T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ USUL- İCRA İFLAS HUKUKU)
ANABİLİM DALI

MEDENİ USUL HUKUKUNDA DAVA DİLEKÇESİ

Yüksek Lisans Tezi

Sibel CERİT

Ankara-2011

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ USUL- İCRA İFLAS HUKUKU)
ANABİLİM DALI

MEDENİ USUL HUKUKUNDA DAVA DİLEKÇESİ

Yüksek Lisans Tezi

Sibel CERİT

Tez Danışmanı
Prof.Dr.Erdal TERCAN

Ankara - 2011

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ USUL- İCRA İFLAS HUKUKU)
ANABİLİM DALI

MEDENİ USUL HUKUKUNDA DAVA DİLEKÇESİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Erdal TERCAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
Prof. Dr. Ramazan Arslan	.....
Yrd. Doç. Dr. İbrahim ERMENEK	.....
Yrd. Doç. Dr. Alim TAŞKIN	.....

Tez Sınavı Tarihi: 24 / 05 / 2011

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(…/…./2011)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

Sibel CERİT

İmzası

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER i
KISALTMALAR CETVELİ iii
GİRİŞ 1
İNCELEME PLANI VE KONUNUN SINIRLANDIRILMASI 3
§ 1. GENEL OLARAK DAVA HAKKI 5
A. DAVA KAVRAMI 5
B. DAVA HAKKININ MAHİYETİ 7
C. DAVA HAKKI İLE DAYANDIĞI HAK ARASINDAKİ İLİŞKİ 12
D. DAVA HAKKININ ŞARTLARI 15
I. HAK 15
II. MENFAAT 18
1. GENEL OLARAK 18
2. MENFAAT HUKUKÎ VE MEŞRU OLMALIDIR 18
3. MENFAAT ŞAHSİ OLMALIDIR 20
4.MENFAAT HÂLEN MEVCUT OLMALIDIR 22
E. DAVA HAKKININ KULLANILMASI ve YARGILAMA USULLERİ 24
I. GENEL OLARAK 24
II. YAZILI YARGILAMA USULÜ 24
III. SÖZLÜ YARGILAMA USULÜ 25
F.ÖZEL YARGILAMA USULLERİ 30
I. SERİ YARGILAMA USULÜ 30
II. BASİT YARGILAMA USULÜ 31
§ 2. DAVA DİLEKÇESİNİN İÇERİĞİ 33
I. MAHKEMENİN ADI 35
II. TARAFLARIN AD, SOYAD VE ADRESLERİ 40
1. TARAF KAVRAMI 40
2. DAVACININ ADI, SOYADI ve ADRESİ 42
3. DAVALININ ADI, SOYADI VE ADRESİ 46
III. DAVANIN KONUSU (MÜDDEABİH) 50
IV. VAKIALAR (DAVA SEBEBİ) 52
1. GENEL OLARAK 52

2. DAVA SEBEBİNDE TEORİLER 57
a. Ferdileştirme Teorisi 58
b. Vakıalara Dayandırma Teorisi 58
c. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunumuzun Kabul Ettiği Sistem 60
V. DELİLLER 61
1. DELİL KAVRAMI 61
2. DELİLLERİN DAVA DİLEKÇESİNDE GÖSTERİLMESİ 62
VI. HUKUKÎ SEBEPLER 67
1. GENEL OLARAK 67
2. HÂKİMİN RE'SEN HUKUKÎ SEBEBİ ARAŞTIRIP UYGULAMASI HUSUSUNDA BAZI GÖRÜŞLER 69
VII. CEVAP SÜRESİ 73
VIII. TALEP SONUCU (NETİCE-İ TALEP) 75
1. GENEL OLARAK 75
2. MADDÎ HUKUKTAKİ TALEP VE USUL HUKUKUNDAKİ TALEP HAKKI 77
3. DAVA ÇEŞİTLERİNE GÖRE NETİCE-İ TALEP 79
IX. İMZA 86
X. KANUNDA SAYILAN KAYITLARDAN BAŞKA DAVA DİLEKÇESİNDE BULUNMASI GEREKEN HUSUSLAR 89
XI. DAVA DİLEKÇESİNDE KANUNÎ NOKSANLIKLAR BULUNMASI 90
1. DAVA DİLEKÇESİNDE ZORUNLU UNSURLARDA NOKSANLIK BULUNMASI 91
2. DAVA DİLEKÇESİNDE ZORUNLU OLMAYAN UNSURLARDA NOKSANLIK BULUNMASI 97
SONUÇ 98
EK 102
KAYNAKÇA 103

KISALTMALAR CETVELİ

ABD : Ankara Barosu Dergisi

AD : Adalet Dergisi

Any. : Anayasa

AÜHFD : Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

B. : Bası

BATİDER : Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi

b.g : Benzer görüş

BK : Borçlar Kanunu

Bkz. : Bakınız

C : Cilt

E. : Esas

f. : Fıkra

HK : Harçlar Kanunu

HD. : Hukuk Dairesi

HGK : Hukuk Genel Kurulu

HUMK : Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu

İBD : İstanbul Barosu Dergisi

İBK : İçtihadı Birleştirme Kararı

İHEB : İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

İİK : İcra ve İflâs Kanunu

İÜHFM : İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası

K. : Karar

k.g : Karşı görüş

LHD. : Legal Hukuk Dergisi

m. : Madde

MK. : Medenî Kanun

MÖHUK : Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun

RG. : Resmî Gazete

RKD. : Resmî Kararlar Dergisi

S. : Sayı

s. : Sayfa

s. K. : sayılı Kanun

T. : Tarih

TBBD. : Türkiye Barolar Birliği Dergisi

Teb.K. : Tebligat Kanunu

TTK. : Türk Ticaret Kanunu

vd. : ve devamı

YD. : Yargıtay Dergisi

YHGK : Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

YKD. : Yargı Kararları Dergisi

GİRİŞ

Adalet, herkesi ilgilendiren konuların başında gelir. Tanımı üzerinde bir uzlaşma sağlanamasa da yine de herkesin yaşamın her döneminde farklı seviyelerden üzerinde durduğu bir kavramdır. Felsefî, dinî, sosyolojik temellerden doğan bu kavram günümüze kadar zengin bir anlayış bırakmıştır. Adalet arayışı adaletsizlikten ileri gelmektedir. [1] Yani bu kavramı doğuran aslında adaletin tam tersi adaletsizliğin meydana getirdiği toplumsal düzensizliğin, maruz kalınan zararlarının giderilmesi ihtiyacıdır. Adaletin tam olarak sağlanması bir düşünce olarak görülse de adalet arayışı, adalet duygusu hiç şüphesiz insana özgüdür ve yaşamın bireysel veya toplumsal olarak sürdürebilmesi ancak bununla mümkündür.

Modernleşme bireysel ve toplumsal düzeyde bizi farklı oluşumlara götürmektedir. Bu süreçle birlikte insana ilişkin tanımlar değişmiş gündelik hayata ilişkin algılar, bilgiye dayanan bir şekilde yeniden biçimlenmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak adaletsizlik modernleşme sürecinde daha derin bir boyut kazanmıştır. Modern dünyanın ortaya çıkardığı yeni iktidar ilişkileri, küreselleşmenin genişlettiği yaşam alanları, sorunların girift hale gelmesine ve adaletin sağlanmasını daha zorlu ve bir o kadar önemli hale getirmiştir.

[1] Subaşı, Necdet: Adalet Kaybı:Bir Durum Analizi, Bülent Tanör Armağanı, İstanbul 2004, s.643.

Diğer yandan modern dünyanın getirdiği bireysellik anlayışı kişileri kendi sorunlarını çözmekte bir yol çizmelerini gerektirmiş ve kendi kayıplarını en aza indirecek arayışlara ilgi duymalarını sağlamıştır.

İşte biz burada kişilerin adalet arayışında, haklarının ihlâli halinde kanuni olarak izlemesi gereken dava açma yolunun ilk basamağı olarak dava dilekçesini ele alacağız.

Dava dilekçesi yargılama hukukunda yargılama sürecinin başlaması ve istenilen sonuca ulaşılması bakımından büyük önem taşımaktadır. Kişiler ihlâl edildiğini iddia ettikleri haklarını, dava açma yoluyla devletten isteyebilirler. Yani hukuk sisteminde ihkak-ı hak yer almaz. Bu bakımdan kişilerin en temel özgürlüklerinden biri olarak hak arama özgürlüğünün somutlaşması bakımından dava açma yoluyla haklarını kazanmaları büyük önem taşır. Biz de burada özellikle yazılı yargılama usulü bakımından dava sürecini başlatan dava dilekçesinin, kanunen nasıl olması gerektiği ve istenilen sonuca ne şekillerde ulaşılabileceğini açıklamaya çalışacağız. Bu konuda çeşitli makaleler yazılmış olsa da dava dilekçesi hakkındaki bilgilerin bir araya gelmesini yararlı bulduğumuzdan bu konuda bu çalışmayı ortaya koymak isteriz.

İNCELEME PLANI VE KONUNUN SINIRLANDIRILMASI

Genel olarak bir kişinin hakkı zedelendiğinde onu korumak zorunda kalır. Hakkın korunmasını devlet makamlarından isteyebilmek için dava hakkını kullanarak dava açmak yoluyla devlet gücünü kullanması gerekmektedir. Bu kapsamda dava dilekçesi dava sürecinin en önemli aracıdır. İşte biz de dava dilekçesini Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu kapsamında incelemeye çalışacağız. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu kabul edilmiş ve 1/10/2011 tarihi itibariyle yürürlüğe girecektir. Ancak tezimin çalışma süresi boyunca Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu yürürlükte bulunduğundan ve bu bağlamda konu incelendiğinden Hukuk Muhakemeleri Kanunu bakımından bir inceleme çalışmamızda bulunmamaktadır.

Konumuz olan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda belirtilen dava dilekçesinin içeriği hakkındaki hükmü incelemeye başlamadan önce konunun temel noktalarını oluşturan dava ve dava hakkı kavramlarını açıklamaya çalışacağız. Bu kavramlarda çeşitli tanımları ele alarak tek bir tanıma gitmeye çalışacağız. Daha sonra çok geniş bir konu olan dava hakkına konumuzu ilgilendiren çevrede ele alacağız. Bu şekilde dava hakkının mahiyetini anlatacak daha sonra dava hakkı ile dayandığı hak arasındaki ilişki açısından çeşitli tanımlara ve görüşlere yer vererek dava hakkını açıklamaya çalışacağız. Dava hakkı konusunun da hak arama özgürlüğü ile bağlantısını kurarak konunun temelini bu şekilde oluşturmaya çalışacağız.

Dava ve dava hakkını bu şekilde inceledikten sonra esas konumuz olan dava dilekçesinin usul hukukunda hangi düzlemde yer aldığını algılamak

açısından hukuk sistemimizdeki yargılama usullerine kısaca değineceğiz. Bunların yazılı yargılama usulünden farklı yönlerini ortaya koymaya çalışacağız. Yazılı yargılama usulünü açıklayıp dava dilekçesinin nerde yer aldığını göstererek dava dilekçesine geçiş yapacağız. Çünkü çalışmamız asıl olarak yazılı yargılama usulündeki dava dilekçesini ele alacaktır.

Dava dilekçesini Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda belirtilen, içeriğinde neler olması gerektiğini belirten hükmü esas alarak bu unsuları tek tek açıklamaya çalışacağız. Bazı unsurlarda yer alan teorik tartışmalardan da bahsederek uygulamada ortaya çıkan sorunları da Yargıtay kararlarından da yararlanarak açıklayacağız. Dava dilekçesinin içeriğinden ve nelere dikkat edilmesi gerektiğinden bahsedeceğiz. Daha sonra dava dilekçesinin içeriğini belirleyen kanun hükmü dışında diğer bazı kanunlarda da özellik arz eden başka ne gibi hususlar olduğuna kısaca değineceğiz. İçeriği bu şekilde açıkladıktan sonra dava dilekçesinde kanunî noksanlıklar bulunması halinde hangi durumlarla karşılaşılacağını kanunun ve uygulamanın gösterdiği yollar ışığında açıklayacağız.

Dava dilekçesinin kanunî içeriğinden söz ettikten sonra, dava dilekçesini yazarken özellikle bu işi meslek edinmiş avukatların teknik hususlar dışında şeklen ve üslûp olarak nelere dikkat etmeleri gerektiğinden bahsedeceğiz.

Bu şekilde çalışmamızda öncelikle dava hakkını temel alarak hak arama özgürlüğüyle ilişkisi kurulacaktır. Daha sonra dava dilekçesinin yargılama hukukundaki yerine değinilecek özellikle yazılı yargılama usulünde hangi aşamada yer aldığından bahsedilecektir. Böylece dava dilekçesinin bu

çalışmada ayrı bir şekilde incelenmeye başlanmadan dava dilekçesinin öneminden bu bahisle söz edilmiş olunacaktır.

§ 1. GENEL OLARAK DAVA HAKKI

A. DAVA KAVRAMI

Dava terimi birden fazla anlamı içermektedir. Biz burada kullanımına göre üç farklı tanımı açıklayacağız. Öncelikle:

a) Dava, bir kimsenin devlet makamları vasıtasıyla diğer birine hakkını tanıtabilmesi, onu hukuk kuralına uymaya zorlayabilmesidir.[2] Dava kavramını bu anlamda Medenî Kanun benimsemiştir.

Dava hakkı, husumet kendisine yöneltilen kimseye karşıdır. Devlet kuvvetleri ona karşı kullanılabilir. Kimlerin haklarını kimlerden zorla alabilecekleri, hangi hakların dava yaptırımından mahrum bulunduğunu maddî hukuk kuralları belirler.

Kişinin ihlâl edilen hakkının korunması ve hakkını zorla tahsil edebilmek için devlet makamlarını kullanmaya yetkisi yoksa kişi doğrudan doğruya mahkemeye müracaat ederek karşı tarafı edaya mecbur edemez. Aynı şekilde karşı taraf, aleyhine bir dava açılmışsa, bu davada kendini savunma yoluyla hakkının tanınmasını ve korunmasını isteyemez. Örneğin, borçlu aleyhine açılmış alacak davasında kendisinin de davacıda kumardan doğan bir alacağı olduğunu iddia ederek dava olunan alacağın bu alacak ile takasını isteyemez. Hakkını hasmından zorla tahsil yetkisine sahip olmayan alacaklı doğrudan doğruya icraya da başvuramaz.

---

[2] Belgesay, M.Reşit; Dava Teorisi, İstanbul 1943, s. 5.

b) Dava, bir kimsenin haklı olsun, haksız olsun bir ihtilafa son vermesini mahkemeden isteyebilmek iktidar ve yetkisidir.[3]

Bir kimsenin haklı olsun haksız olsun mahkemeye müracaat yetkisinin olması, hukukî iddianın bir ön incelemeye tabi tutulmaması demektir. Herhangi bir kimsenin bir davada davalı taraf olması için iddianın başlangıçta gerçeğe yakın olmasına ya da teminat gösterilmesine gerek yoktur (HUMK m.97'deki haller hariç). [4]

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu davanın haksız açılmasına karşılık yargılama masraflarının davacıya yükletilmesini yeter bir yaptırım olarak görmüştür.[5]

Bir kimsenin mahkemeye müracaat yetkisi ile o hakkın yerine getirilmesini zorlamak farklı kavramlardır. Bazı durumlarda hakkı ihlâl edilen kişinin devlet makamları aracılığıyla o hakkını zorla alabilmek yetkisi yoktur. Ancak bu durumda da kişinin mahkemeye müracaat yetkisi vardır. Örneğin, kumar alacağı olan kişinin açtığı dava dinlenir. Borçludan mahkemece davaya cevap vermesi istenir. Davalı eğer borcu ödeyeceğini beyan ederse borcu ödemeye mahkûm edilir. Ancak dava konusunu oluşturan borcunu ödemeyeceğini beyan ederse mahkeme, davacının bu hakkını zorla tesis

[3] Belgesay,s.5.
[4] Üstündağ, Saim; Medeni Yargılama Hukuku,İstanbul 2000, s.265.
[5] Bununla beraber Yargıtay " Dava hakkının yasalarla kabul edilmesi o hakkın kötüye kullanılmasından dolayı diğerinin bu yüzden uğradığı munzam zararlarının ihkakına engel teşkil etmeyeceği gibi, görülen o davada usulün tayin ettiği müeyyideler dışında doğan zararların tazmin ettirilmesine de engel olamaz" şeklinde karar beyan etmiş ve haksız açılan davada zararın tazminine engel bir hüküm olmadığını belirtmiştir.(TD. 12.3.1971, E.70/4488, K.71/1896, İBD Mart/Nisan 1972, s.332).

ettirmek yetkisi bulunmadığından davayı esastan reddeder. Davacı artık davasını tekrarlayamaz.[6]

Dava edebilme hakkı herkese ait olmasına rağmen dava hakkı veya hukukî koruma talebi sadece dava şartları kendisine bulunana aittir.[7]

c) Dava terimi bir başka anlamında, ikame edilmiş bir davayı, ihtilafı gidermesi yani bir hakkı himaye etmesi için mahkemeye yapılmış fiili müracaatı ifade eder.[8] Bu anlamda dava yukarıda bahsettiğimiz gibi bir yetkiyi değil bu yetkiye dayanarak yapılmış olan bir hukukî işlemi ifade eder. Medeni Usul Hukukunda kullanılan dava terimi daha ziyade bu anlamdadır.[9]

Aleyhine dava açılmış olan tarafın da müdafaa olarak bazı haklarının korunmasını hâkimden istemesi bir hukukî işlem olduğundan, dava teriminin kapsamında olması lazımdır. Fakat bu işlem için savunma veya karşılıklı dava terimi ifadesi tercih edilmektedir.

B. DAVA HAKKININ MAHİYETİ

Kişiler arasındaki toplumsal ilişkiler hukuk düzenine uygun olarak yürütülmelidir. Hukukun yaşamın her alanında var olması ve kişilerin sürekli hukukî ilişkiler içinde olması pek tabi ki hukuk kurallarının ihlâl edilmesine yol açar. Meydana gelen çözümlenmesi gereken hukukî sorunlar ve ihtilaflar için kişiler devlete sığınacaklar, haklı ve haksızın belirlenmesini isteyeceklerdir.

İşte kişinin ihlâl edilen hakkının devlet eliyle korunması için mahkemeye müracaat hakkına dava hakkı demekteyiz. Başka bir ifadeyle

[6] Üstündağ,s.265.
[7] Üstündağ,, s.266.
[8] Belgesay, s.5.
[9] Onar, S.Sami; Belgesay, M.Reşit: Adliye Hukukunun Umumi Esasları, İstanbul 1944, s.83.

dava hakkı herkese tanınmış, haklı ya da haksız her türlü iddianın devlet tarafından oluşturulmuş mahkemeler önüne götürülebilmesi hakkı olarak tanımlanabilir.[10]

Hak arama özgürlüğü öteden beri kabul edilmekte olan temel bir hak ve özgürlüktür. Hukuk sistemimizde kişilerin haklarını kendilerinin zorla almaları yani bizzat ihkak-ı hakta bulunmaları yasaktır. Hakkı çiğnenen veya verilmeyen kişi, yargılama gücüne sahip olan devlete başvurarak onun gücüyle hakkını alır.[11]

Davanın amacı, hakkın korunması ve gerçekleşmesi için bir yaptırım uygulamaktır. Yargı organlarınca verilen kimin haklı kimin haksız olduğunu belirleyen bu kararlar yine devlet organlarınca yerine getirilir.[12]

Bu kapsamda mahkemelere müracaat ve dava hakkı, hak arama hürriyeti en temel insan hakları içersinde yer aldığından hem uluslararası belgeler hem de Anayasa tarafından güvence altına alınmıştır.

Hak arama hürriyeti dayanağını Anayasamızın 2. maddesinden alır. Belirtilen hukuk devleti ilkesinin devletçe benimsenmesi kişilerin hukukî güvenlik içinde bulunduğunu gösterir.[13] Buna göre Anayasa m.5' e göre, hukuk devleti ilkesini benimsemiş olan devlet, hak arama hürriyeti ile ilgili hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak engelleri kaldırmakla görevlidir. Yine bu bağlamda Anayasa m. 40'da, herkese yetkili makama başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkı tanımıştır. Bu hak

[10] Hanağası, Emel, Davada Menfaat, Ankara 2009, s.44.
[11] Demircioğlu, Yaşar: Medeni Usul Hukukunda İnsan Hakları ve Adil Yargılanma Güvenceleri, Ankara 2007, s.106.
[12] Önen, Ergun: Medeni Yargılama Hukuku, Ankara 1979, s.54.
[13] Özbudun, Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara 2004, s.113.

kapsamında da hak arama hürriyeti, Anayasanın 36. maddesinde düzenlenmiş ve herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkı olduğu belirtilmiştir.

Anayasa'daki 2, 5, 36, 40. maddeleri ile hak arama özgürlüğü güvence altına alınmış ve devlete meşru vasıtalarla hak arayacak olan kişilere uygun ortam ve mekanizmaları oluşturma görevi yüklenmiştir. Bu da zaten hukuk devleti olmanın bir gereğidir.[14]

Hak arama hürriyeti insanın sahip olması gereken en temel haklardan biri olduğundan insan haklarını düzenleyen birçok belgede yerini almıştır. Ülkemizin de taraf olduğu İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 8. maddesinde de; *"Herkesin anayasa ya da yasayla tanınmış temel haklarını çiğneyen eylemlere karşı yetkili ulusal mahkemeler eliyle etkin bir yargı yoluna ulusal mahkemeler eliyle etkin bir yargı yoluna başvurma hakkı vardır"* ifadeleriyle düzenlenmiştir. Yine İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 10. maddesine göre*, "Herkes haklarının ve yükümlülüklerinin veya karşı cezaî nitelikte herhangi bir suçlamanın tespitinde tam bir eşitlikle, davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından nesafetle ve kamuya açık olarak görülmesi hakkına sahiptir"* denilmektedir. Yine Avrupa İnsan hakları sözleşmesinde de *" Herkes, gerek medenî hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek cezaî alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından*

[14] Özbudun,s.113.

davasının makul süre içinde hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir" şeklinde düzenlenmiştir.

Hak arama hürriyeti bu temel pozitif kaynaklarının yanı sıra içtihatlarda da yerini bulmuştur. Örneğin, Yargıtay hak arama hürriyetini, *"… Gerek yargı mercileri önünde ve gerekse yetkili kurum ve kuruluşlara başvurmak suretiyle kendisine zarar veren kişilere karşı, haklarının korunmasını bunun sonucu olarak zarar veren hakkında yasal işlem yapılmasını ve bu bağlamda cezalandırılmasını isteme hak ve yetkisi"* şeklinde tanımlamıştır.[15]

Mahkemeler önünde hak arama hürriyeti ve dava hakkı ikili bir yapı arz etmektedir. Hak arama hürriyetinin en temel insan haklarından olmasından dolayı, kişilerin bu temel hak ve hürriyetten faydalanabilmesinin sağlanmasında devlet; etkin, bağımsız, hakça bir yargılama yapacak makamları ve sistemi vatandaşlara sunma görevini yüklenmektedir.[16]

Hak arama hürriyetinin yargı düzeni içersindeki kullanımı ve somut görünümü dava açmak yoluyla mahkemeye başvurudur. Çünkü hak arama hürriyeti ancak başvuru hakkı ve başvuru yollarıyla kullanılır.[17]

Bu çerçevede dava hakkı hak arama hürriyeti temelinde ortaya çıkmıştır diyebiliriz. Bu anlamda yukarıda bahsettiğimiz gibi dava hakkı herkese tanınmış bir haktır. Herkes mahkemelerden istediğine karşı, istediği anda, istediği şeyi talep etmek imkânına sahiptir.[18] Çünkü hâkim açılmış her davaya ya da talep edilene bir kararla cevap vermek zorundadır. Ancak dava

[15] HGK 17.4.2002, 3- 324/327 KB, http://www.yargitay.gov.tr/.
[16] Demircioğlu, s.106.
[17] Kaboğlu, İbrahim Özden: Özgürlükler Hukuku, Ankara 2002, s.162.
[18] Hanağası, s.52.

edebilme hakkı herkese ait olduğu halde, dava hakkı veya hukukî himaye talebi sadece dava şartları lehinde mevcut bulunan kimseye aittir.[19] Yani esasa ilişkin bir karar elde etme yetkisi herkese tanınmamıştır. Burada karşımıza dava yetkisi çıkmaktadır.

Dava yetkisi dava hakkına dayanmaktadır. Ancak dava hakkı temel hak ve özgürlükler sınıfında yer alırken, dava yetkisi tamamen usulî bir düzeyde yer almaktadır. Dava hakkı, soyut, kişi dışı ve objektif olmasına rağmen dava yetkisi, somut, kişiye bağlı ve sübjektiftir. Çünkü bir kişinin bu yetkiye sahip olup olmadığı sorusunun cevabı, bu kişinin somut bir olaya ilişkin olarak açılmış bir davada, davanın somut konusu çerçevesinde dava açıp açmayacağı sorusunun cevabıdır. [20]

Dava açmak için gereken unsurlar şunlardır:

a) Hak sahibi

b) Hak sahibinin kanunen himaye edilen menfaati (subjektif hak)

c) Bu menfaatin korunmasını isteyebilme yetkisi (dava hakkı)

Dava hakkı ancak hakkın dayandığı çerçevede mümkün olacağı için dava hakkı ile hak arasındaki ilişkiye değinmemiz yerinde olacaktır.

[19] Üstündağ, s.268.
[20] Hanağası, s.52.

C. DAVA HAKKI İLE DAYANDIĞI HAK ARASINDAKİ İLİŞKİ

Genel anlamda hak kavramı, kişiye tanınmış bir davranış imkânını, hukukî bir iktidarı, yetkiyi ifade eder.[21] Başka bir tanıma göre hak, hukuken korunan ve yararlanılması hak sahibinin iradesine bırakılan menfaatlerdir. [22]

Görüldüğü gibi haktan bahsedilebilmesi için öncelikle menfaatin olması gerekir. Ancak menfaatin hak sayılabilmesi için, menfaatten yararlanmak isteyen kişinin bu yararlanma iradesinin de hukuken korunuyor olması gerekir. Menfaatten yararlanmayla ilişkin olan ve hukuken korunan bu irade ise, ancak dış dünyada görülen ve hukuk tarafından kabul edilen bir davranış yoluyla ortaya konur. İşte bu davranışın yapılması konusunda hukukun tanıdığı iktidara "yetki" denir.[23] Böyle bir yetkinin olmadığı bir yerde haktan söz edilemez. Ancak böyle bir yetkinin olduğu her yerde de hakkın olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü bir yetki sadece bir görevin ifası için ya da toplumsal barışı sağlamak için tanınmış olabilir.[24] Örneğin, savcılık makamı ya da iflâs idaresi gibi hak sahibi olmamalarına rağmen kanunen dava açmak imkânına sahip olanlar vardır.

Haktan bahsedebilmek için gereken diğer bir husus hakkın bir öznesi olması gerekliliğidir. Ancak hakkın sahibi olan kişi bu iktidardan, yetkiden yararlanabilir. Bu yetkiden yararlanabilmek için talebini yönelttiği bir pasif

[21] Bilge, Necip: Hukuk Başlangıcı, Hukukun Temel Kavram ve Kurumları, Ankara 2010, s.206.
[22] Öztan, Bilge: Medeni Hukukun Temel Kavramları, Ankara 2009, s.58; Keyman, Selahattin: Hukuka Giriş, Ankara 2010, s.144; Bilge, s.221.
[23] Umar, Bilge: İcra ve İflas Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi, İzmir 1973.
[24] Umar, s. 213.

öznesi de olması gereklidir. Çünkü hak süjesi için doğan hak, başka bir kişi için borç ya da yükümlülük doğurur. Ancak davalının her durumda söz konusu hakkın pasif öznesi olduğunu kabul edilemez. Çünkü davalı, davaya katılmak ve kendini savunmak zorunda değildir.[25]

Dava hakkı çekişme konusu olan asıl hakkın korunması veya gerçekleşmesi amacını taşıdığı için hak ile dava arasında doğal bir ilişki vardır. Hak asıl şeydir, asıl değerdir. Dava hakkı ise asıl hakkın gerçekleşmesine yardımcı bir unsurdur. Dava hakkı, varlığını asıl haktan alır.[26]

Bu bakımdan dava öncelikle yukarda bahsettiğimiz gibi hak arama özgürlüğünün görünümlerinden ve bu özgürlüğün kullanım biçimlerinden biridir. Bu anlamıyla dava hakkı anayasal bir temel haktır. Bu hakkın kullanılmasına ilişkin olarak, hukuk düzeninin kişiye tanıdığı iktidara ise dava yetkisi denilebilir.[27] Bu yetki dava hakkına hizmet etmek için tanınmıştır ve bu, haktan yararlanma aracıdır.[28]

Hak sahibinin maruz kaldığı tecavüze karşı, Devlet makamlarının müdahalesini istememesi mutlaka hakkını ihlâl edene karşı hakkından vazgeçmiş olduğunun kesin delili sayılamaz. O, dava açarken veya davasını takip sırasında maruz kalabileceği zorlukları, bu yüzden kendine sorumluluk düşmesi ihtimallerini düşünerek veya üçüncü şahısların meşru menfaatlerini ihlâl amacıyla dava hakkını kullanmayabilir. Örneğin borçlu, alacaklılarının

[25] Hanağası, s.55.
[26] Önen, s.54.
[27] Belgesay bu yetkiyi, "mahkemeye müracaat salâhiyeti" olarak adlandırmaktadır.(Belgesay-Dava Teorisi, s.2).
[28] Hanağası, s.55.

haciz etmesinde imkân bırakmamak maksadıyla üçüncü şahıslardaki haklarını dava etmeyi kendisi için uygun bir zamana erteleyebilir. Bu nedenle, hak sahibinin rıza göstermesi, hukukî düzene aykırı olarak yapılan her harekete müsamahayı gerektirmez. Kamu düzeninin veya adaletin sağlanması açısından hiç olmazsa bazı önemli hallerde bozulan hukuk düzeninin iadesinde maddî veya manevî menfaatleri bulunanlara bu iadeyi temin için devlet otoritesine başvurma yetkisi vermek gerekir.[29]

Alacaklının hakkını korumak için kanunun kendine bahsettiği dava haklarının bazılarından örneğin ihtiyati hacizden vazgeçmesi esas hakkının düştüğü anlamına gelmez. Fakat kural olarak ikame edilen davadan feragat veya davayı kabul davanın kaybedilmiş addolunmasını gerektirir.

Hak ile dava hakkı birbirinden ayrı yetkiler olduğundan, doğum, sükût sebebi, konu, yer itibariyle uygulanacak kanun ve ehliyet bakımından aralarında farklar vardır.

a) Sübjektif haklar borcun kaynağı olarak sözleşmeden[30] veyahut kanunun bir fiil sebebiyle bir kimseyi diğerine karşı bir eda ile sorumlu tutmasından doğar. Dava yetkisi ise, kural olarak, hak ile beraber doğmaz, onu doğuran sebepler hakkı doğuran sebepler değildir. Dava hakkı hukukî düzenin sonuç bağladığı bir olayın gerçekleşmesi veyahut sübjektif bir hakkın varlığı ihlâl edilmesiyle doğar.[31]

b) Hakların konusu, hakları kuran ve düzenleyen kanun veya sözleşme hükümleriyle tayin olunur. Bu konu, aleyhinde hak iddia edilen

[29] Belgesay,s.15.
[30] Reisoğlu, Safa: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2008, s.56
[31] Belgesay, 15

kimsenin yapması veya yapmaması lazım gelen bir iş veyahut vermesi icap eden bir şey veyahut genellikle herkese karşı mevcut bir güç, bir yetki olabilir. Dava hakkının konusu ise hakkının himayesinin gerektirdiği tedbirlerin devlet makamları tarafından uygulanmasıdır.[32]

c) Haklar, bazı istisnalar dışında, doğdukları zamanda ve yerde cari olan kanuna tabidirler. Dava hakkı ise ikâme edildiği tarihte ve yerde câri olan kanun hükümlerine tabir olur.

d) Dava ile hakkın beraber düşmesi zorunlu değildir. Kural olarak bir hak kalmayınca onu dava etmek hakkı da kalmaz ve dava hakkı esas hak düşmeden düşmez. Fakat zamanaşımı gibi bazı sebepler halinde, hak baki iken dava hakkı düşer. Ancak alacak hakkı tabii borç olarak kalır. Borçlu zamanaşımına uğrayan borcu öderse, ödediğini istirdat edemez; zira borçlu olmadığı bir şeyi ödemiş değildir. Eksik borçlarda[33] da durum böyledir.

D. DAVA HAKKININ ŞARTLARI

Dava hakkının doğması için hak ve menfaat şartlarının bulunması gerekir.

I. HAK

Bugün hak kavramı çok genişlemiştir ve dava hakkı hakka bağlıdır denilince, hakkın mutlaka evvelce doğmuş bir sübjektif hak değil, meşru bir menfaat olarak anlaşılması gerekir. [34]

---

[32] Belgesay,s.13.
33 Reisoğlu,s.34.
34 Berkin, Necmeddin M: Medeni Usul Hukuku Esasları, İstanbul 1969,s.59.

Hak herhangi bir şekilde sona ererse dava da sona erer. Var olmayan bir hak için dava açmaya olanak yoktur. Ama dava hakkının sona erdiği bazı durumlarda örneğin zamanaşımına uğramış borçlarda hak da sona ermez, devam eder.[35]

Ayrıca kanun bazı durumlarda hakkı olmayan bir kimseye hukuk düzenini temin etmek için dava hakkı tanıması mümkün olabilir. [36] Örneğin, evlenmenin mutlak butlanını taraflardan başka ilgililerin de dava hakkı olduğu gibi, zilyetlerin de mülkiyet hakları olmadığı halde, miras bırakanın alacaklılarının mirasçılar adına veraset belgesi alabilmesinde [37], kadının evlilik dışı olan çocuğu için çocuk namına babalık davası açmasında, MK m.298 ve 299, MK m. 515, MK m.146, BK m.241 'de sayılan diğer durumlarda da kişilerin dava hakları vardır.

Bununla birlikte bazı durumlarda da maddî hukuka ilişkin bir talep dava edilebilir olmayabilir. Kanunun bazı talepler için dava hakkı vermemesi söz konusu olabilir. Örneğin nişanlılık, evlenmeye zorlamak için dava hakkı vermez (MK m.119), haksız veya ahlâka (adaba) mugayir bir maksat istihsali için verilen bir şey istirdat edilemez (BK m.65), ahlakî bir vazifeyi ifa için verilen şey geri alınamaz (BK m.62/son). Eksik borçlardaki durum da böyledir. [38]

Hakkın ihlâlinden dolayı mahkemeye başvurmak istemeyen kişi yerine bu hakka uyulması için başka kişi tarafından mahkemeye müracaat edilmesi yargının yükünü gereksiz olarak çoğaltacaktır. Ayrıca kişinin kendi isteğiyle

[35] Önen, s.54.
[36] Onar, Belgesay, s.84.
[37] Üstündağ, s.270.
[38] Reisoğlu, s.34.

belki şahsî menfaati için saklamak istediği bir uyuşmazlık için başka birinin dava hakkının olması ve yargılama sırasında saklanmak istenen bu durumların ortaya çıkarılması, duyulması yine kişilik haklarına aykırı bir durum oluşturabilir.

Ancak dava hakkının hakkı zedelenen kişiye ait olması durumunun istisnası da yok değildir. Örneğin kişinin bir hakkını korumak için başkalarının hakkını dava etmeye mecbur olması, bir hakkın aslen değil halef olarak sahip olanların dava hakkına sahip olması gibi. Yine bir hakka müştereken sahip olanların da ancak birlikte dava açabilmesi tabidir. Bunlara karşı dava da yalnız birine değil hepsine karşı açılır. Örneğin tereke ile ilgili istihkak davaları, terekede bulunan mal ve haklara sahip olan varislerin hepsine karşı açılır.

Kanun bahsettiğimiz gibi bazı istisnai hallerde hak sahibi olmayanların da dava açma yetkisini kabul etmiştir. Hak sahibinin dava hakkını kullanmaması, hakkından vazgeçmiş olduğu anlamına gelmez. Bazen kendi şahsî menfaatlerini korumak için dava açmama yoluna gidebilir. Ancak hak sahibinin bu hakkını kullanmaması dolayısıyla kamu düzenini olumsuz etkileyen durumlarda, maddî manevî menfaat bulunan her şahsa Devlet makamlarına başvurma yetkisini tanımak gerekir.[39]

[39] Belgesay,s.23.

II. MENFAAT

1. GENEL OLARAK

Davacının davasının kabule şayan olabilmesi için bu dava ile elde etmeyi umduğu herhangi bir menfaatin değil belirli özelliklere sahip bir menfaat olması gerekir.

Bu bölümde de menfaat kavramına ilişkin özellikler incelenerek dava açabilmek için menfaatin hangi unsurları taşıması gerektiği incelenecektir

Menfaatin, hukukî, meşru, şahsî ve halen mevcut olması gerekmektedir. Şöyle ki:

2. MENFAAT HUKUKÎ VE MEŞRU OLMALIDIR

Bir davanın kabule şayan olabilmesi için gereken menfaat şu iki özelliğe birlikte sahip olması gerekmektedir. Menfaat hukuk düzenince kabul edilmiş, hukuk kuralları ile korunan bir menfaat olmalıdır.[40]

Hukukî menfaat, hukuk düzenine en uygun olan menfaattir. Söz konusu menfaatin korunması için kanunen bu menfaatin tanınması gerekmektedir. Bu şekilde kişinin menfaatini zedelediği düşünülen bir fiilde kanun menfaati korumuyorsa dava hakkı olduğu söylenemez.

Bu çerçevede meşru menfaat kavramı, öncelikle "hukuksal düzene uygun yasal" bir menfaatin varlığını gerektirir.[41] Söz konusu menfaatin

[40] Belgesay,s.43; Postacıoğlu-Usul, s.195; Bilge, Necip; Önen, Ergun: Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, Ankara 1978,s.410.

[41] Postacıoğlu, İlhan E: Dava Teorisi Üzerine Bazı Mülahazalar, Ord. Prof. Tahir Taner'e Armağan, İstanbul 1956, s.196; Belgesay, s.44.

hukuka uygun olması sadece kanuna dayanarak değil tüm hukuk sistemi göz önüne alınarak değerlendirilmelidir. [42]

Örneğin nişanlanan kişinin, nişanlısının başka biriyle evlenmesi dolayısıyla, evlenme akdinin butlanı iddiasıyla dava hakkı yoktur. Ya da davayı kazanan taraf sadece Yargıtay'ın görüşünü öğrenmek için temyize başvuramaz.[43]

Yine davacı, dava ile gerçekleştirilmesi istenen amaca mahkemelerin müdahalesi olmadan ulaşabilecek durumda ise, dava ikamesinde gerekli olan hukukî menfaat eksiktir diyebiliriz. Örneğin İİK m.38' e göre re'sen tanzim edilmiş olan noter senetleri ilâm hükmündedir. Alacağı için elinde böyle bir belgesi olan alacaklının, aynı alacak için dava açmakta hukukî menfaati yoktur.[44]

Meşru menfaatin ahlakî olması da gerekir. Dava hakkı ahlakî olmayan bir menfaat için kullanılamaz. Menfaatin ahlaka aykırı olup olmadığı ise toplumun ahlak anlayışı göz önünde tutularak belirlenir. Çünkü hukuk kurallarından farklı olarak yazılı olmayan ahlak kuralları toplumun değer yargıları ve ahlak anlayışı çerçevesinde ortaya çıkar.[45]

[42] Kılıçoğlu, Ahmet: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2007, s.65.
[43] Belgesay,s.43.
[44] Üstündağ, s.278.
[45] Hanağası, s.141.

3. MENFAAT ŞAHSÎ OLMALIDIR

Bir kişinin haklarının himaye edilmesinde o kişinin şahsî menfaati bulunması gerekir. Yani kişinin, hukuken korunan menfaatleri doğrudan zarara uğramışsa, mahkemeyi harekete geçirip esasa ilişkin bir karar elde etmesinde şahsî menfaati söz konusudur diyebiliriz. [46]

Bu nedenle dava açmakta doğrudan ve şahsî menfaati bulunan kişi, kural olarak kendisine ait olduğunu ve ihlâl edildiğini iddia ettiği hakkın sahibidir. Eğer dava, uyuşmazlık konusu hakkın sahibi tarafından açılmışsa, davacının doğrudan ve kişisel bir menfaati olması gereği gerçekleşmiş demektir. [47]

Belgesay, "Bir hakkın devlet makamları aracılığı ile himaye edilmesinde şahsen menfaati bulunmayanların dava hakları kabul edilemez" demiştir.[48] Buna göre yazar, şahsî menfaat kavramını, davanın davacının lehine sonuçlanması durumunda verilecek hükümden kişisel olarak yararlanması olarak açıklamıştır.[49]

Kanunun hak sahibinden başkalarına dava hakkı tanıdığı durumlarda, kanuna aykırı durumun tespitinde veya hakkın yerine getirilmesinde kendisine has bir menfaati bulunanların dava hakkı kabul edilebilir. Bu çerçevede, tespit edilip korunacak haktan kendileri için bir fayda olmayanların dava hakkı yoktur. Örneğin Türk Medenî Kanunu'nun 147. maddesinde mutlak butlan ile sakat olan bir evliliğin iptali için her ilgiliye tanınan dava

[46] Hanağası, s.158.
[47] Hanağası, s.159.
[48] Belgesay, s.38.
[49] Belgesay, s.38.

hakkını, ancak bu iptalle doğrudan ve kişisel bir ilgisi bulunanlar yani evliliğin iptalinde şahsî bir menfaati olanlar kullanabilir.[50]

Dava hakkı yalnız hak sahibi tarafından kullanılabilir. Başkasının hakkı dava edilemez. Hukuk düzeni bu kuralı, başkasının üzerinde bir hakkı bulunan kimse aleyhine sınırlandırmıştır. Örneğin, borçlunun saklı hissesine tecavüz dolayısıyla miras hakkına dayanan dava hakkı onun aczi halinde aciz vesikası alan alacaklılara, iflâsı halinde de masaya intikal eder. Yine, komşusundan geçit hakkı isteyen gayrimenkul maliki komşu, arazi tescil edilmemişse buna imkân bulamayacağından, tescil davasını açmayan komşu zilyet adına arazinin tescilini dava edebilir, zira bunda şahsî menfaati vardır.

Bir hakkın korunmasını istemede maddî menfaat olduğu kadar manevî menfaat de kabul edilir. Örneğin, haksız bir durumdan manevî zarar gören bir kimse dava hakkını kullanarak bu durumun tespitini isteyebilir. Manevî zararın maddî olarak karşılığını istemeyebilir.[51]

Mirasçılar tereke ile kendilerine geçen mal ve haklar hakkında dava hakkına sahiptirler (MK m.593). Ancak murisin mirasçılarına geçmeyen kişisel hakları hakkında dava hakkına sahip olmayabilirler.

[50] Hanağası, s.160.
[51] Belgesay, s.39.

4. MENFAAT HALEN MEVCUT OLMALIDIR

Hiç kimse dava açtığı zamanda bir menfaati yokken, ileride yararlanacağı bir davayı açamaz. Burada kastedilen menfaat davanın diğer açılma şartları tam olarak gerçekleşmiş olduğu halde davanın açılması için ayrıca gereken bir unsurdur. Örneğin şarta bağlı alacaklı alacağı için şart gerçekleşmeden dava açamaz ya da ölüme bağlı tasarrufun iptali ancak ölüm olayı gerçekleşince istenebilecektir. Daha önce açılan dava, dava hakkı yokluğundan dolayı reddedilir.[52]

Aynı gerekçe alacak hakkına dayanan dava hakkının kullanılabilmesi için alacağın muaccel olmasını yani borcun vadesinin gelmesini gerektirir.

Mahkemeler doğması muhtemel menfaatler için meşgul edilemez. Ancak vadesi gelmemiş yahut şarta bağlı bir alacağı halen devam etmekte menfaati varsa kişinin dava hakkı vardır. Borçlunun vadesinde yahut şart gerçekleştiğinde borcunu inkâr edeceğine ya da ifa etmeyeceğine dair kuvvetle muhtemel durumlar varsa dava açmakta alacaklının menfaati olacağından dava hakkı vardır diyebiliriz.

Borçlar Kanunu m.59'da "bir binadan veya diğer bir şahsın imal ettiği şeylerden dolayı zuhura gelecek bir zarara maruz olan kimsenin, tehlikeyi bertaraf etmek için lazım gelen tedbirlere tevessül etmesini malikten talep" etmek hakkı olduğunu belirtmiştir. Yani kişi o anki menfaatini değil gelecekte maruz kalabileceği zararlardan korunmak için de halen tedbir almasında bir menfaati varsa dava açma hakkına sahiptir.

[52] Üstündağ, s.276.

Dava hakkı bir kimsenin kanun ile korunmuş menfaatleri için dava açma yetkisi verir. Kişi başkalarının menfaatlerinin ihlâli halinde kural olarak dava açamaz. Ancak kanun bazı hallerde kişiye başkalarının menfaati kapsamında dava açma yetkisi vermiştir.

Özellikle İcra ve İflâs Kanunu m.120 'de, hacze iştirak eden bütün alacaklılar muvafakat ederlerse hepsi veya içlerinden birisi borçlunun üçüncü bir şahıstaki alacağının tahsilini veya böyle bir şahsa karşı haiz olduğu dava hakkının kullanılmasını masraf kendilerine ait olmak ve fakat haklarına halel gelmemek yani tahsilden önce hakları düşmemek şartıyla üzerine alabilirler. Borçlunun borcunu ödemeğe yetecek başka malları bulunmadığı takdirde alacaklarının borçluya ait hak ve alacakları dava etmekte alakaları çok büyüktür. Kanun bu alacaklılara dava hakkı tanımıştır.

İcra ve İflâs Kanunu m.277, elinde aciz vesikası bulunan alacaklıya, borçlu iflâs etmiş ise onun masasına veya bu hakkı masanın devredeceği alacaklıya borçlunun tasarruflarını iptal ettirmek için doğrudan doğruya dava hakkı tanımaktadır.

Hukukî koruma isterken bir menfaat bulunması şartı dava şartıdır. Bu nedenle, bu şartın mevcut olup olmadığı re'sen araştırılır. Menfaat şartının eksiliği halinde dava kabule şayan olmadığından, yaptırımı davanın reddidir. [53]

[53] Üstündağ, s.277.

E. DAVA HAKKININ KULLANILMASI ve YARGILAMA USULLERİ

I. GENEL OLARAK

Yazılı yargılama usulündeki lahiyalar teatisi içinde yer alan dava dilekçesini incelemeden önce diğer yargılama usullerinde dava dilekçesinin yerini ele alacağız. Sözlü yargılama usulü ve özel yargılama usullerinden basit yargılama usulü ve seri yargılama usulünü bu bağlamda kısaca açıklamaya çalışacağız. Böylece diğer yargılama usullerinden farklı olarak yazılı yargılama usulündeki dava dilekçesinin yerini daha iyi konumlandırmış olacağız.

II. YAZILI YARGILAMA USULÜ

Yazılı yargılama usulünde, dava malzemesinin hazırlanması yazılı şekilde olur. Fakat hâkim iki tarafı da dinlemeden hüküm vermez (HUMK m.73,377,381). Böylece yazılı yargılama usulünün uygulandığı mahkemede sözlü usule de yer verilmiş olmaktadır.

Mahkemenin bir davaya bakabilmesi için kişinin yukarıda açıkladığımız dava hakkını kullanarak dava açması şarttır. Bu talep, dava dilekçesi ile dava açmak yoluyla yapılır. Hâkim davacının talebi olmaksızın re'sen bir davaya bakamaz (HUMK m.72). Açık bir kanun hükmü olmadıkça, hiç kimse kendi lehine olan bir davayı açmaya zorlanamaz (HUMK m.79).

Bu şekilde dava dilekçesi ile dava açılmış olur. Dava dilekçesinin neleri kapsaması gerektiğini ileride inceleyeceğiz. Dava dilekçesinin verilmesiyle yazılı yargılama usulünde ilk adım atılmış olur. Daha sonra davalının cevap dilekçesi, davalının cevabına cevap dilekçesi (replik), en son

da davacının cevabına ikinci cevap dilekçesiyle (düplik) davanın temelini oluşturan, talep edilen hakları ortaya koyan, çekişmeli ve çekişmesiz hususları ayırt etmeye yarayan vakıa ve deliller ortaya konmuş olur. Lahiyalar teatisi aşaması sona erdikten sonra tarafların ortaya koymuş oldukları vakıaların doğru olup olmadığı araştırılır. Davanın en uzun aşaması tahkikat aşamasıdır.

Tahkikat aşamasından sonra yargılama aşamasına geçilir (HUMK m.375 vd.). Yargılama aşamasında, taraflar tahkikat aşamasının sonucuna göre iddia e savunmalarını gözden geçirirler ve hâkim tarafların son sözlerini dinler. Hâkim ondan sonra dava hakkındaki hükmünü verir (HUMK m.382). Hüküm mahkemelerinin karar verirken yanlışlık ihtimali bulunduğundan, verilen kararların üst dereceli bir mahkeme tarafından denetlenmesi için kanun taraflara kanun yoluna başvurma hakkı tanımıştır. Ancak bu hak sınırsız değildir. Karar, bu kanun yollarından geçmesinden sonra veya bu kanun yollarına başvurma sürelerinin geçirilmesi ile kesinleşir ve davanın derdestliği son bulur. [54]

III. SÖZLÜ YARGILAMA USULÜ

Sözlü yargılama usulü Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 473–491 maddelerinde düzenlenmiştir. Bunun dışındaki hususlar için yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümlere atıf yapılmıştır (HUMK m.473/2).

Sözlü yargılama usulü yazılı yargılama usulüne benzese de bazı hususlarda yazılı yargılama usulünden ayrılmıştır. Biz burada özellikle bu

[54] Kuru,Baki; Arslan, Ramazan; Yılmaz, Ejder; Medeni Usul Hukuku, 21.Baskı, Ankara 2010, s.716 vd.

ayrılan yönleri üzerinde duracak ve özellikle dava dilekçesinin bu usuldeki yerini belirlemeye çalışacağız.

Bu yargılama usulüne sözlü usul denmesinin nedeni, burada yazılı yargılama usulünde olduğu gibi bir layihalar safhasının olmaması, iddia ve savunmanın sözlü olarak yapılması ve hâkimin tarafların sözlü beyanlarından edineceği kanaate göre hükmü vermesidir.[55]

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu 474/1. maddesine göre, sözlü yargılama usulünde tarafların "şifahen müracaat"la başvurmaları mümkün gibi hükmedilse de sonraki cümlede taraflar veya davacı tarafından dava zaptı (tutanağı) verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Yani sözlü yargılama usulünde de dava, bir dava dilekçesiyle açılmaktadır. Ancak kişinin yazı yazmayı bilmemesi durumunda sözlü olarak açması mümkündür (HUMK m.474/3). Davacı yazı bilmiyorsa, iddialarını ve delillerini hâkime söyler; hâkim bunu zabıt kâtibine yazdırarak dava zaptı tutulur.

Burada verilen dava dilekçesi yazılı yargılama usulündeki dava dilekçesi gibidir. Ancak sözlü yargılama usulündeki dava dilekçesinde cevap süresi yoktur. Çünkü davalı belirli bir zaman içinde yazılı olarak cevap vermek zorunda değildir. İlk itirazları da dâhil olmak üzere davalı, savunmasını ilk oturumda sözlü olarak bildirebilir (HUMK m.478–479).

Sözlü yargılama usulünde tarafların mahkemeye gelmeden de yazı ile iddia ve savunmalarını beyan etmeleri de mümkündür. Hâkim, dava dilekçesi yazılarak gönderilen bir iddiayı ya da dilekçeyle gönderilen bir savunmayı da gönderenin kimliğinden şüphe etmezse tetkike mecburdur. Kanun bu yolla

[55] Kuru, Baki: Sözlü Yargılama Usulü, Adalet Dergisi, S:9, Ankara 1963, s.911.

uzakta oturanlara veya mahkemeye gelemeyenlere iddia ve savunmalarını mahkemeye bildirme imkânını vermiştir.[56] Taraflar mahkemeye gelmeyerek iddia ve müdafaalarını posta ile de hâkime gönderebilirler. Bu halde davanın açılma tarihi olarak postaya verilme tarihi esas alınır.[57]

Dava dilekçesi davacı tarafından iki nüsha halinde mahkemeye verilir. Bunun bir nüshası belirlenen oturum günü belirtilerek davalıya tebliğ edilir (HUMK m.474/3). Dava dilekçesinin alınması üzerine hemen bir oturum günü tayin edilerek taraflar oturuma davet edilir (HUMK m.477). Burada davet ile duruşma arasındaki süre yazılı usuldekinden daha kısadır.

Bunun üzerine hâkim kendilerini oturuma davet eder. Gelirlerse normal duruşma yapılarak davaya devam edilir. Gelmezlerse veya bir taraf gelmezse, hâkim evrak üzerinde inceleme yaparak kararını (gıyap kararı vermeden) verebilir.[58] Ancak bu hüküm uygulamada pek uygulanmamaktadır. Ayrıca davacı, vermiş olduğu dava dilekçesinde iddialarını özet olarak bildirmekle yetinebilir. Çünkü davacının ilk celse de bütün iddialarını geniş bir şekilde açıklama ve genişletme hakkı vardır (HUMK m.479,482). Dava dilekçesinde bildirilmeyen vakıaların ilk oturumda ileri sürülmesi ve dava dilekçesindeki eksiklerin ilk oturumda tamamlanması hakkı davacıya verilmiş olduğundan, davalı da ilk oturumda dava dilekçesinde kanunî eksiklikler olduğunu bu bağlamda ileri süremeyecektir.[59]

Dava, davacının mahkemeye geldiğinin kaydolunduğu günde açılmış sayılır (HUMK m.475). Dava açılmasının sonuçları, kural olarak yazılı

[56] Onar, s.140.
[57] Ansay, Sabri Şakir: Hukuk Yargılama Usulleri, Ankara 1964, s. 381.
[58] Kuru, A.D., s.913
[59] Kuru, A.D., s.913.

yargılama usulündeki gibidir. Ancak burada davanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağının başlangıcı, dava dilekçesinin mahkeme kalemine (esas defterine) kaydı tarihi olmayıp, davacının ilk oturumda iddiasının zapta kaydolunduğu andır (HUMK m.482).[60]

Davalının ilk itirazları varsa, bunların hepsini birden ilk oturumda davanın esasına girişmeden sözlü olarak bildirmeye mecburdur. Daha sonraki bir safhada ilk itirazda bulunulması mümkün değildir (HUMK m.478). Burada ilk itirazların bildirilmesi için on günlük bir süre tayin edilmiş değildir. On günlük süreye bağlı olmaksızın davalı ilk oturumda esasa girmeden önce ilk itirazlarını sözlü olarak yapabilmektedir.[61]

Davalı ilk itirazda bulunmazsa veya bulunup itirazı reddolunsa davacı ilk oturumda bütün iddialarını yine sözlü olarak açıklayacaktır. Davalı da bütün savunmasını bu oturumda sözlü olarak bildirecektir (HUMK m.479). Bu nedenle cevap süresi yazılı yargılama usulünde olduğu gibi on gün değil, ilk oturumdur.

Tarafların ilk oturumda bildirecekleri iddia ve savunmaları zapta yazılır. Bundan sonra, taraflar rıza göstermedikçe iddia ve savunmalarını değiştiremez ve genişletemezler (HUMK m.482). İddia ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı yazılı yargılama usulündeki gibidir. Ancak bu yasak yazılı usulden farklı olarak ilk oturumda tarafların beyanlarının zapta geçirilmesiyle başlamaktadır.

[60] Kuru, A.D, s.914.
[61] Kuru, A.D, s.915.

Hâkim, iki tarafın iddia ve savunmalarının hepsini aldıktan sonra birleştikleri ve ayrıldıkları noktaları tespit ederek, ayrıldıkları noktalar hakkındaki delillerini getirmelerini emreder.[62] Deliller, yazılı usulde olduğu gibi taraflar arasında tebliğ edilmez (HUMK m.487/1). Deliller aynı oturumda tetkik edilir. Taraflardan biri iddiasını ispatlayacak delilini kural olarak ilk oturumda ibraza mecburdur. Ancak ilk otumda sunamadığı delilini tahkikat sonucuna kadar da mahkemeye sunabilir. Hâkim, bir belgenin ibrazı için taraflardan birine süre de verebilir. Ancak süre vermeden yargılamaya devam ederek hüküm de verebilir.[63]

Delillerin incelenmesi bitince yargılama safhasına geçilir. Taraflardan biri vekil ile temsil ediliyorsa, alınan delillere göre söyleyeceklerini yazı ile bildirmeleri için istekleri üzerine kendilerine izin veya doğrudan emir verebilir. (HUMK m.488). Ancak, hâkim dilekçe verilmesine izin vermeye mecbur değildir. Dilekçe için taraflara bir süre verilirse yargılama bundan sonraki oturumda yapılır. Hâkim, vekili olmayan taraflara da dilekçe vermeleri için bir süre verebilmelidir.[64] Dilekçe için süre verilmezse o oturumda, verilirse ondan sonraki oturumda sözlü yargılamaya geçilir. Hâkim, taraflara ikişer defa söz verdikten sonra yargılamanın bittiğini bildirir.

Taraflara dilekçe için bir süre verilmişse üçüncü oturumda yargılama yapılıp hüküm verilir. Yargılama bitmiş olup da, hükmün tefhimi için oturum tâlik edilmiş ise bu üçüncü oturumda hâkim daha önce gerekçesi de dâhil

[62] Ansay, s.383.
[63] Onar,s.141.
[64] Kuru, A.D, s.917, (k.g., Ansay, s.383).

olmak üzere yazmış ve imzalamış olduğu hükmü tefhim eder (HUMK m.489). Buradaki hükmün içeriği de adî yazılı usulde olduğu gibidir.

B. ÖZEL YARGILAMA USULLERİ

I. SERİ YARGILAMA USULÜ

Seri yargılama usulü hakkındaki kanun maddelerine bakılırsa bu usul, yazılı yargılama usulünün biraz çabuklaştırılmış halidir. Hangi davaların seri yargılama usulüne tabi oldukları Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu 501. maddesinde gösterilmiştir. Seri yargılama usulünde iddia ve savunmanın tam olarak yapılabilmesi için yazılı yargılama usulü ile kabul edilen şekiller korunmuştur.[65] Bu usulde de taraflar ikişer kere dilekçe alıp vereceklerdir. Ancak yazılı usulde davalı önce ilk itirazlarını daha sonra esasa karşı cevabını bildirebilirken, burada her iki cevap ve itiraz birlikte verebilecektir. Fakat burada da itirazlar halledilmeden esasa geçilemeyecektir. [66] Ayrıca seri yargılama usulünde delillerin getirilmesi için ancak bir kez süre verilir. Ancak karşı taraf yeni bir süre verilmesine rıza gösterirse süre verilebilir.

Seri yargılama usulünün yazılı yargılama usulünden diğer bir farkı da davalının cevap, replik, düplik süresi on gün iken, burada davalının ilk cevap süresi yedi ve diğer replik, düplik süreleri beşer gündür.

Dilekçeler alınıp verildikten sonra tahkik için tayin edilen gün en yakın bir gün olacaktır (HUMK m.505). Duruşmada taraflar, burada da ikişer defa söz alır ve hüküm mümkün olduğunca çabuk verilir.

---

[65] Onar, s.141.
[66] Ansay, s.391.

II. BASİT YARGILAMA USULÜ

Yazılı ve seri yargılama usulünde olduğu gibi basit yargılama usulünde de dava dilekçe ile açılır. Ancak belli delillerin özellikle belgelerin dilekçeye eklenmesi zorunluluğu yazılı usulde olmadığı halde, basit yargılama usulünde davacının dava dilekçesinde bu zorunluluk vardır.

Dilekçeler alındıktan sonra bir duruşma günü tayin edilerek, yazılı usulde olduğu gibi (HUMK m.213/2) bir davetiye düzenlenerek taraflar duruşmaya çağrılır. Yargılamaya, gelmeyen tarafın yokluğunda devam edilmesi yazılı yargılama usulünde olduğu gibidir. 3156 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle basit yargılama usulünde de kendisinde m.213/2'ye göre gönderilmiş olan açıklamalı davetiyeye rağmen duruşmaya gelmemiş olan taraf, daha sonraki duruşmalara taraf sıfatıyla gelip katılabilir.[67] Böylelikle daha önceki açıklamalı davetiyede bulunması gereken gelmedikleri takdirde tarafların yokluklarında (gıyaplarında) duruşma yapılıp karar verilebileceği veya gıyap kararının kendilerine tebliğ edilmeyeceği hususu yürürlülükten kalkmıştır. Usulüne uygun duruşmaya çağrıldıkları halde taraflardan hiç biri oturuma gelmezse, dava yenileninceye kadar dava dosyasının işlemden kaldırılmasına karar verilir (HUMK m.409).

Yazılı usulde ilk itirazlar oturumdan önce belli bir süre içersinde ileri sürülür. Ancak basit yargılama usulünde itirazlar en geç ilk oturumda ileri sürülmek zorundadır.

Ayrıca basit yargılama usulünde asıl olan belirtilen delillerin başlangıçta gösterilmesi, mahkemeye gönderilmesi veya getirilmesidir. Bu,

[67] Kuru, Arslan, Yılmaz, s.912.

çabukluk ve pratiklik sağlanması amacıyla gereklidir. Davacının yazılı delillerini dava dilekçesine eklemek zorunda olduğu hükmedilmiştir(HUMK m.508). Mahkemenin taraflara gönderdiği tebligatta ise tarafların vermek istedikleri belgeleri belli günde göndermeleri gerektiği taraflara gönderilen davetiyede bildirilir (HUMK m.509).

Gösterilmiş olan delillerin daha doğrusu belgelerin hemen verilmemiş olması halinde tamamlatılması yoluna gidilebilir (HUMK m.511).Bu tamamlanma davanın sonuçlanmasına kadar sürmesi kanunen normal görülmüştür. Tanık ve bilirkişi gibi delillerin de bu madde kapsamında değerlendirilmesi gerekir.[68]

Basit yargılama usulünde dava açıldıktan ve deliller gösterildikten sonra yargılamaya yazılı usulde olduğu gibi devam edilir (HUMK m.511). Yukarıda incelediğimiz özel hükümler dışında basit yargılama usulünde de yazılı yargılama usulü kuralları uygulanır (HUMK m.511). Örneğin davayı değiştirme ve genişletme yasağı burada da uygulanır.

Basit yargılama usulü kanunda sayılan bazı davalar ve işler hakkında uygulanır (HUMK m.507). Örneğin, her çeşit nafaka davalarında, velayet ve vesayet işlerinde, nüfus davalarında vs.

[68]Aydemir, Efrail; Güray, Feridun S: Basit Yargılama Usulü, Ankara Barosu Dergisi, S:1, Ankara 1975, s.25.

C. DAVA DİLEKÇESİNİN İÇERİĞİ

Yargılama usullerinin özelliklerini ve dava dilekçesinin bu usullerdeki yerini belirttikten sonra asıl konumuz olan yazılı yargılama usulündeki davanın açılması ve layihalar aşamasının başlaması için gerekli olan dava dilekçesini inceleyeceğiz.

Bir davada taraflar arasında silahların eşitliği, karşılıklılık ilkelerinin ortaya çıkardığı en önemli sonuçlardan biri layihalar aşaması ve bu aşamada yapılan işlemlerdir. Bu aşamanın en önemli özelliği, tarafların iddia ve savunmalarını içeren dava dilekçesi, cevap dilekçesi, replik, düplik dilekçeleri gibi bildirilmesi ve bu sayede karşılıklı olarak iddia ve savunma imkânının taraflara tanınmasıdır.

Medenî yargılama usulünde taraflarca hazırlama ilkesi geçerli olup, tarafların davaya sundukları dilekçe ve layihalarla iddia ve savunmaları mahkemeye ilettikleri durumlarda, mahkeme önünde sözlü yargılanma hakkının ve ifade özgürlüğünün ihlâl edildiğinden söz edilemez. Layihalar yoluyla mahkemeler ulaşıldığında, ayrıca alenî yargılanma hakkı da ihlâl edilmiş olmaz. Mahkemeye layiha sunmak veya bizzat sözlü savunmalarda bulunmak kişinin tercihine bırakılmıştır.[69]

Davanın açılması Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.179'a göre şekli belirlenmiş bir dilekçe ile mümkündür. Usul kanunumuzda dava dilekçesinde hangi unsurların bulunması gerektiği tek tek belirtilmiştir:

[69] Demircioğlu,s.140.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m. 179'a göre dava dilekçesinin içeriğinde şunlar bulunur:

- Tarafların ve varsa kanuni temsilci veya vekillerinin ad ve soyadları ile adresleri,

- Açık bir şekilde dava konusu,

- Davacının iddiasının dayanağı olan bütün vakıaların sıra numarası altında açık özetleri ve delillerin nelerden ibaret olduğu,

- Hukukî sebeplerin özeti,

- Açık bir şekilde iddia ve savunma

- Karşı tarafın hangi sürede cevap verebileceği

- Davacının veya varsa kanuni temsilci yahut vekilinin imzası[70]

Buna göre dava dilekçesinde bulunması gereken kayıtlar iki gruba ayrılır. Bunlardan ilki zarurî unsurlardır. Dilekçede mutlaka bulunması gereken unsurlardır. Diğer ise zarurî olmayan (inzibati [71]) unsurlardır. Bu iki ayrımın arasındaki en önemli fark, bu unsurların eksiklileri halinde uygulanacak olan yaptırımın çok farklı olmasıdır. Şimdi bunları sırayla inceleyeceğiz. [72]

[70] Hükümet gerekçesi: Bu madde 5.4.1985 tarihinden sonra açılan davalarda uygulanır. (3156 S.K geçici madde) << 17 uncu maddede yapılan değişiklikle dava dilekçesinin içeriği ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiş, ayrıca açıklık getirilmek amacıyla delillerin de dava dilekçesinde belirtilmesi öngörülmüş ve madde metninde yer alana 115 ve 116 ncı maddelere Teb. Kanunu'nda yer verilmesi nedeniyle yürürlükten kaldırılmış olduklarından bu maddelerin kapsamındaki hususlar da madde metnine eklenmiştir.>>

[71] Üstündağ, s.458.

[72] Dava dilekçesinin basit bir örneği için bkz. s.101.

I. MAHKEMENİN ADI

Davacının dava ile mahkemeden hukukî koruma talep ettiğini söylemiştik. HUMK m.179'da belirtilmemiş olsa da bu hukukî korumayı hangi mahkemeden istediğini dava dilekçesinin başına açıkça yazmalıdır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda da mahkemenin adının dava dilekçesinde olması gereken unsurlar arasında sayılmıştır (madde 124/a).

Dava dilekçesinin hangi mahkemeye verileceğini belirten ibareyi koymak basit gibi görünse de bu hükme varmak için birçok şeyi bilmek ve incelemek gerekir. Mahkemenin adı ve yeri ibaresinde yatan iki temel hukukî kurum ve birçok kural vardır. Bu kurumlardan biri görev, diğeri yetkidir. Dava dilekçesine yazılan mahkeme, dava dilekçesiyle açılan davada, hem hasma hem mahkemeye karşı bu mahkemeyi görevli ve yetkili iddia etmek demektir.

Görev, uyuşmazlığın mahiyet veya değerine göre, belirli bir yerdeki hüküm mahkemelerinden hangisi tarafından görüleceğini belirten kurallardır.[73]

Adliye Mahkemeleri gördükleri davaların kapsamı ve değerine göre sulh hukuk, asliye, ticaret, iş, tapulama mahkemeleri gibi adlandırılmışlardır. Her birinin görev konusu ilgili kanunlarda hükme bağlanmıştır.

Davalı tarafın görev konusunda itiraz etmemiş olmasının bir önemi yoktur. Nitekim görev konusu kamu düzenine ilişkin olduğundan mahkemece dava sonuna kadar re'sen göz önüne alır.

[73] Postacıoğlu, İlhan E: Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul 1975, s.11; Ansay, s.77.

Taraflarca yapılan görevsizlik itirazı üzerine veya re'sen yapacağı inceleme sonucu görevsiz olduğu kanısına varan mahkeme görevsizlik kararı verir. Bunun istisnası olarak Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.7/3'de hükmolunmuştur. Buna göre bir dava asliye mahkemesinde hükmolunduktan sonra (ilk derece mahkemesinde görevsizlik itirazında bulunulmamışsa) davanın sulh mahkemesinin görevi içinde olduğu ileri sürülerek temyiz yoluna başvurulamaz.

Davanın ticaret mahkemesi yerine asliye hukuk mahkemesinde veya asliye ticaret mahkemesinde açılmış olması halinde bu yanlışlıklar re'sen dikkate alınmaz. Bu konudaki itirazlar ilk itiraz niteliğinde olup usulen ileri sürülmesi gerekir (TTK m.5). İtiraz, süresinde ve yerinde yapılmışsa dava diğer mahkemeye gönderilir. Bu karar görevle ilgili olup gönderme kararı niteliğindedir.[74] Görevsizlik kararında görevli mahkemenin de belirtilmesi gerekir (HUMK m.193).

Davacı, kendi kanısına göre görevli ve yetkili mahkemeyi yazar. Bu hususun belirtilmediği dilekçenin kabul edilmemesi gerekir, dava açılmış kabul edilemez.[75]

Hasmın görev konusunda itiraz etmemiş olmasının bir önemi yoktur. Hâkim görev hususunu yargılamanın her aşamasında re'sen inceleyebilir. Görev hususu sadece adliye mahkemeleri arasında söz konusu olmaz. Bir davaya idari mahkemelerin bakması gerekiyorsa yine görev konusunun incelenmesi gerekmektedir.

---

[74] Başaklar, Emin: Ankara Barosu Staj Konferansı (Dava Dilekçesi),3 sayılı baro dergisi eki, Ankara 1972, s.569.

[75] Alangoya, H.Yavuz;Yıldırım M.Kamil ;Deren Yıldırım, Nevhis: Medeni Usul Hukuku Esasları, İstanbul 2005, s. 243.

Davanın açıldığı mahkeme aslında görevli ve yetkili olmasa bile dava dilekçesi geçerlidir. Davanın görevsiz ve yetkisiz mahkemede açılmış olması, davanın açılmamış sayılması sonucunu doğurmaz. Yani dava derdesttir. Davacı, görevsizlik ve yetkisizlik kararının kesinleşmesinden itibaren on gün içinde görevli ve yetkili mahkemeye başvurmak yoluyla davanın başvurduğu mahkemede devam etmesini sağlayabilir.[76]

Bir yerde birden fazla görevli mahkeme varsa, Örneğin, Asliye Hukuk Mahkemesi varsa, hangi mahkemenin davaya bakacağını bilmediğinden "Nöbetçi Asliye Hukuk Mahkemesi' ne Ankara" şeklinde yazılır.[77] Adliye mahkemeleri bilindiği gibi, gördükleri davaların mahiyet ve değerine göre sulh hukuk, asliye hukuk, asliye ticaret, iş, kadastro mahkemeleri gibi adlandırılmışlardır. Her birinin görev konusu Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu veya Türk Ticaret Kanunu, Kadastro Kanunu, İş Kanunu gibi veya görev yükleyen herhangi bir hükmü ile tayin edilmiştir. Ancak davanın ticaret mahkemesinde bakılması gerektiği halde asliye hukuk mahkemesine veya bunun aksine asliye ticaret mahkemesine açılmış olması hallerinde mahkemece bu yanlışlıklar re'sen nazara alınamaz. Türk Ticaret Kanunu'nun 5'nci maddesine göre bu şekilde yanlış yere dava açmaya ya da dava açılmasına itiraz taraflar tarafından ilk itiraz olarak usulen ileri sürülür. İtiraz süresinde ve yerinde ise dava görevli mahkemeye gönderilir. Bu kararla vekâlet ücreti ve yargılama masraflarıyla ilgili bir hüküm verilmesi veya hasmın mahkûm edilmesi usule aykırıdır. [78]

[76] Kuru, Arslan, Yılmaz, s.340.
[77] Pekcanıtez, Hakan: Medeni Usul Hukuku, Ankara,2001,s.288.
[78] Başaklar, s.569.

Görev bakımından başka bir husus da hangi davaların Asliye Ticaret Mahkemesinde bakılması gerektiğidir. Türk Ticaret Kanun'a göre burada iki durum söz konusudur. Birincisi taraflar Türk Ticaret Kanunu'na göre tacir sıfatına haizse ticari işlerinden dolayı çıkan uyuşmazlıkları konu alan davalara asliye ticaret mahkemesi bakar. İkincisi ise tarafların tacir sıfatına bakılmaksızın aradaki uyuşmazlığın Türk Ticaret Kanunu m.4'e göre ticari dava olarak nitelendirilen davalar asliye ticaret mahkemesi'nde görülür. Çek, emre yazılı senet, nakliye, deniz nakliyesi gibi uyuşmazlıklar bu ikinci duruma örnek olarak verilebilir.

Yetki konusu da görev kadar önemli olsa da, kamu düzeni açısından kanunen konmuş kurallar dışında yetki hususu mahkemece re'sen nazara alınamaz. Bu sebeple, yetki hususu davalının da menfaatine uygun düşerse, davaya devam olunabileceğinden yetki, görev kadar önem arz etmemektedir.

Yetki, bir davaya hangi yerdeki görevli mahkeme tarafından bakılacağının tayini demektir. Yetki kuralları genellikle tarafların anlaşmalarıyla değiştirilebilirlerse de kanunda sayılan bazı konulardaki yetki kuralları kamu düzenini ilgilendirdiğinden bu sayılan kurallar hâkim tarafından re'sen göz önüne alınması gerekir. Bunlar da ana kuralın istisnasını oluşturur (HUMK m.11,13,15).[79]

Davanın genel olarak davalının yerleşim yeri mahkemesinde açılacağı kanun gereğidir. Davalının yerleşim yeri yerleşmek niyetiyle oturduğu yerdir. Fakat bu kesin olarak bilinmiyorsa ihtilaflara neden olabilir. Bu takdirde

[79] Anıl, Yaşar Şahin: Hukuk Davalarında Hâkimin Kendiliğinden Yapacağı İncelemeler, Adalet Dergisi, S:2, Ankara 1982, s.335.

yerleşme niyetinin ispatı gerekir. İspat olununcaya kadar, Yargıtay şahsın nüfusa kayıtlı olduğu yeri yerleşim yeri saymaktadır. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na göre kamu düzeni söz konusu ise bazı davalarda belirli bir yer mahkemesi yetkilidir (HUMK m.22,23). Mirasla ilgili bazı davalar, gayrimenkulün aynına ilişkin davalar, iflas davası gibi. Ayrıca özel kanunların emrettiği hallerde de davalara öngörülen mahkemelerde bakılması gerekir. Emredici yetki hükümleri nedeni ile mahkeme her zaman re'sen yetkisizlik karar verebilir.[80]

Yetki ve görev itirazı birlikte oluşturacak bir durum varsa bu takdirde öncelikle hâkim görev itirazını inceler ve karar verir. Görevsizlik kararı verdiği takdirde dosyayı gönderdiği hâkim yetki itirazını incelemekle sorumludur. Davanın görev ve yetki nedeniyle reddinden sonra bu hükmün kesinleşmesinden itibaren on günlük süre içersinde görevli mahkemeye başvurulması gerekmektedir (HUMK m.193/3). Bu husus harç ve zamanaşımı bakımından önem arz etmektedir. Bu süre kaçırılmışsa davacı, davasını atmış günlük ek bir süre içersinde açabilir (BK m.137).

[80] Başaklar, s.574.

II. TARAFLARIN AD, SOYAD VE ADRESLERİ

1. TARAF KAVRAMI

Dilekçede davacı ve davalının ad, soyad ve adresleri bulunmalıdır. Davanın taraflarını oluşturan davalı ve davacının dilekçedeki durumlarını incelemeden önce taraf kavramından kısaca bahsetmemiz yerinde olacaktır.

Usul hukukumuzda tarafın maddî hukuk ilişkisinin gerçek olması gerektiğini ortaya koyan maddî taraf kavramı terk edilmiş, yerine şekli taraf kavramı kabul edilmiştir.

Şekli anlamda taraf kavramı ilk olarak Oekter tarafından ortaya atılmış daha sonra Schmidt ve Stegamann tarafından geliştirilmiştir.[81]

Şekli anlamda taraf kavramının kabulü, herhangi bir hukukî ilişkinin varlığını iddia etmeyen kişiye, davada taraf olma imkânını verir.[82] Bu bağlamda davada taraf, maddî hukuk ilişkisinin öznesi olan kişiler değil, kendi adına hukukî himaye talep eden (davacı) ve kendisine karşı hukukî himaye talep edilen (davalı) kişilerdir.[83] Yani dava dilekçesinde yer alıp, kendi adına hukukî koruma talep eden veya kendisine karşı hukukî koruma talep edilenlere taraf denir.[84] Böylece taraf kavramı maddî hukuk ilişkisinden kurtarılmış ve usulî bir nitelik kazandırılmıştır.

---

[81] Sunar, Gülcan: Şekli Anlamda Taraf Kavramını Kabul Etmenin İcra ve İflas Hukukunda Doğurduğu Sonuçlar, Prof. Dr. Ergun Önen' e Armağan, İstanbul 2003, s.334.
[82] Sunar, s.336.
[83] Sunar,s.334.
[84] Yenice, Kazım: Taraf Yeterliği, Adalet Dergisi, S:9-10, Ankara 1963,s.939, Ansay, s.103.

Maddî hukuk ilişkisinde hak sahibi olan kişi davada da kural olarak taraf olmakla beraber, bazı durumlarda hakkın sahibi olmayan kişilerin, kanun gereği taraf olmaları mümkündür.[85]

Taraf kavramı davaya konu olan haktan veya hukukî ilişkiden bağımsızdır. Kişi dava konusu olan hakkın veya maddî hukuk ilişkisinin öznesi olup olmadığı taraf olmak için önem taşımaz.[86]

Bir dava açılırken dava dilekçesine tarafları belirtmeden önce tarafların kim olduğun tespiti; kesin hükümden etkilenme, tarafların ve tanıkların dinlenilmesi, teminat gösterilmesi, yargılama giderlerinden sorumluluk gibi hususlar bakımından önem taşımaktadır.[87]

Bir davada tarafın kim olduğu ile hukukun kimleri taraf olarak kabul ettiğini belirten kavramlar birbirinden farklıdır. Yani, bir dava açarak bu davada taraf olarak yer almak ile dava açmak ya da kendisi hakkında dava açılabilmek için sahip olunması gereken ehliyet farklı şeylerdir. [88]

Davacının dava dilekçesinde taraf olarak belirttiği, davacı ve davalı, söz konusu davada tarafın kim olduğunun sorusunu cevaplamaktadır. Ancak, taraf olan kişilere hukuk düzeninin taraf olabilme imkânını verip vermediği bu kimselerin davada taraf olmalarından sonra dava şartları incelenirken ortaya çıkar. Taraf ehliyeti olmayan bir kimse, mahkemenin taraf ehliyetinin

[85] Bilge, Önen, s.223.
[86] Erişir, Evrim: Medeni Usul Hukukunda Taraf Ehliyeti, İzmir 2007, s.54–55.
[87] Kuru, Arslan, Yılmaz: s.259, Berkin, s.343.
[88] Yenice, s.939.

bulunmadığı yönünde bir karar vermesine hatta bu kararın kesinleşmesine kadar davanın tarafıdır.[89]

Böylelikle dava dilekçesinde davacı ve davalının ad, soyadının belirtilmesi mahkemenin tarafları teşkili ve karşılıklılığı sağlaması zorunluluğunun gereğidir. Bu nedenle dava dilekçesinin zorunlu unsurlarındandır ve esaslı merasime ilişkindir(HUMK m.82/1,2).[90]

2. DAVACININ ADI, SOYADI ve ADRESİ

Her açılmak istenen davanın şüphesiz bir davacısı olacaktır. Bu yüzden dava dilekçesinde öncelikle davacının ad, soyadı ve adresinin yazılması gerekir.(HUMK m.179/1; Teb. K m.9/1). Davacının kimliğinin açıkça belli olması gerekir.

Davacı gerçek ya da tüzel kişi olabilir. Gerçek kişilerin ad ve soyadı, tüzel kişilerin unvanı yazılır. Bu unsur davanın ferdileştirilmesi bakımından zorunludur.[91] Dava dilekçesinde davacı veya davacıların isminin yazılı olması bilhassa davalının savunma hakkı bakımından önem taşır.[92] Nitekim davalı kim tarafından kendisine dava açıldığını ve kime karşı savunma hakkını kullanacağını bilme hakkına sahiptir.

Tüzel kişilerin kanun ve durumları gereğince temsilci veya yetkili kişilerinin aracılığı ile dava açmaları gerekir. Her topluluğun tüzel kişiliği yoktur. Bu durumda ortaklar birlikte dava açabilecekleri gibi uyuşmazlığa sebep olan hukukî işlemi kim yapmış ise veya idareci ortak kim ise davayı o

[89] Erişir, s.57.
[90] Demircioğlu, s.143.
[91] Alangoya, Yıldırım, Deren Yıldırım, s. 243.
[92] Demircioğlu, s.143.

açabilir. Ancak maddi hukukun bir hakkın birden fazla kişi tarafından kullanılmasını ya da birden fazla kişiye karşı kullanılmasını zorunlu kılmış olduğu hallerde bu durumda o hakla ilgili dava açıldığı zaman birden fazla kişinin davalı ya da davacı olması zorunludur.[93]

Davacı veya davalı tarafta birden fazla kişi varsa bunlar teker teker gösterilmelidir. Böyle yapılmayıp "Özkan Demir ve arkadaşları" ya da "M.D'nin ortakları ya da mirasçıları" gibi tarafların gösterilmesi mümkün değildir. Dava dilekçesine yazılan isimler daha sonra değiştirilemez. Ancak isim yazılırken harf değişiklikleri olmuşsa, örneğin akif yerine yanlışlıkla arif yazılmışsa bu tür maddî hataların düzeltilmesi mümkündür (HUMK m.80). Ancak bu değişiklik taraf değişikliğine meydan verecek derecede olmamalıdır. Yani gerçekte Akif dava edilmişken, onun yerine Arif taraf olarak gösterilmek istenmemelidir. Çünkü hukukumuzda taraf değiştirmek mümkün değildir.[94]

Davacının kim olduğunu yazarken bu hususta dava dilekçesini düzenlerken usul ve kanun hükümleri gereğince davacı olabilme yeteneği ve hakkı düşünülmelidir. Bu durumda itirazın ortaya çıkabileceği veya mahkemece re'sen bu hususları araştırabileceğine dikkat edilmelidir. Zira husumet hakkındaki itiraz ilk itirazlardan olmayıp esasa ilişkin bir savunmadır ve mahkemece dava sonuna kadar dikkate alınabilir.

Davada sınırlı ehliyeti bulunup, küçük olanları ise kural olarak velileri temsil eder. Bu kural kanuna uygun olarak yapılmış evlenmenin sonucu

[93] Kuru, Arslan, Yılmaz, s.572 vd.
[94] Pekcanıtez, s.288.

meydana gelen küçükler için geçerlidir. Boşanma sonucunda velayet hakkı küçük için kime verilmiş ise bu hak ona aittir. Nesebi belli olmayan çocuklar için gerçekte anne veya babası velayet hakkını dolayısıyla temsil yetkisine sahip olmadıkları için kayyım tayin edilir. Bu yolla kayyım verilecek özel yetkilerle küçüğün menfaatlerini korur.

Davanın ayırt etme gücüne sahip küçük tarafından veya kısıtlı tarafından yanlış açılmış olması halinde dava sırasında veya işin tetkiki sırasında reşit olursa veya kısıtlılık hali kalkarsa davacı ehliyet kazanmış olacağından davaya devam edilir. Böyle kimselerin davalı gösterilmesi halinde de durum aynıdır. Kendisine yapılacak tebliğ ile duruşmaya devam edilir. Yine bazı davalar dava ehliyeti olmayan küçükler veya kısıtlıların açtığı davanın velisine veya kanuni temsilcisine tebligat yapılmak suretiyle davaya devam olunmalıdır. Usul ekonomisi bunu gerektirir.

Manevî tazminat ve evlat edinme akdinin feshi davaları şahsa bağlı hak niteliğinde olduğu kabul edildiğinden hak sahibinin sağlığında bu davaların açılması gerekir. Hak sahibinin ölümünden sonra mirasçılar bu davayı açamazlar.[95]

Davacının adı soyadı adresi yazıldıktan sonra, davacı davayı bir avukat aracılığıyla açmakta ise, avukatın da ad, soyadı ve adresinin de bulunması gerekir.(Teb K m.9/1). Bu durumda dava dilekçesinde davacı taraf olarak müvekkilin adı, soyadı ve adresi ile vekilinin adı, soyadı ve adresi yer

[95] Başaklar, s.574.

alır.[96] Eğer vekilin adresi mahkemece ve diğer tarafça biliniyorsa adresin bulunmaması önem teşkil etmez. Her halde bu husus tamamlanır.[97]

Dava ehliyeti olmayan kişi adına kanunî temsilcisi davayı açıyorsa hem, kanunî temsilcinin hem de temsil ettiği kişinin ad, soyadı ve adresinin olması gereklidir. Kanunî temsilcinin velayet veya vesayet altındaki mümeyyiz küçük ya da mümeyyiz mahcur adına dava açabilmesi için avukat olması gerekmez. Kanunî temsilci sıfatıyla bizzat dava açabileceği gibi avukat vasıtasıyla da dava açabilir. Bu takdirde yine vekilin adı, soyadı ve adresi bulunması gerekir.[98]

Davacının adresinin de bildirilmesi zarurîdir. Bildirilmemesi dilekçenin iptalinin gerektirir. On günlük süre içinde noksanlık giderildiği takdirde davaya devam olunur. Dava açılmamış sayılamaz. Eğer dilekçede davacının adresi eksikse, davalı bunu mahkemede ilk itiraz olarak ileri sürülebilir (HUMK m.187/7). Bunun üzerine mahkeme dilekçenin iptaline karar verir (HUMK m.193). Fakat davacı, mahkemeye ek bir dilekçe ile eksik kalan, örneğin adresini bildirirse, eksik husus tamamlanmış olur, davaya devam edilir. Yargıtay davacının adresinin bulunmamasının davalı tarafından ilk itiraz olarak ileri sürülebileceğini kabul etmekte, ilk itiraz üzerine davacının noksanlığı tamamlaması halinde davaya devam edilmesi gerektiğine, davanın açılmamış sayılmasının usul ve kanuna aykırı olduğuna karar vermiştir.[99] Davacının adresi verdiği dava dilekçesinde bulunmamasına

[96] Muşul, Timuçin: Medeni Usul Hukuku,2009 Ankara s.122.
[97] Postacıoğlu- Usul, s.385.
[98] Muşul,s. 122.
[99] Alangoya, Yıldırım, Deren Yıldırım, s 244.

rağmen, davacının dava dilekçesine ilişik vekâletnamesinde mevcut ise dilekçenin iptali gerekmez.[100]

3. DAVALININ ADI, SOYADI VE ADRESİ

Dilekçede davalının adı, soyadı ve adresinin yazılı olması gerekir.

Açılmış olan davada, taraflar arasında dava süreci iletişiminin ve karşılıklığın kurulabilmesi için öncelikle dava dilekçesinin davalıya tebliğ edilmesi gerekir. Bu sayede savunma ve karşı iddiada bulunmak üzere kendisine imkân tanınmış olur. Davalının davada kendini savunma hakkını kullanabilmesi için öncelikle dava dilekçesinin kendisine tebliğ edilmesi gerekir. Bu sayede davalı hazırlayacağı cevap dilekçesiyle karşı iddia ve savunmalarını ileri sürebilir. Layihalar safhasında davalı ile davacı arasındaki tüm bu işlemler karşılıklı olarak birbirlerine tebliğ edilir.[101]

Veraset davası, evlat edinmeye izin verilmesi, evlenmeye izin verilmesi, ad soyadı değiştirilmesi gibi davalarda davalı taraf mevcut olmasa da bu tür çekişmesiz davalarda genel olarak hakkın kendisinden istenen bir karşı taraf vardır. Hukukumuz bu tarafı davalı olarak kabul etmekte ve dilekçede de bu şekilde gösterilmesini kabul etmiştir.

Dilekçenin ilgili kısmından kimin dava edildiğinin anlaşılması imkânsız ise, hasmı içermeyen bu dilekçe dava dilekçesi olarak nitelenemeyecektir. Ancak Yargıtay bir kararında; dava dilekçesinin içeriğinde davalı ve buna

---

[100] "… dava, davacı adına vekili tarafından açılmış olup, dava dilekçesinin eki vekaletnamede davacının adresinin açıkça yazılı bulunmasına, dilekçede de vekili adı, soyadı ile adresinin gösterilmiş olmasına göre, dava dilekçesinde davacının adresinin yazılı olmaması noksanlık sayılmaz…" 2.HD 15.11.1998 97/13344, http://www.yargitay.gov.tr.

[101] Demircioğlu, s.142.

izafeten husumet tevcihi anlaşılıyorsa ve davalının temsilcisi de hazır bulunuyorsa, dava husumet noktasından eksiklik sebebiyle reddedilemez demiştir.[102]

Bu şekilde davalı bir tane olabileceği gibi birkaç tane de olabilir ve davacı tarafta da belirttiğimiz üzere gerçek ya da tüzel kişi olabilir.

Davalının dava ehliyeti yoksa ayrıca kanuni temsilcinin adı ve soyadı ile adresinin olması gerekir (HUMK m.179/1). Davalı, şeklen var gibi görünen ve fakat ortadan kalmış, hukuken sona ermiş, feshedilmiş bir tüzel kişi de olabilir. Gerçek kişi dava tarihinde ölmüş olabilir. Bu durumda bunlar hakkındaki davanın reddi gerekir. Zira hukuken varlığı olmayan kimselere karşı dava açılamaz. Davalı dava açıldıktan sonra ölmüş ise varislerine tebligat yapılarak davaya devam edilebilir ve varisler sorumlu olabilir.[103]

Davalının adresinin yazılması, davanın tebligatı açısından önem teşkil etmektedir. Çünkü bu husus hem yetki hem tebligat işlemi ile doğrudan ilgilidir. Davalının adresi yoksa dava dilekçesi tebliğ edilemeyeceğinden davaya devam edilemeyecektir. Çünkü davalının savunma hakkı dolayısıyla kendisine kim tarafından dava açıldığını ve dava içeriğini bilmesi temel haklar bakımından önemli bir yer edinir.

Ancak dava açılırken davalının adresinin dava dilekçesinde olmaması noksanlık teşkil etmez, sonradan tamamlanabilir. Yargıtay'a göre dava dilekçesinin davalı kısmında davalı belirtilmemişse ancak dilekçenin

[102] Üstündağ, s.459.
[103] Başaklar, s. 575.

içeriğinden davalı ve ona yönelik husumet açıkça anlaşılıyorsa ve davalının temsilcisi de hazır bulunuyorsa dava reddedilemez[104]

Davalının adresi bilinmiyorsa (meçhul) ise, ilanen tebligat yoluyla dava dilekçesi tebliğ edilir. Buna göre, ilân alâkalının ıttılaına en emin bir şekilde vasıl olacağı umulan ve varsa ayrıca tebliği çıkaran merciin bulunduğu yerde intişar eden birer gazetede yapılır. Tebliğ olunacak evrak ve ilân sureti, tebliği çıkaran merciin herkesin kolayca görebileceği bir yerine de asılır. Merci, icabına göre ikinci defa ilân yapılmasına karar verebilir. İki ilân arasındaki müddet bir haftadan aşağı olamaz. Gerekiyorsa ikinci ilân yabancı memleket gazeteleriyle de yaptırılabilir (Teb. K. m. 28–30; Teb Tüz. m.46–50).

Tüzel kişilerde tebligat yapılmasının önemi yoktur. Yetkili kişiye sonradan yapılacak tebligatla bu usulsüzlük giderilebilir. İtiraz edilirse dava tarihindeki idare heyetine veya statü gereğince temsilciye tebligat yapılması ile duruşmaya devam edilir.[105]

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.9'a göre, dava davalının yerleşim yerinin bulunduğu yer mahkemesinde açılır. Buradan da anlaşıldığı üzere davalının adresi, davacının adresinden daha büyük bir önem taşır. Ancak bazı hallerde dava, davalının yerleşim yeri dışında örneğin, haksız fiilin olduğu yerde açılabilir.

Dava dilekçesinde davalı olarak gösterilen kişinin gerçekten davalı sıfatına sahip olup olmadığının araştırılması gerekir. Davalı olarak gösterilen kişinin o davada husumet ehliyeti yoksa dava, sıfat yokluğundan reddedilir.

[104] HGK. 16.10.1963, E.42, K.30 http://www.yargitay.gov.tr, Üstündağ,s.459.
[105] Başaklar, s.575.

Çünkü Yargıtay ıslah yoluyla dahi davada hasım değiştirilmesini kabul etmemektedir.[106]

Aynı olayda, müteselsil sorumluluk gerektiren durumlar için bütün sorumluların karşıya alınarak bir dava ve tahkikatla karar alınması da mümkündür. Bu durum genellikle haksız fiil ile aynı nitelikte sayılacak trafik kazalarına ilişkin vakıalarda söz konusu olabilir. Sürücü (asıl fail), malik, istihdam eden, sigorta şirketi gibi şahıslar bir veya birkaç dava ile bir araya gelebilir.[107]

Dava açılırken davalının vekilinin kim olacağı bilinemeyeceğinden vekilin ad, soyadı, adresinin yazılmasına imkân ve gerek yoktur. Davalının bir genel vekili olsa bile dilekçede bu vekil gösterilerek dilekçe ona tebliğ edilemez. Zira genel vekilin bu davada müvekkilini temsil etmesi ancak vekilin dava dilekçesini kabul etmesine bağlıdır. Ancak tebliğ edilmişse ve daha önceki dava veya davalarda davalının vekili duruşmaya gelmişse bu takdirde bu usulsüzlük muteber bir hal alarak duruşmaya devam olunabilir.[108]

Davalının dilekçede gösterilmesi önemlidir ve ıslah yoluyla da olsa davada hasım değiştirilemez.[109] Yargılama sırasında olaydan sorumluğu anlaşılan bir kişinin daha çıkması halinde bu kişi için ayrı bir dava açılıp görülen dava ile birleştirilmesiyle usule uygun hale getirilebilir.[110] Dava dilekçesinde, davanın taraflarının kimler olduğunun belirtilmesi zorunlu unsurlardandır.

---

[106] Kuru, Baki: Hukuk Davası Açarken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar, İstanbul Barosu Dergisi, S:10, İstanbul 1984,s.762.
[107] Başaklar, s.575.
[108] Muşul, s.122.
[109] Başaklar, s.575.
[110] Başaklar, s.575.

III. DAVANIN KONUSU (MÜDDEABİH)

Bir davayı tanımlamaya yarayan unsurlardan (taraflar, sebep, konu) biridir. Dava konusu, dava dilekçesinin zorunlu unsurlarından birisidir. Dilekçenin olmazsa olmaz unsurlarındandır ve hâkim tarafından re'sen dikkate alınır.

Dava konusu talep sonucuna göre belirlenir. Talep sonucu, mahkemeden hüküm altına alınması talep edilen şeydir. Dava dilekçesinin bu bölümüne anlaşılır ve kısa biçimde dava konusunun yazılması gerekir (HUMK m.179/2). Örneğin; "10.000 TL'lik alacak davasıdır", "Şiddetli geçimsizlik nedeniyle tarafların boşanma isteğidir" gibi.

Mamelek hukukundan doğan davalarda dava konusu para olarak gösterilmesi gerektiğinden dava konusunun değeri davacı tarafından tespit edilmelidir. Dava konusu yabancı para olarak da gösterilebilir ve mahkeme de yabancı para olarak hüküm verebilir. Ancak harç ve görevin tespiti bakımından Türk parası ile karşılığının da gösterilmesi gerekir.[111]

Paranın tahsiline ilişkin olmayan davalarda harcın alınabilmesi bakımından davanın değeri mutlaka gösterilmelidir.[112] Ayrıca yargılama sonunda gösterilen dava değerine göre hüküm kurulacaktır. Tespit edilen vekalet ücreti ve yargılama giderlerinin tespitinde, yine bu değer esas alınacaktır.

[111] Pekcanıtez,s.289.
[112] Başaklar, s.577.

Dilekçede değer gösterilmemişse, mahkeme davacıya tespit ettirir.[113] Davacının bundan kaçınması durumunda dava dilekçesi işleme konmaz (Harçlar K. m.16/2).

Taraf dava konusunu, dilekçeyi verdikten sonra değiştiremez ya da genişletemez. Çünkü dava konusu aynı zamanda netice-i talebin özeti niteliğindedir. Yani dava açmak yoluyla talep edilen husus dava konusu başlığında ayrıca özetlenir. Bu bakımdan dava konusunu değiştirmek ya da genişletmek davanın esas içeriğini, talep edileni değiştirmek anlamına gelir.

Yargılama sırasında müddeabihin değerinin gösterilenden fazla olduğunun anlaşılması durumunda yalnız o oturum için davaya devam edilir. Ondan sonraki oturuma kadar noksan değer üzerinden peşin karar ve ilam harcı tamamlanmadıkça davaya devam olunmaz, yani dosya işlemden kaldırılır (Harçlar K m.16/4, HUMK m.409).

Harçların da kişilerin dava açmasını engelleyecek seviyede alınmaması gerekir. Aksi takdirde hukuk devleti ilkesi zedelenir.

Dava dilekçesinde dava konusunun belirlenmesi ve belirtilmesi, harçlar ve masraflar hususu dışında davanın niteliğinin ne olduğunun mahkemece anlaşılması bakımından kolaylık sağlar ve görevli mahkemenin kolayca belirlenmesine yarar. Diğer bir yarar da istatistikî bilgilerin tespitinde kolaylık sağlar.[114]

[113] Kuru- Usul, s.266.
[114] Başaklar, s.577.

IV. VAKIALAR (DAVA SEBEBİ)

1. GENEL OLARAK

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.179/3'e göre " Davacının iddiasını dayanağı olan bütün vakıaların sıra numarası altında açık özetleri ve delillerinin nelerden ibaret olduğu" dava dilekçesinde bulunmalıdır. Bunlar dava dilekçesindeki netice-i talebin dayanağı olan ve netice-i talebi haklı göstermeye yarayan vakıalardır.[115]

Bu husus dava temeli ya da dava sebebi olarak doktrinde adlandırılır. Dava nedeni uyuşmazlığın konusunu oluşturan vakıalardır.[116] Dava sebebinden maksat uyuşmazlık konusunun dayandığı vakıalardır. Bu vakıalar[117] maddî bir fiil olabileceği gibi, bir hukukî işlem de olabilir.

Dava dilekçesinde talep edilen şey muhakkak ki davadan önce gerçekleşen bir olaylar bütününe dayanır. Vakıalar hem hakkın ve borcun hem de davanın dayanağını oluşturduğundan mahkemece bu vakıaların tespiti önem taşır. Hâkim davanın dayanağını oluşturan vakıalara kanun hükmünü uygulayabilmesi için bu vakıaların varlığına kesin olarak kanaat getirmesi gerekir.[118] Hâkim talep edilen şeyin örneğin maddî tazminatın davadan önce gerçekleşen olay çerçevesinde kanunun aradığı şartların gerçekleşip gerçekleşmediğini inceleyecektir.

---

[115] Kuru, Baki: Hukuk Usulünde Dava Sebebi, Adalet Dergisi, S:4, Ankara 1967, s.242.
[116] Önen, s.145.
[117] Vakıa, sözlük anlamıyla olmuş bir iş, meydana gelmiş bir olay demektir. Hukukî terim olarak vakıa, hukuken önemi haiz olan ve hukukun netice bağladığı olay demektir.
[118] Yılmaz, Orhan: Hukukun Vakıaya Uygulanması, Dr. A. Recai Seçkin'e Armağan, Ankara 1974, s.900 vd.

Hâkim işte bu vakıaları tarafların mahkemeye vermiş olduğu dava dilekçesi ve cevap dilekçesinden öğrenir. Bu bakımdan yargılamanın kısa sürede tamamlanması ve hak kaybı yaşanmaksızın bir netice elde edilebilmesi için dava dilekçesinde belirtilen vakıaların doğru ve açık bir şekilde yazılması gerekir.

Yani davanın temeli, uygulanacak hukukun normunun soyut nitelikteki kurucu unsurlarının eksiksiz olarak karşılayan vakıaların oluşturduğu hayat olayıdır.[119]

Vakıaların oluş tarihlerine göre bir sıra içinde, sıra numarası verilerek yazılması gerekir. Ancak bu şekilde yazılmayan dilekçenin iptali istenemez (HUMK m.187/7, m.193).

Davacı, davasının temelini oluşturan tüm vakıaların özetlerini dilekçesinde belirtmek zorundadır. Özet yapılması vakıalar bütünü (hayat olayı) bakımından mümkün olabilir. Olayı oluşturan münferit vakıaların özetlenmesi söz konusu olmaz. [120] Muhtemel savunmadan kanun hükmünden ya da sözleşme hükümlerinden kaçınmak amacıyla bazı olayların netlikle açıklanmaması kısa bir şekilde aktarılması yarar sağlamaz. Örneğin, olayın zaman, yer ve nasıl olduğu hakkında gerekli açıklamanın yapılmaması karşı tarafın itirazına ve mahkeme bu konularda yeniden açıklama istemesine yol açabilir.[121] Bundan dolayı ise yargılama süresi uzar ve olay karmaşık bir hal alabilir. Bu yüzden dayanılan olaylar açık ve net bir şekilde dilekçeye yazılmalıdır.

[119] Alangoya, Yıldırım, Deren Yıldırım, s.245.
[120] Alangoya, Yıldırım, Deren Yıldırım, s. 247.
[121] Başaklar, s.577.

Özetin kapsamı olayın, kişinin talebinin dayandığı çerçevede diğer olaylardan ayrılmasını sağlayacak şekilde dilekçeye yansıtılmasıdır. Eğer olay bu şekilde belirtilmemişse dava temelinin gereği gibi dava dilekçesine yansıtılmamış olması sebebi ile reddedilir. Ancak olayın özeti açıksa, bazı olayların zikredilmemesi reddedilme sebebi olarak görülmemelidir. [122] Olaylar anlatılırken iddia edilen hususlar ayrıntıya boğulmadan anlatılmalıdır. Hukukî ilişkilerin ve delillerin de bu hususları vurgularken belirtilmesi hâkim açısından yarar sağlayacaktır. Böylece mahkeme, verilecek dava dilekçesine karşılık verilecek cevaba göre uyuşmazlık noktalarını, ihtilaf olmayan noktalardan daha kolaylıkla ayırabilecektir.

Dilekçe verildikten sonra davacının dilekçesinde bildirmediği yeni vakıalar ileri sürmesi davayı değiştirme olup, ancak davalının rızası veya ıslah yoluyla mümkündür (HUMK m.185/2).

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.75'e göre hâkim, davacının dilekçede gösterdiği vakıalar ile bağlıdır. Dilekçede gösterilmeyen vakıaları inceleyemez, taraflara hatırlatamaz. Ancak dilekçede açık olmayan hususlar için taraflardan izahat isteyebilir. Dava dilekçesinde gösterilmeyen bir olay izahat isteme veya izahat verme bahanesi ile ileri sürülemez (davalının rızası yoksa). Davanın genişletilmesi ve değiştirme yasağı söz konusudur.

Davacının bu şekilde davanın dayanağı olan bütün vakıaları dilekçede bildirmekle yükümlü kılındığından kanunumuz "iddiaların teksifi ilkesini" kabul

[122] Yargıtay geçimsizliğe dayanan boşanma davalarında, bu davaların kendine özgü niteliğine dayanarak, olayın mahiyeti itibariyle genel bir biçimde dilekçede yer almasını yeterli görmekte, ayrıntılı bir açıklamaya lüzum olmadığını belirtmekte, ayrıntıların dava sırasında açıklanmasının mümkün olduğunun bunun bir dava değiştirme olmadığını kabul etmektedir (HGK 20.03.1987 86/ 133-87/221, http://www.yargitay.gov.tr/).

etmiş diyoruz. [123] İddia ve müdafaanın teksifi ilkesi bütün iddia ve savunma araçlarının belirli bir usul kesitine kadar ve hep birlikte ileri sürülmesini gerektirir.[124] Bu kesitten sonra iddia ve savunma araçlarının ileri sürülmeye imkân olmadığı teksif ilkesinin içeriğini oluşturur.[125] Ancak davacının ileri sürdüğü husus, dava dilekçesinde bildirdiği vakıaların delili niteliğinde ise, iddianın genişletilmesi durumu söz konusu değildir. Zira sonradan ileri sürülen bu husus dava dilekçesinde bildirilen vakıayı hükümden düşürmemekte, aksine onun ispatına yaramaktadır. Örneğin, davacı dava dilekçesinde davalının müdahalesini istediği gayrimenkulün tapulu mülkü olduğunu bildirmiş ise, bu iddiasını ilk sunduğu tapudan başka bir tapu senedi ile ispat edebilir. Bununla birlikte davacı o gayrimenkul üzerindeki mülkiyet iddiasını tapu yerine yirmi seneden fazla devam eden zilyetlik haline dayandırırsa, olayda hukukî sebep aynı kalmakla beraber bunun dayanağı olan vakıalar değişik olacağından iddianın genişletilmesinden bahsedilecekti.[126]

Ayrıca davacının sonradan ileri sürdüğü vakıalar, dava dilekçesinde bildirilen vakıaları tamamlayıcı nitelikte olup zımnen bu vakıalara dâhil iseler, bu durumda da davanın genişletilmesinden bahsedilemez.

[123] Kuru - Dava Sebebi, s.249.
[124] Alangoya, Yavuz: Medeni Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler, İstanbul 1979, s.4.
[125] Alangoya, Yıldırım, Deren Yıldırım, s.204.
[126] Kuru- Dava Sebebi, s.252.

Yargıtay da şiddetli geçimsizlik sebebine bağlı olarak açılan boşanma davalarında, geçimsizlik sebeplerinin sonradan bildirilmesini iddianın genişletilmesi sebebi saymamıştır.[127]

Davada davacının belirttiği netice-i talep davanın açılmasından önce gerçekleşmiş bir vakıalar bütününe dayanmaktadır. [128] Ancak hâkim Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.75/2'ye göre "müphem ve mütenakız(çelişik) gördüğü iddia ve sebepler hakkında izahat isteyebilir". Buna "hâkimin davayı aydınlatma ödevi" denir. Bu ödevin sınırı iddia ve müdafaanın sınırıdır. Demek oluyor ki bizim sistemimizde vakıaların (ve delillerin) toplanması bakımından taraflara ağırlık verilmiş (taraflarca getirilme ilkesi[129]) aynı zamanda da hâkime de bu hususta yetkiler tanınmıştır.

İddiaların teksifi ilkesi, yargılamanın sürüncemede bırakılmasını önlemeye, bir an önce sonuçlanmasını sağlamaya yöneliktir. Zira bu ilke sayesinde:

- Daha davanın başında tarafların tüm iddia ve savunma araçları ve delilleri mahkemeye intikal etmiş olacak, böylece mahkeme tarafından bunların tamamının birlikte değerlendirilmesi suretiyle duruşma safhası hazırlanmış olacaktır. Yargılamanın sürüncemede kalması doğru kararlar alınmaması yargıya olan güveni azaltır.

- Davanın seyrini etkileyebilecek bütün unsurların davanın başında ileri sürülmesi sağlanmakla, belirli bir usul kesitinde davanın sonucu

[127] Kuru- Dava Sebebi, s.252.
[128] Alangoya, s.102.
[129] Alangoya, Yıldırım, Deren Yıldırım, s.203.

görülebilecek duruma getirmekte, nihai hükmün bir an önce verilmesi mümkün olmaktadır.

- Tarafların iddia ve savunmalarına ilişkin delillerin davanın başlangıcında bildirilmesi yoluyla, sonradan delil ikamesi için zaman kaybının önlenmesi ve savunmanın yapılabilmesi sağlanmış olmaktadır. [130]

Yeni tasarıda da iddia ve müdafaanın teksifi ilkesi aynen korunmuş, bunun yanında bazı yeni tedbirlerle bu ilkenin işlerliği artırılmaya çalışılmıştır. Tasarıda ön inceleme usulü getirilmiş hâkimin layihalar safhası bittikten sonra uyuşmazlıkların belirlenip eksiklerin tamamlanmasından sonra duruşma aşamasına geçileceğini belirtmiştir. Böylece davanın başında bir takım eksiklerin olup olmadığı hâkim tarafından re'sen incelenerek ve tahkikat ve karar verme aşamaları daha seri bir şekilde yapılacaktır.

Davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların doğru olduğu yargılama sırasında ispat edilirse ve bu vakıalar davacıyı netice-i talepte haklı gösteriyorsa mahkeme, davacının davasını kabul ederek, davada davacı lehine karar verir.[131]

2. DAVA SEBEBİNDE TEORİLER

Dava sebebinden vakıaların mı yoksa hukukî sebeplerin mi anlaşılacağı konusu tartışma yaratmış ve bu konuda iki görüş doğmuştur. Bu iki görüşü kısaca incelemenin, vakıalar hususunda değerlendirme yapmada yarar sağlayacağı düşüncesiyle burada yer veriyoruz.

[130] Kuru-Usul, s.266.
[131] Kuru-Usul, s.266.

a. Ferdileştirme Teorisi

Ferdileştirme ilkesine göre, dava dilekçesinde talep sonucunu haklı gösteren somut hukukî sebeplerin (hukukî ilişkinin) teknik olarak gösterilmesi yeterlidir.[132] Vakıaların bildirilmesi zorunlu değildir. Davacının iddialarını dayandırdığı hukukî ilişkiyi diğer hukukî ilişkilerden ayırıp onu ferdileştirmeye (somutlaştırmaya) yarayan unsurların belirtilmesi yeterlidir.[133] Bu teoriye göre, davanın temelini oluşturan olaylara uygulanacak hukuk kuralları dava sebebidir. Bu kuram çerçevesinde dava dilekçesinde ileri sürdüğü maddî vakıaların değiştirilmesi ya da genişletilmesi yasak sayılamaz. Çünkü aynı hukukî sebebe dayanan, hukukî sebebi değiştirmeyen maddî vakıalar hüküm verilinceye kadar yargılama sırasında her zaman ileri sürülmesi mümkündür.

Kanunumuzda hukukî sebeplerin gösterilmesi zorunlu bir unsur olmadığından bu ilkenin benimsenmediği sonucuna ulaşabiliriz. [134]

b. Vakıalara Dayandırma Teorisi

Vakıalara Dayandırma Teorisine göre ise; dava dilekçesinde talep sonucunun dayanağı olan ve bu talep sonucunu haklı göstermeye elverişli bulunan bütün vakıaların yani maddî hukuka göre dermeyan edilen talebi davacının şahsında doğmuş ve davalı tarafından ihlâl edilmiş gösterilen vakıaların[135] gösterilmesi gerekli ve yeterlidir. Hukukî sebeplerin bildirilmesi

[132] Alangoya, s.102.
[133] Muşul, s.124.
[134] Kuru, Arslan, Yılmaz, s.342.
[135] Alangoya, s.103.

zorunlu değildir. [136] Çünkü hâkim davacının gösterdiği hukukî sebeple bağlı olmayıp, vakıalara uygulanması gereken kanun hükmünü (hukukî sebebi) re'sen bulup uygulamakla görevlidir.[137]

Davacı davaya sebep olan tüm vakıaları kronolojik sırayla anlatır. Ancak vakıayı oluşturan tüm hususların eksiksiz belirtilmesini gerekli kılmak taraflara yüklenen bir yük olurdu. Ayrıca davayla ilgili olan ancak temelini oluşturmayan olayların tüm detaylarıyla anlatılması da davanın sonuçlanmasını zorlaştıran bir etken olabilir.

Ferdileştirme teorisi ile vakıalara dayandırma teorisi arasında dava sebebini farklı kabul etmeleriyle birlikte birçok usul hukuku kavramı da farklılaşmaktadır. Bunlar davanın değiştirilmesi yasağının sınırı, kesin hükmün sınırı, ayni davalar ile tespit davalarının ferdileştirilmesi; taleplerin yarışması; hukuku, hâkimin re'sen tatbiki hakkında kaidenin şümulu; dava şartlarının muhakemenin hangi anında bulunması gerektiği hakkındaki meselelerdir.[138]

Ancak *Postacıoğlu*, hukukî sebeplerin gösterilmesi zorunlu bir unsur olmamasının ferdileştirme teorisini kabul etmediği anlamına gelmediğini savunmuştur. Hukukî sebebin re'sen nazara alınması ferdileştirme teorisinin içinde de yer alabileceğini belirtmiştir. *Postacıoğlu*'na göre bu iki teoriden hangisinin geçerli olduğu hususu davanın ne zaman değişmiş sayılacağının tayininde önemlidir. Eğer davanın değişmiş sayılması için yeni vakıalar ileri sürülmesi yeterliyse vakıalara dayandırma teorisi kabul edilir. Ancak davanın

[136] Kuru, Arslan, Yılmaz, s.342.
[137] Muşul, s.124.
[138] Üstündağ, s.461.

değişmiş sayılması için yeni vakıaların ileri sürülmesi yeterli olmayıp, o yeni vakıalara yeni hukukî sebepler gerekiyorsa o zaman ferdileştirme teorisinin kabul edilmesi gerekir. Türk hukukunun da bu son görüşe dayandığını ileri sürmektedir. Ayrıca hukukî sebebin değişmesine yol açmayan olayların dava dilekçesinde zikredilmemiş olsa bile iddianın genişletilmesi yasağının ihlâline yol açmadan ileri sürülebileceğini savunmaktadır.[139]

c. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunumuzun Kabul Ettiği Sistem

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız üzere Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.179/3. hükmüne göre kanunumuzun vakıalara dayandırma ilkesi benimsediğini söyleyebiliriz. Davacının açtığı davanın temeli hukukî sebepler değil, dayandırılmış olduğu vakıalardır.[140] Sebep kavramına dâhil olan vakıaların neler olduğunu ise maddî hukuk gösterir.[141] Bununla beraber davanın açılmasına neden olan tüm vakıalar değil davanın temelini oluşturan, talep sonucunu haklı kılan vakıalar dava sebebidir. Buna göre Yargıtay da bu görüştedir.[142]

Hâkim bir davada hukukî sebebi re'sen dikkate alır. Türk kanunlarını doğrudan doğruya uygulamakla görevli olan hâkimin tarafların kendisine bildirdikleri hukukî sebeple bağlı olmaksızın tarafların dava dilekçesinde bildirdiği vakıaların hukukî sebeplerini kendiliğinden bulup araştıracaktır.

---

[139] Postacıoğlu- Usul, s.388.
[140] Kuru- Dava Sebebi, s.243, Alangoya, s.4.
[141] Üstündağ, s.461, Muşul,148.
[142] "Tapuda kayıtlı bulunan bir taşınmaz malı iktisap eden kimseye karşı Medeni Kanunun 931. maddesinde öngörülen iyiniyet koşullarına aykırılık nedeniyle açılan tapu iptali davalarında, dava açma iradesinin iktisabın kötü niyete dayalı olduğu iddiasını da taşıdığına; kaldı ki, öyle olmasa bile burada kötü niyet iddiasının hukukî mahiyeti itibariyle itiraz niteliğinde bulunduğu ve bu nedenle de yargılama sona erinceye kadar iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağına tabi olmadan her zaman ileri sürülebileceğine.." (İBK 8.11.1911, E.1990/4, K. 1991/3, www.yargitay.gov.tr).

Ancak hâkim vakıaları re'sen dikkate almaz. Yukarıda bahsettiğimizi gibi hâkim yargılama esnasında dava dilekçesinde belirtilen vakıalarla bağlıdır ve dilekçeyle bildirilmeyen vakıaları taraflara hatırlatamaz. Buna göre dava sebebi olarak hukukî sebebi değil vakıalar olduğu sonucuna varmak gerekir. Buna göre kanunumuz "Ferdileştirme Teorisi"ni değil, "Vakıalara Dayandırma Teorisi"ni kabul etmiştir diyebiliriz.

V. DELİLLER

1. DELİL KAVRAMI

Delil, bir sonucu kanıtlamak için ileri sürülen bir sebep ya da argümandır. [143] Yargılama hukukunda ise açılan bir davada uyuşmazlık konusu vakıaların gerçekleşip gerçekleşmediği konusunda hâkimde bir kanı oluşturmaya yarayan, hukuk düzeni tarafından kabul edilen araçlara delil denir.[144] İddianın içeriğine göre bir hukukî ilişki ya da ilişkiler taraflar arasında oluşmuş olabilir. İşte kabul edilmemesi halinde bütün bunların ispatı için usulün ve kanunların öngördüğü delillerin ibrazı veya mahkemede dinletilmesi gerekmektedir. İddiada bulunurken ve anlatılırken ne ile ispat edileceğinin bildirilmesi gerekir.[145]

Delillerin konusu kural olarak vakıalardır. Yani uyuşmazlığa neden olan vakıalardır. Vakıa ise daha önce belirttiğimiz üzere uyuşmazlık konusu

[143] Tezcan, Durmuş: AİHM Kararları Işığında Adil Yargılanma Hakkı Bakımından Delillerin Değeri, Ord. Prof. Dr. Sulhi DÖnmezer Armağanı C:2, Ankara 2008, s.1221.
[144] Postacıoğlu- Usul, s.528; Ansay,s.252; Kuru,Arslan, Yılmaz,s.424; Erol,Nevzat:Hukukta Deliller ve İkamesi, Ankara 1969,s.13; Tutumlu, M.Akif : Medeni Yargılama Hukukunda Delillerin İleri Sürülmesi, Ankara 2007,s.27.
[145] Başaklar, s.579.

hukukî olay veya ilişkidir. Bu bakıma hukukî kurallar delillerin konusu olamaz. Hâkim hukukî kuralları görevi gereğince re'sen uygulayacaktır.

Bu bakımdan delil, kanuna uygun olarak elde edilip yine kanuna uygun olarak ileri sürüldüğünde uyuşmazlığı sona erdirici bir işleve sahip olabilmektedir. Ancak delilin uyuşmazlığı çözücü işlevi niteliğine göre azalıp çoğalabilir.[146]

Delil bir uyuşmazlığı sona erdirme gücüne göre genel olarak ikiye ayrılır: a) Kesin Delilller, b) Takdiri Delilller. Kesin Delilller; ikrar (HUMK m.236), senet (HUMK m.287), yemin (HUMK m.377) ve kesin hükümden (HUMK m.237 oluşur.

Takdiri delilller ise; tanık (HUMK m.245), bilirkişi (HUMK m.275), keşif (HUMK m.275) ve özel hüküm sebeplerinden (HUMK m.367) oluşmaktadır.

Kesin delilller, bir uyuşmazlığı sona erdirmek için oldukça etkili bir işleve sahiptirler. Gerçekten de bir vakıanın kesin delille ispat edilmesi durumunda hâkim, o vakıayı doğru olarak kabul etmek zorundadır. Burada hâkimin herhangi bir değerlendirmesi veya takdiri söz konusu olamaz.[147]

2. DELİLLERİN DAVA DİLEKÇESİNDE GÖSTERİLMESİ

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.179/3'e göre, davacı, dava dilekçesinde "delillerin nelerden ibaret olduğunu yazmalıdır." Bu maddede geçen "ibaret" kelimesine dayanan Kuru'ya göre davacının dilekçede belirttiği

[146] Tutumlu, s.27.
[147] Kuru, Arslan, Yılmaz, s.437; Postacıoğlu-Usul, s.568;*Bilge*, Necip; *Önen*, Ergun: Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, Ankara 1978,s.493.

delillerden başka delil gösteremeyeceği anlaşılmaktadır. Yani delillerini dilekçesinde gösteren davacı, başka (yeni) delil göstermeyecektir.[148]

Bu bağlamda Kuru'ya göre kanun koyucu delillerin hasrı [149] kurumunu getirmiştir. Aynı şekilde Yargıtay 2. HD'nin 12.2.1998 tarihli (97/14394 98/1445) kararın muhalif kalmış olan üye Ş.D Kabukçuoğlu da Kuru'yu takiben 3156 sayılı kanunla eklenen "ibaret" kelimesine dayanarak, davacının dava dilekçesi ile delillerini hasretmiş olacağının kabulü gerektiğini aksi takdirde 179. maddenin 3156 sayılı kanunla yapılan değişiklikten önceki hak dönülmüş olacağını savunmuştur.

Ancak 2. Hukuk Dairesi muhalefet şerhindeki bu görüşü benimsememiş ve kararında şöyle demiştir: "… oysa davada önce; dava dilekçesi ve layihalar verilecek, varsa ilk itirazlar ve diğer usuli itirazlar bildirilecek, hakim esas hakkında araştırmaya girmeden önce dava şartlarının mevcut olup olmadığını belirleyecek, dava şartları mevcut ise esas hakkında araştırmaya girecektir (HUMK m.178–212).

Hakim davanın esasına girince ise, öncelikle iki taraf ve varsa vekillerini dinleyecek, mümkünse tarafları sulha teşvik edecek, sulh olmazlarsa ve dava yargılama ve hüküm için gereği gibi açıklığa kavuşmamış ise delil ibrazını isteyecek (HUMK 213-217). İşte bu safhada davanın en az masrafla yürütülmesi için taraflara delillerini hasren bildirmek ve ibraz etmek tanık listesi vereceklerse tanıkların hangi husus için dinleneceklerini beyan

[148] b.g. Nazlıoğlu, Gültekin: Hukuk Usulu Muhakemeleri Kanununda 3156 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikle Delilerin Bildirilmesi ve Toplanması, Ankara Barosu Dergisi, S:1, Ankara 1987, s.5.

[149] Delillerin hasrı: Kanıtların özgülenmesi; tarafın ispat etmek durumunda olduğu bir vakıa (olgu) hakkında bir veya birkaç delil gösterip bundan başka delilin bulunmadığını söyleyerek, artık başka delil göstermemesi durumu.

etme üzere (HUMK m.241/2) kesin önel verecek, bundan sonra delillerin incelenmesine geçilecek, takdiri delillerden olan tanık dinlenmesine karar verecekse bu safhada tanıkların usulüne uygun celp ve dinlenmesi için önel veya kesin önel verecektir (HUMK m.217)."

Yine aynı yönde doktrinde de delillerin hasrı kurumunun hukukumuza getirildiği görüşüne karşı çıkılmıştır. Şöyle ki bu görüşün dayağı olan "ibaret" kelimesi yönünde tarafların eşitliği ilkesi gereği cevap layihasını düzenleyen Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.195 ve m. 200' de herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Diğer taraftan kanun koyucunun iradesinin delillerin hasrı yönünde olmadığı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.217/3, 220, 241, 244, 378 hükümlerinden de anlaşılmaktadır. [150] Ayrıca "delillerin nelerden ibaret olduğu" ibaresinden kasıt delillerin yazı ile belirtilmesi olup, dilekçeye raptedilmesinin zorunlu olmadığıdır. [151] Delillerin hasrı kurumu karşıt görüşler olsa da hukukumuza getirilmediğini bu nedenlerle söyleyebiliriz.

Deliller dava dilekçesinde sırayla gösterilmelidir. Hangi delil hangi olay içinse belirtilmelidir. Buna somutlaştırma yükü denir. Uygulamada herhangi bir dava dilekçesinde her türlü delil belirtilmemekte ve birkaç delil sayıldıktan sonra "vesair kanun deliller" denilmektedir.[152] Ancak hangi delile kesin olarak dayanıldığını anlamaya imkân vermeyen ibareler usule uygun sayılmaz.

---

[150] Alangoya, Yıldırım, Deren Yıldırım, s.248.
[151] Üstündağ, s.477.
[152] "Davacı dava dilekçesinde sair delillere dayanmış olup duruşma aşamasında delillerini sınırlandırmamıştır. Bu durumda duruşmanın her aşamasında ileri sürülen delillerin toplanması zorunludur." (7. HD. 20.03.1996 5296/7512, http://www.yargitay.gov.tr/).

Davacı, yargılama süresince hangi delillere dayanacağını göstermelidir. Kesin delillerden biri olan yemin dilekçede gösterilmemişse davacı, davalıya yemin teklif edemez ya da bu husus kendisine hatırlatılamaz.[153] Madde lafzından bu hususlar anlaşılmaktadır. Ancak kanun koyucunun asıl amacının bu olup olmadığı şüphelidir. Yargıtay'a göre ise dilekçede yemin zikretmiş ya da vs. kanun ile her türlü delil ibaresi varsa hâkim o zaman yemini hatırlatabilecektir. Ancak kanımızca hâkim her türlü durumda hatırlatabilmelidir.

Davacı eğer tanıkla iddiasını ispat etmek isterse "tanıklarım" veya "şahadet" gibi ibareler yeterlidir. Ayrıca tanıklarını isim, soyadlarıyla (tanık listesini) vermesine lüzum yoktur.

Davacı, dava dilekçesinde bildirdiği yazılı delilleri asıllarıyla birlikte (harç ve vergiye tabi olmaksızın) davalı sayısından bir fazla düzenlenmiş örneklerinin veya sadece örneklerinin dava dilekçesine ekleyerek mahkemeye vermesi zorunludur (HUMK m.180/1). Bundan başka, başka yerlerden (örneğin tapu, nüfus dairesi), getirilecek belge (HUMK m.324) ve dosyalar için de bunların bulunabilmesini sağlayıcı açıklamanın dilekçede yapılması ve gerekli posta giderinin pul olarak verilmesi zorunludur.

Davacı, yukarıdaki kanun hükmüne uymazsa bu durumda hâkim, ilk oturumda istenen hususların, on günlük kesin süre içersinde yerine getirilmesini davacıdan ister. Davacı verilen kesin sürede de yazılı delillerini getirmezse artık bundan sona söz konusu delilleri ileri süremeyecektir.[154]

[153] Kuru, Arslan, Yılmaz, s.346.
[154] Tutumlu, s.36.

Çünkü bilindiği gibi, kesin süre içinde yapılması gereken bir işlem, yapılmazsa artık ona ilişkin hak da düşer (HUMK m.163).

Davacının yukarıdaki yükümlülüklerini yerine getirmemesi veya eksik getirmesi halinde hâkim ilk oturumda istenen hususların on günlük kesin süre (HUMK m.159–169) içinde yerine getirmesini veya eksikliğin tamamlanmasını davacıya bildirir (HUMK m.180).[155]

On günlük kesin süre zarfında delillerini mahkemeye vermez ya da eksik verirse artık söz konusu yazılı delilleri delil olarak gösteremez. Ancak bu sonucun doğabilmesi için de taraflara bildirilmiş olması gerekir (HUMK m.180). Tanık listesi bu kapsamda değildir.[156]

Dava dilekçesini yazan davacı veya özellikle vekili dilekçeyi yazarken hangi maddî olaylara dayandığını ve bunları ne ile ispat edeceğini bilmektedir ya da bilmelidir. Bu nedenle tabi ki vekilin savunma planlarına uygun olarak delilleri sunması için bir engel ya da hak yitimi yoktur. Bu nedenle davanın uzamasına yol açacak böyle bir durumu gözden kaçırmamak adaleti sağlayıcılar bakımından önemli olmalıdır.

[155] Bu madde hükmü 18.08.1981 tarihinden sonra açılan davalarda uygulanır.
[156] Kuru, Arslan, Yılmaz, s.347; Nazlıoğlu, s.7.

VI. HUKUKİ SEBEPLER

1. GENEL OLARAK

Davacı, dava dilekçesinde hukukî sebeplerin özetini bildirmelidir (HUMK m.179/4). Hukukî sebepler, davacının dilekçesinde belirtmiş olduğu vakıaların hukukî niteliğidir.[157] Örneğin, vakıanın bir haksız fiil olması, sebepsiz iktisap[158] olması gibi. Ancak davacı için dilekçede hukukî sebepleri belirtmek zorunlu bir unsur değildir. Çünkü hâkim, vakıaların dayandığı kanunları kendiliğinden uygulamak zorundadır. Tarafların belirttiği hukukî sebeplerle bağlı değildir (HUMK m.76). Bu kurala "tura novit curia" hakim hukuku bilir denmektedir. Kanunun dilekçede hukukî sebeplerin belirtilmesini istemesi, tarafların hâkime yardımcı olmasını sağlamak içindir. Yargıtay'ın yerleşmiş uygulaması da bu şekildedir [159]

Dava dilekçesinde hukukî sebep eksik gösterilmiş ya da hiç belirtilmemişse dava dilekçesinin düzenlenmesinde kanuni noksanlıklar

---

[157] Kuru-Usul, s.268.

[158] BK m.61 vd.

[159] "Davacı dava dilekçesinde sadece maddî olguları ve delilleri açıklamakla yetinmiş, davasının kaynaklandığı hukukî sebebi belirtmemiştir. Bilindiği gibi hukukî sebepler, davacının netice-i talebini haklı göstermek için dava dilekçesinde bildirdiği olayların hukukî niteliği veya hukukî tavsifidir. Davacı, dava dilekçesinde hukukî sebeplerin özetini bildirmelidir. Fakat bunun yapılmamış olmasının bir müeyyidesi yoktur. Çünkü hâkim Türk kanunlarını re'sen uygulamakla yükümlüdür(HUMK m.76). Davacının dava dilekçesinde bildirdiği olaylara uygulanacak hukuk normunu yani hukuk kuralını (kanun hükmünü) bulmak ve uygulamak, başka bir deyimle bu olayların hukukî niteliğini yani hukukî sebebini tayin etmek, Türk kanunlarını uygulamak demektir. O halde bu husus, Türk kanunlarını re'sen uygulamakla yükümlü hâkimin işidir. İşte bu nedenle hakim, tarafların kendisine bildirdikleri hukukî sebeple bağlı olmayıp, tarafların kendisine bildirdikleri olayların hukukî sebebini, kendisi doğru olarak tayin ve tespit eder. Gerek bilimsel görüşler gerekse uygulama öteden beri bu doğrultudadır."

"Davacılar zilyetliğe dayanarak gayrimenkulün kendi adlarına tescilini istemiş bulunduklarına göre dava dilekçesinde zilyetlik sebebi harici taksim ve hukukî sebebi 1515 sayılı Kanun olarak göstermiş olmaları mahkemeyi bağlamaz. İleri sürülen olayların sabit olup olmadığı ve hangi kanun maddesinin uygulanacağı hakim tarafından takdir edilmek gerekir. Davacının yanlış bir kanun maddesine dayanması, bu taraf aleyhine hüküm verilmesini gerektirmez."(Kuru-Usul, s.269).

bulunduğu gerekçesiyle dava dilekçesinin iptaline karar verilemez.[160] Çünkü belirttiğimiz üzere dilekçenin zorunlu unsuru değildir ve yokluğu, eksikliği halinde bir müeyyidesi yoktur.[161]

Bununla birlikte, davacının vakıalarıyla bağlantılı olarak hukukî sebepleri de dilekçesinde göstermesi, uyuşmazlığın çözümünü kolaylaştıracak, hâkime kolaylık sağlayacaktır. Ayrıca dava açmasına neden olan kanunda gösterilen hukukî sebepleri tespit etmesi, vakıaları ortaya koymasında yol gösterici olacaktır. Bunun için de hukukî sebebini doğru bir şekilde ortaya koyması gerekmektedir. Örneğin talebini haksız fiile dayandıran bir davacının, buna uygun olarak hukuka aykırı fiili, kusuru, zararı ve illiyet bağını somut şekilde açıklayıp bunların da hukukî nitelendirmesini yapmış olması gerekir. Aksi halde dilekçede kanuni noksanlık bulunmasa da işin esası bakımından kabulü güçleşecektir.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu bu konuda kesin bir hüküm koymaması nedeniyle ve yukarıda bahsettiğimiz gibi, bu hususun zorunlu olmaması durumu dolayısıyla uygulamada hukukî sebepler bölümünde, kanunun bahsettiği şekilde hukukî sebep gösterilmemektedir. Genel olarak dava dilekçelerinde hukukî sebep başlığı altında "MK, BK, İlgili mevzuat" şeklinde yazıla gelmektedir. Hâlbuki bütün bir kanunu hukukî sebep olarak göstermek hiç şüphesiz kanunun aradığı özellikte bir gösterme şekli değildir.

Özellikle avukatla takip edilen işlerde, avukatların önce uyuşmazlıkla ilgili hukukî nitelendirmeyi doğru yapması, uyuşmazlığın temeli olan hukukî

[160] Kuru-Dava Sebebi, s.245.
[161] Kuru, Arslan, Yılmaz.s.340, Başaklar,s.578.

sebebi ya da sebepleri tespit etmesi gerekir ve bunlara uygun olarak Avukatlık Kanunu'nun 2. maddesinde, avukatlığın amaçları arasında "hukuk kurallarının tam olarak uygulanması" vurgulanmış, ayrıca avukatın hukukî bilgi ve tecrübesini adaletin hizmetine tahsis edeceği de belirtilmiştir. Bu çerçevede, avukatın doğru hukukî sebebi dava dilekçesinde belirtmek avukat için bir görevdir. Aksi takdirde bir davanın avukat aracılığıyla takip edip dava dilekçesi yazmakla, avukat yardımı alınmaksızın bir dava dilekçesi yazmak arasında bir fark olmayacaktır.[162]

2. HÂKİMİN RE'SEN HUKUKİ SEBEBİ ARAŞTIRIP UYGULAMASI HUSUSUNDA BAZI GÖRÜŞLER

*Üstündağ'*a göre davacının ileri sürdüğü maddî vakıalar birden fazla maddî hukuk talebine yol açıyorsa ve davacı bu maddî vakıaların yol açtığı kanun hükümlerinden birine dayanabileceği gibi hiçbirine de dayanmayabilir. Bu durumda hâkim her hükme dayanarak yargılamasına devam edecektir. Nitekim Yargıtay'ın bir içtihadı birleştirme kararına göre de, davacı hiçbir kanun hükmüne açıkça dayanmamışsa, yani o, "hangi hükme dayandığını kesin olarak ve açıkça göstermemiş olduğu hallerde, davacının müruruzaman bakımından kendi lehine netice verecek olan kanun hükmüne dayanmak isteyeceği haklı olarak farz edilebilecektir."[163]

Eğer davacı, maddî vakıaların mümkün kıldığı iki kanun hükmünden sadece birine dayanmış, diğerini göstermemişse hâkim yine bu gösterilmemiş olan kanun hükmüne göre hüküm verebilir. Aksi takdirde

[162] Pekcanıtez, Atalay, Özekes; Medeni Usul Hukuku, 9. Bası, Ankara 2010, s.287.
[163] 4.6.1958,15/6 sayılı RG. S.10021.

hâkimin hukuku re'sen uygulama hakkındaki kuralın sınırlandırılması anlamına gelir. [164]

Yargıtay'ın bir kararında ise iki farklı görüş ortaya çıkmıştır.

Söz konusu dava ise şöyledir: Davacı, davalıların murisine 47.000 lira ödünç verdiğini ileri sürmüş, fakat bu ödünç iddiasını ispat edememişti. Davalılar ise yaptıkları savunmada miras bırakanın kendisine posta ile gönderilen bu parayı aldığını fakat davacıya ait yapı giderlerinin karşılanması için bu paranın gönderildiğini bildirilmişti. 4. HD. paranın hangi gider kalemlerine sarf edildiğinin ispatını davalıda görerek hükmü bozmuştur. Israr kararı üzerine Genel Kurul şöyle demiştir*: "Davacı dava dilekçesinde ve 22.3.165 tarihli dilekçesinde sözü geçen paraların ödünç olarak gönderildiğini inşaata sarfının düşünülemeyeceğinin ısrarla ileri sürmüştür. Usulün 74. ve 75. maddeleri gereğince hâkim iddia sebepleriyle bağlıdır. Davacı gönderilen paranın vekâlet münasebetiyle ilişkisi olmayıp ödünç olarak gönderildiğini iddia etmiş ve bu iddiasını ispat edememiş bulunmasına göre davalının ayrıca savunmasının ispatı gerekmemektedir. Zira davacı davalıların miras bırakanın inşaatı için aldığı paranın hesabını istememiştir."*

Görülüyor ki burada Hukuk Genel Kurulu ödünç sözleşmesine dayanarak paranın iadesini isteyen davacının, inşaat için davalıya gönderilen paranın hesabını istemediğini belirtmekle, davacının belirtmediği netice-i talebin nazara alınmayacağı gibi, bu netice-i talepte yer almayan hukukî sebebin de göz önüne alınamayacağını kabul etmektedir. Böylelikle Yargıtay, hukukî sebeple netice-i talebin kaynaştığını ve davacı tarafından

[164] Üstündağ, s.462.

belirtilmeyen netice-i talep nazara alınıp buna göre hüküm verilemez ise, bunun gibi davacının ileri sürmediği hukukî sebebin nazara alınarak buna göre hüküm verilemeyeceğini kabul etmiş olmaktadır.[165]

Buradaki durumda *Postacıoğlu,* Yargıtay'ın bu kararında hukukî sebep konusuna aldığı tavır hukukî sebebin re'sen göz önüne alınabileceği hakkındaki tutumuna karşı bir tepki teşkil ettiğini belirtmiştir. *Üstündağ* ise, bunun bir tepki teşkil etmeyip, aksine bu kuralın, davacının açık iradesi ile sınırlandırılabileceğini kabul eden görüşün sonucu olduğunu belirtmiştir.[166]

Üstündağ'a göre ise bu karar *Postacıoğlu'nun* belirttiği gibi hâkimin hukukî sebebin re'sen nazara alınabileceği hakkındaki Yargıtay'ın şimdiki kadar olan tutumuna karşı bir dereceye kadar tepki olmayıp, bu kuralın, davacının açık iradesi ile sınırlandırılabileceğini kabul eden görüşün sonucudur.[167]

Ancak bu ince ayrıma rağmen hâkim olan görüş, taraflarca ileri sürülmüş ve sabit olan olaylar itibariyle uygun hukukî sebebin re'sen uygulanmasını emreden kuralın saf dışı bırakıldığı anlamına gelmediğidir.

Burada Yargıtay esas olarak hukukî sebeple netice- talep kaynaşmış olduğunu belirtmekte ve hukukî sebebin netice-i talebi şekillendirdiğini kabul etmektedir. Nasıl ki davacı tarafından talep edilmeyen hususlar göz önüne alınmazsa, burada da davacını netice-i taleple kaynaşan ve ileri sürmediği hukukî sebebi göz önüne alarak hüküm verilemeyeceğini kabul etmektedir.

---

[165] Postacığlu, s.513.
[166] Üstündağ,s.465.
[167] Üstündağ,s.465.

Buna göre, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü iddialarını dayandırdığı maddî vakıalar birden fazla kanun hükmüne giriyorsa, davacı bu kanun hükümlerinden sadece birine açıkça dayandığı takdirde hâkim dilekçede belirtilen kanun hükmünü uygulamakla zorunlu olmayıp diğer kanun hükmünü de uygulayabilir. Aksi takdirde HUMK m.76'da öngörülen hâkimin hukuku re'sen uygulayacağı kuralını ihlâl eder. Bildirilen fakat hâkimi bağlamayan, hâkimin doğru olup olmadığını re'sen araştırması gereken hukukî sebep davanın sebebi değildir. Davanın gerçek sebebi vakıalardır.

Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun m.2/3 ile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m. 76 ilga edilmiştir. Yani hâkim kanunlar ihtilafının bir başka kanunu yetkili kılması halinde bu hukukun maddî hukukunu tespit edip uygulamalıdır. Bu konuda hâkim bilirkişiden yardım alabilir. Ancak yine de yabancı hukukun içeriği tespit edilemezse bu takdirde Türk Hukuku uygulanır.

Uygulanacak hukuk normunun Anayasa'ya aykırı olması durumunda geniş anlamda "iura novit curia" meselesidir. Taraflar ileri sürer ve mahkeme iddiayı ciddi görürse tarafların talebi üzerine ya da re'sen Anayasa Mahkemesi'ne hükmün iptali için müracaat eder. Anayasa Mahkemesi'nin vereceği karara kadar davayı erteler. Tarafların ileri sürdüğü normun Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasının ciddi görülmemesi hususu ise esasla birlikte temyiz edilebilir (Any. m. 152/2)

Anayasa'ya aykırılık ilk olarak Yargıtay'da ileri sürülebileceği gibi re'sen dikkate alınarak Anayasa Mahkemesi'ne başvurulabilir. Anayasa Mahkemesi beş ay içinde karar verir. Bu süre içinde karar verilmezse

yürürlükteki norma göre karar verilir. Ancak esas hakkındaki karar kesinleşene kadar Anayasa Mahkemesi kararı gelirse buna uyulması gerekir. (Any. m. 153/3) İptal edilen norma göre karar verilemez.[168]

VII. CEVAP SÜRESİ

Davalının dava dilekçesine cevap vermesi için gerekli olan cevap süresi dilekçede gösterilmelidir. Bu husus kanunen belirtilmiş olup kural olarak on gündür. Davacının cevap süresini dilekçede belirtmemiş olması kanuni noksanlık sayılmaz ve dilekçenin iptalini gerektirmez.[169] Demek oluyor ki, dava dilekçesi cevap süresinden yoksun olsa bile kabulü gerekir. Dava dilekçesinde cevap süresinin gösterilmemesi halinde, davalı on gün içinde davaya cevap vermek durumundadır. Çünkü bu süre kanundan doğan bir süredir.[170]

Ancak uygulamada bu hususta farklı bir yol izlenmiş ve Genel Kurul şöyle açıklamıştır *:"Karşılık verme süresi gösterilmiş bulunmayan dava dilekçesinin iptaline ilişkin karar, özel dairece eksikliğin tamamlattırılması yönünden bozulmuştur. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda bu yolda açık bir hüküm bulunmasa dahi, işin sürüncemede bırakılmaması düşüncesiyle bu uygulama, kökleşmiş Yargıtay içtihatlarıyla benimsenmiştir. Bundan dolayı, bozma ilamına uyulması ve dava dilekçesine karşılık verildiğine göre davanın esasına girişilmesi gereklidir."* [171]

---

[168] Alangoya, Yıldırım, Deren Yıldırım, s.251.
[169] Başaklar, s.582.
[170] Bilge, s.327 vd, Üstündağ, 412.
[171] HGK 19.9.1962 E4/18 K 74, Ankara Barosu Dergisi S:6, Ankara 1962,s.610.

Ancak davacı dilekçesinde davalıya on günden fazla bir süre gösterilmişse cevap süresi hakkındaki kayıt bu halde önem kazanır.[172] Davacı cevap süresi olarak on günde daha kısa süre bir gösteremez. Göstermiş ise davalı cevap vermek zorunda değildir. Hâkim yeni süre tayin eder (HUMK m.184). Tayin edilen bu süre içinde davalının cevap vermesi mümkün olmayacaksa hâkimden bu sürenin uzatılmasını istemeye hakkı vardır. Bu uzatma talebi tayin edilen süre içersinde olması gerekir. [173]

Uzatma talebinin kabulüne rağmen cevap vermeyen taraf üç günlük süre isteyebilir.(HUMK m.199). Davalı cevap süresinin üç gün uzatılmasını ilk oturumda esasa girişmeden önde istemelidir (HUMK m.198). Davalının ilk oturumda esasa girişmeden önce ek süre talep etmesi üzerine mazeretinin doğru olup olmadığını araştırması ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.197'deki hallerden biri sebebiyle süresinde cevap dilekçesi hazırlamasının mümkün olmadığı veya pek zor olduğu kanaatine varırsa ek süre talebini kabul eder. [174]Bu üç günlük süre kesindir. İptidai itirazın bu suretle verilecek cevap dilekçesinde dahi ileri sürülmesi mümkündür. Yine aynı maddeye göre de bunda usule aykırı bir yön bulunmamaktadır.

Ancak acele hallerde davacı hâkime başvurarak cevap süresinin kısaltılmasını isteyebilir (HUMK m.182). Davalının yabancı memlekette mahkemenin kaza daire dışında veya yerleşim yeri bilinmemesi durumlarında süre hâkim tarafından tayin edilir (HUMK m.183).

[172] Üstündağ, s.475.
[173] Başaklar, s.583.
[174] Bilge, s.328–329; Üstündağ, s.420; Kuru-Usul, s.1239.

Cevap süresi 4353 sayılı Kanuna tabi kamu kuruluşları için otuz gündür (HUMK m.195/2). Ancak eşitler arasındaki ilişkileri düzenleyen bu kanunda kamu kuruluşları lehine getirilen böyle bir farklılık uygun değildir.

Zamanında cevap vermemek davacı için zamanaşımı def'inde fayda sağlasa da çoğunlukla lehe bir durum değildir. Çünkü zamanında cevap vermeyen davalı bütün iddiaları reddetmiş, inkâr etmiş kabul edildiğinden, davacı her iddiasını delil sunmak yoluyla ispat etmek durumundadır. Delillerinden ve zamanaşımından emin olan davacının davalıyı duruşmadan çıkarmak değil, duruşmaya gelmesini, cevap vermesini sağlaması büyük yarar sağlar. Zira davalı olaylar ve hukukî ilişki yönünden iddia gerçek ise bir kısmını kabul ile davacıyı bu yönleri ispat etmek zahmetinden kurtarabilir.[175]

VIII. TALEP SONUCU (NETİCE-İ TALEP)

1. GENEL OLARAK

Davacı, dava dilekçesinde talep sonucu bölümünde davalının neye mahkûm edilmesini istiyorsa onu açık bir şekilde yazar (HUMK m.179/5).

3156 sayılı Kanunla yapılan değişikle "sureti muvazzahada iddia ve müdafaa" deyimi Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.179/5'de açık bir şekilde iddia ve savunma" olarak yapılmıştır. Ancak savunma davacı için söz konusu olamaz. Ancak davalı için olur. "Açık bir şekilde iddia" deyimi ise 7.2.1945 gün 4/10 sayılı içtihadı birleştirme kararında da belirtildiği gibi m.91 ve m.92'deki gibi "açık bir şekilde talep sonucunun" olarak anlaşılması

[175] Başaklar, s.583.

gerekmektedir. Kaynak Nöşatel Usul Kanunu 152/c bendinde de bizim maddenin karşılığı olarak "açık bir şekilde talep sonuçları" denilmektedir.[176]

Davacı, netice-i talep kısmında kendi lehine karar verilmesini ister. Üçüncü kişi lehine karar verilmesini isteyemez. Aksi durum davada karşılıklık ilkesinin ihlâlidir. Çünkü lehine karar verilmesi istenen üçüncü kişi, davaya hiç katılmamıştır. Bu nedenle, kendisine iddia ve savunmada bulunma hakkı tanınmamıştır. Davacı, davada üçüncü kişilerin de ilgisi olduğunu düşünüyorsa aslî ve fer'i müdahale kurumlarına işlerlik kazandırabilir.[177]

Talep sonucu dava dilekçesinin zorunlu bir unsurudur. Talep sonucu olmadan dava dilekçesi olarak nitelendirilemez. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.74'e göre, "TMK ile muayyen hükümler mahfuz olmak üzere hâkim her iki tarafın iddia ve müdafaalarıyla mukayyet olup ondan fazlasına veya başka bir şeye hüküm veremez. Tahakkuk edecek hale göre talepten noksan ile hüküm caizdir."

Bu temel bir usul kuralıdır. Buna göre kanunla belirtilen ayrık durumlar[178] dışında mahkeme taleplerle bağlıdır. Bu tasarruf ilkesinin usul hukukundaki yansımasıdır. Usul hukuku terminolojisinde "taleple bağlılık kuralı" denir.

[176] Kuru, Arslan, Yılmaz, s.348.
[177] Demircioğlu, s.145.
[178] MK m.170/3, BK m. 49/3, m.202/2, m.515, m.517/4.

2. MADDİ HUKUKTAKİ TALEP VE USUL HUKUKUNDAKİ TALEP HAKKI

Maddî hukuktaki talep ile usul hukukundaki talep kavramları farklıdır. Usul hukukundaki talep kavramları maddî hukuktaki talep kavramını kapsar. Maddî hukuktaki talep, bir şeyin verilmesini, yapılmasını yapılmamasını isteme yetkisiyle sınırlıdır. Bu bakımdan usul hukukundaki talep sadece eda davalarını kapsar. Fakat tespit ve inşaî davaların konusunu maddî hukuka ilişkin talep oluşturmaz. Bu çeşit davalarda davacının usulî talebi bir şeyi yapma ya da yapmama talebini içermez. Eda davalarından farklı olarak davalının asla temin edemeyeceği örneğin boşanma gibi bir talep hakkı ileri sürülmektedir. Çünkü bilhassa tespit ve inşaî davalarda, davacının talebini ne kabul ve ne de başka bir yol izlemek suretiyle, davanın sonucunun sağladığına benzer bir şekilde yerine getirebilecektir. Zira davacı, dava ile mahkemeden adli bir işlem istemekte ve verilen hüküm sonucu artık o işlem itiraz konusu olmaktan çıkmakta ve gerekirse davalının malvarlığına müdahale edilmesini sağlayabilmektedir.[179]

Sonuç olarak usulî talep, kesin bir hukukî sonucun belirlenmesini konu alan ve davacı tarafından talep sonucu ile mahkemeye yöneltilmiş olan isteğe denir. Usulî talebin muhatabı, maddî hukuktaki talepten farklı olarak devlettir.

Usulî talebin çokluğundan bahsedebilmemiz için, davacının mahkemeye bir mi ya da birden fazla sorunun çözülmesi için mi talepte bulunduğunu tespit etmek gerekir. Yoksa mahkemenin vereceği hükmün birden fazla olması usulî talebin çokluğunu her zaman ifade etmez. Nitekim

[179] Üstündağ, s.471.

mahkeme bir sorunun çözümü için birden fazla hüküm verebilir. Bu nedenle dayanak noktamız davacının mahkemeden ne istediğinin tespiti gerekir. Eğer talebi birden fazla sorununun çözülmesi ise burada usulî talebin çokluğundan bahsedebiliriz. [180]

Buradan çıkan bir başka sonuç da davacının iddiası sadece bir vakıaya yönelmiş olmayabilir. İddiasını birden fazla vakıaya dayandırıp tek bir sonuç çıkarabilir ve bununla ilgili talep hakkını kullanabilir. Ancak davacı dilekçesinde bu vakıaları belirtmekle kalmayacak varmak istediği sonuca ulaşacaktır. Bu bağlamda dilekçede belirttiği maddî olaylar, hukukî sebep bölümünde gösterilen sebepler ve delillere dayanarak ispat edeceği iddia olunan şeyin yapılmasına veya yapılmamasına hükmedilmesini ister.[181] Bu yönde talebin vakıalardan açıkça anlaşılamaması halinde hâkim hüküm veremeyecektir. Vakıaların gösterdiği ancak davacının dayanmamış olduğu netice-i talep için de hüküm kurulamayacaktır. Bu yönden usulî talep ancak netice-i talep ile belirlenir. Aynı vakıadan doğmuş olsa bile birden fazla hususta talep mümkündür.

[180] Üstündağ, s.473.
[181] Başaklar, s.580.

3. DAVA ÇEŞİTLERİNE GÖRE NETİCE-İ TALEP

Talep sonucu dava çeşitlerine göre değişiklik gösterir. Davacı;

a) Eda davalarında; davalının bir şeyi vermesine, yapmasına, yapmamasına karar verilmesini ister. Eda davalarında talep edilen edim doğru ve açık bir şekilde belirlenmelidir ki, talep edilen hüküm daha sonra tereddütsüz şekilde icra edilebilsin. [182] Örneğin iadesi ya da teslimi istenen otomobilin markası, modeli, plakası ve hatta varsa motorun numarası açıkça belirlenmelidir. Eda davalarında netice-i talep cebri icraya müracaatın cereyanına müsait bir içerikte olmalıdır.[183]

b) Tespit davalarında; bir hukukî ilişkinin var olup olmadığına karar verilmesini ister. Tespit davalarında, kendisinden bir talep hakkının çıkarıldığı hukukî ilişkinin yeterli derece dilekçede belirginleştirilmesi gerekir.[184]

c) İnşaî davalarda; var olan bir hukukî durumun değiştirilmesine, kaldırılmasına veya yeni bir hukukî durumun yaratılmasına karar verilmesini ister. İnşaÎ davalarda talep eda davalarında olduğu gibi belirlenir. İstenen hak değişikliği talep sonucunda gösterilmesi gerekir. Ancak talebin açık muhteviyatı bir mahkeme kararıyla belirlenmesi durumunda talebin açıkça belirlenmesine gerek yoktur. Örneğin izale-i şüyu istenen hallerde sadece taksim isteğinde bulunulması yeterlidir. Bu taksimin nasıl olması gerektiğine ihtiyaç yoktur.[185]

---

[182] Pekcanıtez, s.291.
[183] Alangoya,Yıldırım, Deren Yıldırım, s.252.
[184] Üstündağ, s.470.
[185] Üstündağ, s.471.

- Terditli davalarda; iki talepte bulunur. Asıl talebin reddi halinde yardımcı talebin kabulünü ister. Ancak bu talepler davanın anlatılan ve dayanılan olayla hukukî sebebe göre kademeli isteğin uygun ve çelişik bulunmaması gerekir. Örneğin, bir eşyanın varsa aynen, değilse bedelinin tahsili davasında böyle bir talepte bulunmaya engel bir durum yoktur. Ancak bir akdin hem feshi hem de akdin öngördüğü ifanın yerine getirilmesini istemek mümkün değildir.

Terditli olarak açılan davada davalının talep etmesi veya inkâr etmesi halinde mahkemece davacıya davasını iddialardan birine hasretmesi için kesin mehil verir. Buna rağmen davacı iddiasını hasretmez ise mahkemece usulen dava açılmak üzere dava reddolunur. [186]

- Seçimlik davalarda; davacı seçimlik olarak talepte bulunur.

- Objektif dava birleşmesi halinde; davacı, birden fazla davasını aynı dilekçede açması söz konusudur. Her davaya ait talep sonucunu ayrı ayrı açıkça gösterir. Bazı durumlarda hâkimin bu açıklığı sağlamak için Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.75/2 hükmüne müracaat etmesi gerekir. Örneğin uygulamada rakamsal olarak birbirinden ayrılmamış ve tek bir toplam olarak talep edilmiş para alacaklarının objektif dava birleşmesi teşkil ettiği durumlarda, mahkeme her bir alacağın ayrı ayrı rakamlandırılması için mehil vermektedir. Bu mehle rağmen gereği yapılmadığı takdirde Yargıtay davanın reddine değil dava dilekçesinin iptaline karar verilmesi gerektiğini kabul etmektedir.[187]

[186] Başaklar, s.581.
[187] Alangoya, Yıldırım, Deren Yıldırım, s.253.

Bu talepler asıl taleplerdir. Yardımcı (fer'i) talepler de vardır. Bunlar faiz, davanın açıldığı tarihe kadar olan giderler, itirazın iptali ve borçtan kurtulma davasında asgari yüzde kırk tazminat, boşanma davasında tedbir nafakası (MK m.169), yoksulluk nafakası (MK m.175), iştirak nafakası (MK m.182) gibi.

Paranın konu teşkil ettiği davalarda netice-i talep para alacağı olarak rakamla belirtilmelidir. Örneğin bir haksız fiil sonucunda zarar görmüş kişi, tüm zararlarının tazmini isteğiyle dava açması halinde netice-i talep kanunun aradığı şekilde belirginleşmemiş olur. Talep sonucunun tespit edilmesi mümkün ise kanunun aradığı şart gerçekleşmiş olur. Örneğin, davacı çalışma gücünü tamamıyla yeniden kazanana kadar kendisine bir iradın ödenmesi talebiyle dava açarsa, bu şekilde netice-i talep belirtilmiş olur.[188] Yabancı para da dava dilekçesinde talep edilebilir ve bu şekilde hüküm verilebilir. Ancak böyle bir hüküm verilebilmesi için yabancı para borcunun aynen ödenmesinin şart edilmiş olması gerekir.[189] Yani burada gerçek bir para borcu söz konusudur.

Borç gerçek bir yabancı para borcu değilse, davacı davasını Borçlar Kanunu m.83/3 gereğince bu borcun vade veya fiili ödeme günündeki rayice göre Türk parası ile ödenmesini talep edecektir. Ancak alacaklı bu alacağını fiili ödeme günündeki rayice göre değil vade günündeki rayice göre Türk parasına çevirerek dava etmiş olursa, bu davada elde edeceği hüküm ile lehine sağlayacağı ödeme kadar, yabancı paranın kur farkından doğan munzam zararı için ikinci bir dava açabilecek midir? Yargıtay bu soruya şöyle

[188] Üstündağ, s.466.
[189] Üstündağ, s.467.

yanıt verir. “ Borçlar Kanunu m.105 maddesinde sözü edilen borçlunun munzam zararı tazmin yükümlülüğü, asıl borç ve temerrüt faizi ödeme yükümlülüğünden farklı; temerrüt ile oluşmaya başlayan asıl borcun ifasına kadar geçecek zaman içinde artarak devam eden asıl borçtan tamamen bağımsız, yeni bir borçtur… O nedenle, hukukî niteliği ve karakteri itibariyle asıl alacak ve faizleri yönünden icra takibinde bulunulması veya dava açılmasıyla sona ermeyeceği gibi icra takibi ve dava açılması sırasında asıl alacak ve temerrüt faizi yanında istenilmemiş olması halinde dahi (BK m.105/2) takip veya davanın konusuna dahil bir borç olarak da kabul edilemez. Hal böyle olunca, asıl alacağın faizi ile birlikte tahsiline yönelik icra takibinde ve davada munzam zararın hakkının saklı tutulmasına gerek yoktur.”[190]

Tazminat davalarında da meblağ belirtilmelidir. Ancak bu bazı durumlarda sakıncalara neden olmaktadır. Bu sakıncalardan biri özellikle dava dilekçesi tazminat miktarı fazla tutularak vekil ile müvekkil arasında ücret sözleşmesi de yapılmışsa vekilin ücreti artık bu yüksek miktarın üzerinden tayin edilecektir. Ancak Yargıtay bu sakıncaların önüne geçmek için bazı kararlarında bu sakıncaları bertaraf etmek istemiştir. Örneğin manevî tazminat davalarında, manevî tazminat miktarının fazla tutulmuş olması halinde reddedilen kısım için davacıya vekâlet ücreti ve yargılama gideri yüklenmemektedir. [191]

Borçlar Kanunu m.49’a göre şahsî menfaatleri ihlâl edilen kimse zararın tazminini manevî tazminat kapsamında bir para tutarının ödenmesini

[190] 13. HD 1.6.1995, YKD. S:10, 1995, s.1577.
[191] Üstündağ, s.469.

isteyebileceği gibi hâkim nakdi tazminat yerine diğer bir tazminat şekli ikame edebileceği gibi nakdi tazminata diğer bir tazmin suretini ilave edebilir (BK m.49/3).

Dava dilekçesinin bütününü ele alırsak esas talep üç yerde belirtilmektedir. Bu bölümler davanın konusu, vakıalar, netice-i taleptir. Eğer faiz, netice-i talep kısmında belirtilmemişse ve davanın konusunda veya vakıalar kısmında bahsedilmişse faiz talebinin anlaşılması durumu söz konusu olur ve faiz netice-i talep kısmında talep edilmiş gibi hüküm verilebilir. Yargıtay da bu görüştedir.[192] Faiz talebi hiç belirtilmemişse taleple bağlılık esası gereği gündeme gelmeyecektir

Bir davada faiz istenmişse; faiz istendiğine dair açık irade, faiz oranı, faizin başlangıç tarihi açıkça belirtilmelidir. Özellikle, ticari işlere, banka iskonto faiz oranının istenmesi ihmal edilmemelidir.[193]

Faiz alacağının başlangıcı için tarih belirtilmemişse davanın açıldığı tarih esas alınır.[194]. Faiz alacağı bir dereceye kadar asıl alacağa tabi kalır. Borçlar Kanunu m.168/3, m. 131, m. 113 hükümleri faizin asıl alacağa bağlı olduğunun göstergesidir. Ancak davacı asıl alacağı mahkemeden talep etmişse işlemiş olan faizler hakkında dava dilekçesinde mahfuziyet kayıtlarının zikredilmesi şart değildir. Faizleri ayrı bir dava açarak talep edebilir. Esas alacak tahsil edilmedikçe faiz alacağı ayrı bir dava ile istenebilir. Faiz için açılan dava devam ederken asıl alacak ödenmiş olursa,

[192] HGK 5.4.1978 E. 1978/7.1677, K. 191/453, http://www.yargitay.gov.tr/.
[193] Kuru- İBD, s.762.
[194] 4. HD 22.11.1976 113/10179, http://www.yargitay.gov.tr/.

yine de faiz hakkındaki dava yürür.[195] Faiz oranı eğer sözleşmeyle belirlenmişse veya iddianın mahiyetine göre kanunî faiz uygulanması mümkündür. Haksız fiili konu edinen davalarda kanuni faiz oranı uygulanır.

Tasarruf ilkesi davacıya bir yükümlülük de yüklemektedir. Bu, talep edilen miktarın dava dilekçesinde doğru olarak belirlenmesidir. Örneğin haksız fiile dayanan tazminat davasında davacı davanın başında az talep eder, ancak yargılama sırasında zararın daha fazla olduğu belirlenirse mahkeme talepten fazla karar veremeyeceği için fazla miktar olarak hükmedilemez. Buna karşılık davacı davanın başında fazla bir miktar talep eder ancak zararın daha az olduğu anlaşılırsa fazla istediği kısım için talebi reddedilir ve bu reddedilen kısım için bir de yargılama giderine hükmedilir. Bu gibi hallerde davacı zor durumdadır. Bu gibi durumlarda davacının davasını kısmi dava şeklinde açması daha uygundur.[196]

Bazen haklılıktaki tereddüt ya da dava açarken yatırılan harçlar dolayısıyla iddia edilen hakkın tamamı için değil bir kısmı için dava açılabilir. Bu şekilde dava kısmî dava şeklinde açılmışsa fazlaya ilişkin haklar saklı tutulur ve fazla talep edip yargılama giderine mahkûm olması engellenmiş olur. Bu şekilde ilgili davayı daha sonra açmak davayı genişletme ve değiştirme yasağına girmez. Örneğin belli bir sözleşme sonunda 20000 TL alacağın tamamını değil daha sonra kalanını talep etmek üzere şimdilik 5000 TL sini talep edebiliriz. Ancak bu iradenin açıkça belirtilmesi daha sonra açılacak kalan kısım için davaya engel oluşturacak durumum ortaya çıkmasını engeller. Yargıtay'a göre de " fazlaya ilişkin haklar saklı tutulmak

[195] Üstündağ, s.474.
[196] Pekcanıtez, s.292.

üzere" ibaresinin kısmi davalarda gerekli olduğunu belirtmiştir. Ayrıca zamanaşımına dikkat etmek gerekir. Çünkü zamanaşımı süresi açılan ilk dava için kesilmiştir. Kalan kısmi talep için açılacak olan davada zamanaşımı süresi iyi hesaplanıp ona göre dava açılmalıdır.

Davacı, itirazın iptali davasında (İİK m.67) ve borçtan kurtulma davasında (İİK m.69) asgari %15 tazminat da isteyebilir. Ayrıca davacı, boşanma davası ile birlikte tedbir nafakası (MK m.137), yoksulluk nafakası (MK m.144) ve iştirak nafakası (MK m.148/2) da isteyebilir. Ancak yargılama giderleri vekâlet ücretinin ayrıca istenmesine gerek yoktur. Çünkü mahkeme buna re'sen karar vermek zorundadır.(HUMK m.423)

Davacı, talep sonucunu netice-i talep kısmında açık bir şekilde yazmalıdır ki, mahkeme de kararında davayı kabul ederse hüküm kısmında aynen hüküm fıkrası olarak alabilsin (HUMK m.388/6). Mahkeme talepten fazlasına karar veremediğinde taleplerin açık ve net bir şekilde dilekçede gösterilmesi gerekir.

Dava hukuken korunmaya layık bir menfaat olduğu takdirde açılabileceğinden bu hususun olması önem taşır. Ayrıca alınacak hükmün sonuç doğurmayacak bir durumda olmasının da hukukî yararı yoktur. Hukukî menfaat dava açıldığı zaman var olmalıdır. Tayin ve tespiti şimdiden mümkün olmayan bir talepte hukukî yararın var olduğu iddia edilemez. Davaya gerek duyulmadan hakkın gerçekleşmesi mümkün ise dava açmakta hukukî yararın var olduğu söylenemez. [197]

[197] Başaklar, s.580.

Yargıtay, dava dilekçesinden talep sonucunun anlaşılamaması halinde bunun hâkim tarafından re'sen dikkate alınması gereken bir noksanlık olduğunu, yani bir dava şartının söz konusu olduğunu isabetli bir şekilde ifade etmiştir.(20 HD. 16.5.1995 94/8447-95/6119)[198] Talep sonucu açık değilse mahkeme, talep sonucunu davacıya açıklatmalıdır (HUMK m.75/2). Bu hükümde "hâkim, müphem ve mütenakız (çelişik) gördüğü iddia veya sebepler hakkında izahat isteyebilir" denilmekte ise de, bir yetki verilmiş gibi anlaşılsa da aynı zamanda bir ödev olarak algılanmalıdır. Ayrıca hâkim, talep sonucunun açık olmaması durumunda Borçlar Kanunu m.18 ve Medeni Kanun m.2 ve dava dilekçesinin diğer bölümlerinin yardımıyla talep sonucunu tespit etmelidir.

IX. İMZA

Dava dilekçesinin davacının verdiğine veya o dilekçe ile böyle bir talepte davacının bulunduğuna dalalet eden ve irade beyanını şeklen gösteren imzadır.[199] İmza dilekçede bulunmazsa davacını gerçekte kim olduğu anlaşılmadığından dilekçenin hukukî bir değeri yoktur.

Bu nedenle Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.179/7'ye göre dava dilekçesinde davacının veya varsa kanuni temsilci yahut vekilinin imzası gerekmektedir. İmzanın davacının el yazısıyla olması gerekmektedir. Yazı bilmeyen davacı imza yerine onaylanmış olmak koşuluyla, mühür veya parmak izi kullanabilir (HUMK m.297). Ancak bu mühür veya parmak izinin,

[198] Alangoya, Yıldırım, Deren Yıldırım, s.253.
[199] Başaklar, s.583.

ihtiyar heyeti ve mahallice maruf iki kişi tarafından onaylanmış olması gerekir (HUMK m.297).

Ancak kişilerin hak arama hürriyetlerinin kolaylaştırılması bakımından yazı bilmeyen kişi başkasına yazdırdığı dava dilekçesini hâkime götürerek, hâkimin önünde mührü veya parmak izini dava dilekçesinin imza kısmına basabilmeli ve hâkimin o parmak izinin veya mührün davacıya ait olduğunu onaylaması yeterli sayılmalıdır.[200]

İmza eksikliği halinde ilk itiraz ileri sürülmüşse, dilekçe 187/7 hükmü uyarınca iptal edilmesi gerekir. Davalı ilk itirazda bulunmazsa (ilk itirazda bulunma süresini kaçırır ise), hâkim imzayı tamamlatması gerekir. Davacı imzayı tamamlamaktan kaçınırsa, dava açılmamış sayılacaktır. [201]

Ancak imzanın eksikliği halinde dava dilekçesinin geçersiz olması ve davanın reddi ağır bir yaptırımdır. Bu durumda imzanın hâkim tarafından tamamlattırılmaması uygun bir yoldur. Nitekim Yargıtay da *"… bir dilekçenin imzasız bulunması, o dilekçenin Usul Hukuku yönünden geçersiz olmasını gerektirmez. Bu gibi durumlarda dilekçeyi düzenleyen kişinin mahkemeye çağrılıp, durumun kendisinden sorulması ve imza noksanının tamamlattırılması gerekir. Çünkü bir kimse, kendi yazdığı veya başkasına yazdırdığı temyiz (veya dava) dilekçesini mahkemeye vermek ve gerekli harç ve giderleri yatırmak suretiyle, kararı temyiz etmek (veya dava açmak) iradesini açıkça bildirmiş demektir. Hal böyle olunca, dilekçesini imzalamayı unutmuş olması olgusuna, dilekçenin geçersiz sayılması gibi bir müeyyide*

[200] Demircioğlu, s.145.
[201] Kuru-Usul, s.272.

uygulanması çok ağır bir sonuçtur. Bu durumda mahkemenin, yukarıda da belirttiği veçhile, temyiz (veya dava) dilekçesindeki imza noksanını tamamlaması için dilekçiye imkân vermesi, yararlar dengesinde de en uygun olan çözümdür. Kaldı ki, imzasız temyiz (veya dava) dilekçesini alan ve karşı tarafa tebliğe gönderen mahkeme de, bu imza noksanından dolayı tamamen kusursuz sayılamaz. Nitekim Yargıtay'ın son kararlarında da aynı ilke benimsenmiş bulunmaktadır.[202]

O halde, mahkemenin mümeyyizler vekilini çağırıp anılan temyiz dilekçesinin kendisi tarafından verilip verilmediğini sorması ve imza noksanını tamamlattırılması gerekirken "imzasız temyiz dilekçesine, istinaden hükmün bozulamayacağından" söz ederek ve sadece bu gerekçe ile eski kararda direnmesi usul ve yasaya aykırıdır"[203]

İmzalanması unutulmuş dava dilekçesi üzerine taraflar gelerek duruşmalar gerçekleşmiş ve yargılama imzası unutulmuş dava dilekçesi üzerine yürütülmüş ise artık imza eksikliği sebebiyle davanın reddine gidilmesi mümkün değildir. Çünkü davacının veya vekilinin duruşmalara iştiraki zarurî olarak dava dilekçesinin benimsendiği manasına gelir.[204]

Davacı dilekçedeki imzayı reddederse ve böyle bir dava açmadığını iddia ederse bu iddiasının araştırılması gerekir. İmzanın davacıya ait olmadığı anlaşılırsa açılmış bir dava söz konusu olmayacaktır.[205] Bunun dışında davacının duruşmaya gelerek dilekçesini tekrar ve ikrarla davaya

[202] CGK 20.5.1968, 212/192; 2. HD 15.1.1971 gün, 4294/234; 8 HD 8.12.1976 gün, 4717/9620; İİD 15.10.1963 gün, 10745/10916 sayılı kararları, http://www.yargitay.gov.tr/.
[203] HGK 6.4.1985 E. 1980/7.1677, K. 1983/328, http://www.yargitay.gov.tr/.
[204] Postacıoğlu- Usul, s.395.
[205] Alangoya, Yıldırım, Deren Yıldırım, s.255.

devam etmesi karşısında davalının, davacının imzasının ona ait olmadığı yolundaki savunmasını incelemeye gerek yoktur.

Sonuç olarak imza dilekçenin adiyetinin tespiti unsuru olması itibariyle dilekçenin zorunlu bir unsurunu oluşturur.[206]

X. KANUNDA SAYILAN KAYITLARDAN BAŞKA DAVA DİLEKÇEDE BULUNMASI GEREKEN HUSUSLAR

Harçlar Kanunu'nda harca esas olmak üzere dava konusunun değerinin dilekçeye kaydedilmesi zorunluluğu vardır (HK m.16/3). Bu değer gerek mahkemenin görev yerinin belirlenmesinde gerek peşin ödenecek olan harcın miktarının tespiti gibi birçok usul hukuku probleminin çözümünü teşkil edecektir. Fakat dava dilekçesinde dava konusu değerinin gösterilmesine ilişkin bu kayıt dava dilekçesinin zorunlu muhtevasını teşkil etmez. Bu kaydın gösterilmemesi halinde Harçlar Kanunu m.16/3'e göre yaptırım, dava dilekçesi işleme konmamasıdır.

2494 sayılı Kanun ile değiştirilen Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.180' e göre: "Dava dilekçesinde sözü edilen ve davacının elinde bulunan belgelerin asıllarıyla birlikte harç ve vergiye tabi olmaksızın davalı sayısından bir fazla düzenlenmiş örneklerin dilekçeye eklenerek mahkemeye verilmesi ve başka yerlerden getirilecek belge ve dosyalar için de bunların bulunabilmesini sağlayıcı açıklamanın dilekçede yapılması ve gerekli posta giderinin pul olarak verilmesi zorunludur.

[206] 2. HD 15.1.1971 4294/234, RKD 1971/2 s.29 Adalet bakanlığı nezdinde yürütülen UYAP projesinde merkez ile mahkemeler arasında internet bağlantılarının kurulmasından sonra davaların da internet aracılığı ile açılmasına imkan verilmesinin amaçlandığı vurgulanmıştır,http://www.adalet.gov.tr/bidb/uyap.htm.

Birinci fıkra hükmünün yerine getirilememesi veya eksik getirilmesi halinde, hâkim ilk oturumda istenen hususların on günlük kesin süre içinde yerine getirilmesini veya eksikliğin tamamlanmasını davacı tarafa bildirir."

XI. DAVA DİLEKÇESİNDE KANUNİ NOKSANLIK BULUNMASI

Dava dilekçesinde bulunması gereken kayıtları inceledik. Bu kayıtlar Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 179. maddesinde gösterilmiştir. Bu kayıtlardan hukuki sebep ile cevap süresi kanun hükmünde yazılı olmasına rağmen, dava dilekçesinin zorunlu unsurlarından değildir. Hukuki sebep ile cevap süresi dışındaki kayıtlar dava dilekçesinin zorunlu unsurlarıdır.[207]

Üstündağ, dava dilekçesinin zarurî muhtevasına her şeyden önce, talebi ferdîleştirmeye yarayan unsurların (taraflar, dava sebebi, netice-i talep) dâhil olduğunu, diğer unsurlardan çoğunun zaruri muhtevaya dâhil olmadığını söylemektedir. [208]

Ayrıca davacı, davalı, dava konusu, talep sonucu ve imza dilekçede bulunması gereken zorunlu unsurlardır. Bu hususlardaki noksanlığın olması durumunda ilk itirazda bulunulmaması hâkimin bu hususu inceleyememesi anlamına gelir ki bu uygulama doğru olmayacaktır.[209]

---

[207] Kuru, Aslan, Yılmaz, s.288; Kuru-Usul, s.1075.

[208] Üstündağ, s.477.

[209] "Dava dilekçesinin neler içereceği HUMK 179 md'de duraksamaya yer vermeyecek biçimde açıklanmıştır. Dosya içeriği ve dava dilekçesinden dava konusunun ne olduğu anlaşılmamaktadır. Bu yön mahkemenin kendiliğinden gözetmesi gereken esaslı bir noksanlıktır…" 20. HD 16.5.1995 1994/8447 1995/6119, http://www.yargitay.gov.tr/.

1. DAVA DİLEKÇESİNDE ZORUNLU UNSURLARDA NOKSANLIK BULUNMASI

Dava dilekçesinin zorunlu içeriğine dâhil olan kayıtlar kamu düzeni düşüncesiyle konmuş olabilecekleri gibi, davalının savunmaya daha iyi hazırlanması amacıyla da konmuş olabilirler. Bu nedenle Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu 82. maddesinin anladığı manada esaslı merasim sayılırlar. [210]

Dava dilekçesinde bulunması zorunlu olan kayıtlardan bazısı kamu düzenine ilişkindir. Bu nedenle mahkeme tarafından re'sen gözetilmelidir.[211] Örnek verecek olursak: Çekişmeli yargının konusu olan davaların hasımsız veya tek taraflı olarak açılmasına imkân yoktur. Davacı, dava dilekçesinde davalıyı göstermemişse dava, bu nedenle esasa girmeden reddedilir.[212] Ancak dilekçede yazılmamasına rağmen, dava dosyasından davalının kim olduğu anlaşılabilmekte ve davada o kişi davalı olarak hareket etmişse, artık bu nedenle dava reddedilemez.[213]

Dava dilekçesinde bulunması zorunlu olup ve fakat kamu düzenine ilişkin olmayan kayıtlar, hâkim tarafından kendiliğinden gözetilemez. Bunlar ancak davalının bu yöndeki ilk itirazı (HUMK m.187/7) üzerine mahkemece incelenebilir.[214] Noksanlığın tespiti halinde de mahkeme dava dilekçesinin iptaline karar verir (HUMK m.193/1). Bu karar nihai bir karar olduğundan temyiz edilebilir.

---

[210] Üstündağ, s.479.
[211] Kuru- Usul, s.1075; Karş. Postacıoğlu, s.339.
[212] Yılmaz, Zekeriya: Medeni Usul Hukukunda Davanın Açılmamış Sayılması, Ankara 2001,s.85.
[213] 13. HD 17.02.1086, 491/1125, http://www.yargitay.gov.tr/.
[214] Yılmaz, s.85.

Üstündağ, dava dilekçesinde bulunması gereken kayıtlarda kamu düzenine ilişkin olup olmaması hususunda bir ayrım yapmaksızın yukarıda belirttiğimiz gibi taraflar, dava sebebi, netice-i talebin dava dilekçesinin zorunlu muhtevasına dâhil olduğunu, diğer unsurlardan çoğunun zaruri muhtevaya dâhil olmadığını belirtmiştir. *Üstündağ*,"zaruri muhtevaya dâhil olan kayıtlardan birinin eksikliği davanın rüyetine engel olacağından yani bu unsurlardan biri eksik ise davanın esasına girişilemeyeceğinden, bu hususstaki kayıtlar dava şartı teşkil eder ve eksiklikleri re'sen nazara alınarak dava bir usulî hüküm ile reddedilir. Bu eksiklikler şifahi izahat ile düzeltilebilecek nitelikte olmayanlardır. Buna karşılık taraflar, dava sebebi ve netice-i talep belirtilmiş ancak eksikler mevcutsa bu eksiklik şifahi izahat ile düzeltilebilmesi mümkün ise dava dilekçesine karşı bu eksiklikleri davalı ilk itiraz olarak ileri sürmelidir (HUMK m.187/7). Zaruri muhtevaya dâhil olmayan kayıtlarda ise, yaptırım; davacıya bunların tamamlanması için kısa bir süre verilir. Davalının ilk itirazına ihtiyaç yoktur. Dilekçede mevcut olan noksanlıklar tamamlanmazsa dava kabule şayan olmadığından dolayı usulî bir hüküm ile reddedilir artık Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.193 uygulanmaz" görüşündedir.[215]

Davalı, dava dilekçesinde bulunması gereken kayıtlardan hukuki sebepler ile cevap süresi dışındaki zorunlu unsurlardan birinin noksan olması halinde, bunu ilk itiraz olarak ileri sürebilir (HUMK m.187/7). Hukuk sebepler

[215] Üstündağ, s.477–480, b.g. Muşul, s.151.

ile cevap süresi dava dilekçesinin zorunlu unsurlarından olmadığından dava bu konuda ilk itirazda bulunamaz.[216]

Dava dilekçesinde zorunlu unsurların bulunmamasını kanun ilk itiraz sebebi olarak kabul etmiş olsa da bazı unsurların bulunmaması halinde hâkim davaya bakamayacaktır. Örneğin mahkeme adı gösterilmemişse hangi mahkemeye yöneltildiği belli olmayacaktır. Bu hususun belirtilmediği dilekçenin kabul edilmemesi gerekir, dava açılmış kabul edilemez.[217]

Tarafların adı, soyadı ya da unvanı gösterilmemişse dilekçede taraf olmadığından davanın görülmesi mümkün olmayacak, davalının adresi yoksa dava dilekçesi tebliğ edilemeyeceğinden davaya devam edilemeyecektir. Çünkü davalının savunma hakkı dolayısıyla kendisine kim tarafından dava açıldığını bilmesi ve dava içeriğini bilmesi dava dilekçesinin tebliği temel haklar bakımından önemli bir yer edinir.

Dava konusu ve miktarı gösterilmemişse, hâkim özellikle görevi tespit ve harcın belirlenmesi için bunun gösterilmesini re'sen isteyecektir. Dilekçede değer gösterilmemişse, mahkeme davacıya tespit ettirilir.[218] Davacının bundan kaçınması durumunda dava dilekçesi işleme konmaz (HK m.16/2).

Dava sebebi olarak vakıalar dilekçede yer almadan mahkemenin kendiliğinden bunları tespit edip incelemesi mümkün değildir. Çünkü hâkim tarafların talepleriyle bağlıdır. Hâkim re'sen davanın dayandığı kanun hükümlerini araştırıp uygulama yetkisi olsa da davanın çerçevesini talep edilen şeyi vakıalar ortaya koyar. Bu sebeple vakıaların açık bir şekilde dava

[216] Yılmaz, s.87.
[217] Alangoya,;Yıldırım, Deren Yıldırım, s. 243.
[218] Kuru- Usul, s.266.

dilekçesinde belirtilmesi gerekir. Vakıalar davanın çerçevesini çizmekle beraber hâkim vakıalara dayanarak daha önce belirttiğimiz gibi açıklama isteyebilir.

Davacının veya kanunî mümessilinin ya da vekilinin imzasının dava dilekçesinde bulunmaması halinde yaptırımın ne olacağı hususu, imzanın zarurî muhtevadan sayılıp sayılmamasına bağlı olup bu husus tartışmalıdır.[219]

Bu bağlamda dilekçedeki davanın devamını engelleyecek, dilekçenin kabulünü imkânsız kılan zorunlu unsurların eksikliği durumunda hâkim, bunları asgarî zorunlu içerikte noksanlık bulunması sebebiyle bunu bir dava şartı olarak kabul edip davayı usulden reddedecektir. Bu yüzden bu hususların olmamasının ilk itiraz sebebi olarak düzenlenmiş olsa da uygulamada mümkün olmayacaktır. [220]

Yazılı yargılama usulünde davalı, ilk itirazlarını ancak esasa cevap süresi içinde ileri sürebilir (HUMK m.189/1, m.195/1). Esasa cevap süresi kural olarak on gündür. Davacı, davalıya on günden fazla bir cevap süresi vermiş, mahkeme davalı için on günden fazla bir cevap süresi belirlemiş (HUMK m.183) veya cevap süresi mahkemece uzatılmış (HUMK m.197, m.198) ise, davalı bu cevap süresi içinde de ilk itirazlarını ileri sürebilir. Dava dilekçesinde cevap süresi gösterilmemişse, davalının kanunen on gün olan cevap süresi içinde ilk itirazlarını ileri sürmesi gerekir. Bu süre hak düşürücü nitelikte olup, mahkemece re'sen nazara alınır.

[219] Muşul, s.152; Pekcanıtez, Atalay, Özekes, s.289; Kuru- Usul, s.1110; Yılmaz, s.84.
[220] Pekcanıtez, s.293.

İlk itirazlar, yazılı olarak esasa cevap süresi içinde, cevap dilekçesinde bildirilmelidir. Yani davalı cevap dilekçesinde ilk itirazlarını ve esasa cevabını birlikte bildirmek zorundadır. Davalı esasa cevap süresi içinde olsa bile ilk itirazlarını cevap dilekçesinden önce veya sonra ayrı bir dilekçede bildiremez. [221]

Davalının dava dilekçesinin düzenlenmesinde kanunî noksanlık bulunduğu ilk itirazını ileri sürmesi üzerine mahkeme öncelikle ilk itirazın süresinde yapılıp yapılmadığını inceler. Cevap süresi geçtikten sonra ilk itirazda bulunulmuşsa, ilk itirazı süre aşımından dolayı reddeder. İlk itiraz, süresinde ve usulüne uygun yapılmışsa, dava dilekçesi incelenir; dilekçenin düzenlenmesinde, davalının ileri sürdüğü bir kanunî noksanlık kanaatine varılırsa ilk itirazın kabulü ile dava dilekçesinin iptaline karar verilir (HUMK m.193/1). Bu halde, sadece dava dilekçesinin iptaline karar verilmekle yetinilir. Davanın esastan reddine veya açılmamış sayılmasına karar verilemez.[222]

Mahkeme iptal kararıyla birlikte davacıyı yargılama giderlerine ve vekâlet ücretine mahkûm edemez. [223] Dava dilekçesinin iptali kararı, nihaî karar olduğundan temyiz edilebilir.

Dava dilekçesinin iptali kararının verildiği tarihten itibaren on gün içinde davacının yeni bir dava dilekçesi düzenleyip vermesi gerekir (HUMK m.193/1). Davacı, bu yeni dava dilekçesini, temyiz süresi sona erdiği veya

[221] Yılmaz, s.87.
[222] "…Bu durumda dava dilekçesinin noksan düzenlendiği kabul edilmek suretiyle dilekçenin iptali yönüne gidilmesi gerekirken, kesin hüküm teşkil edecek şekilde davanın esastan reddine karar verilmesi doğru değildir." (8. HD. 21.12.1990, 20284/18533, http://www.yargitay.gov.tr/.
[223] 14.4.1954 gün 4/14 s. İçtihadı birleştirme kararı (Kuru, Arslan, Yılmaz, s.687).

iptal kararı temyiz edilmiş ve karar Yargıtay'ca onanmışsa, onama kararının kendisine tebliği tarihinden itibaren on gün içinde vermek zorundadır (HUMK m.193/3).

Davacı, bu on günlük süre içinde yeni bir dava dilekçesi verirse; kendisinden yeniden başvurma harcı ve peşin harç alınmaz. Dava yeni dilekçe üzerinden devam eder. Bu dava yeni bir dava olmayıp, eski dilekçede belirtilen davanın devamıdır.[224] Davalı bu yeni dilekçeye karşı da cevap süresi içinde bir cevap verebilir ve bu dilekçenin düzenlenmesinde de kanunî noksanlık olduğunu ileri sürebilir.[225]

Davacı iptal kararından sonra, temyiz süresinin sone sona erdiği veya iptal kararı temyiz edilmiş ve karar Yargıtay'ca onanmışsa, onama kararının kendisine tebliği tarihinden itibaren on gün içinde yeni bir dava dilekçesi vermezse; dava kendiliğinden, kanundan dolayı (HUMK m.193/4) açılmamış sayılır. Davanın açılmamış sayılmasının hükümleri görevsizlik kararındaki gibidir. Davanın açılmamış sayılması ile davalı, m.425'e göre mahkemeye başvurarak davayı terk etmiş sayılan davacı aleyhine mahkeme giderleri ve vekâlet ücretine hükmedilmesini talep edebilir. Bunun üzerine mahkeme davacıyı davalıya yargılama giderleri ve Avukatlık Kanunu m. 7'ye göre vekâlet ücretini ödemeye mahkûm eder.

Davalı süresinde dava dilekçesinin düzenlenmesinde kanunî noksanlık bulunduğu ilk itirazını ileri sürmezse, mahkeme dava dilekçesinin iptaline

[224] Yılmaz, s.88.
[225] Kuru- Usul, s.3025.

karar veremez. Bu durumda, mahkemenin dava dilekçesindeki noksanlığı davacıya tamamlattırması veya izahat istemesi gerekir.[226]

2. DAVA DİLEKÇESİNDE ZORUNLU OLMAYAN UNSURLARDA NOKSANLIK BULUNMASI

Dava dilekçesinde zorunlu olmayan unsurlardaki eksiklikler Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.82/son uyarınca düzeltilir ve tamamlanır. Böylece kanun koyucu zorunlu olmayan unsurlardaki eksikliklerin yargılama sırasında tamamlanmasını mümkün kılmıştır. Böylece bunlar hakkında davayı red gibi ağır bir yaptırımı uygulamaktan kaçınmıştır. [227]

Hukukî sebepler ve cevap süresi daha önce belirttiğimiz gibi zorunlu unsurlar olmayıp eksikliği hiçbir sorun doğurmaz. Davalının bu eksiklikleri ilk itiraz olarak ileri sürmesine gerek olmaksızın, mahkemece davacıya eksikliklerin giderilmesi için süre verilir. Davacı, mahkemenin verdiği süre içersinde dava dilekçesinin zorunlu içeriğine dâhil olmayan eksiklikleri gidermediği takdirde dava, kabule şayan olmadığından mahkemece usulî bir kararla reddedilir.[228]

[226] Kuru- Usul, s.3025.
[227] Üstündağ, s.479.
[228] Muşul, s.151.

SONUÇ

Çalışmamızda hak arama özgürlüğünün yansıması ve somutlaştırılması olarak dava açma hakkını ve bunun kullanım şekli olan dava dilekçesini inceledik. Dava dilekçesi davanın ilk basamağı olduğundan ve yargılama bu çerçevede yürüyeceğinden dava dilekçesinin yazılması taraflar açısından ve hakkın korunması yönünden oldukça önem arz eder.

Hukuk düzeninin sağlanması açısından tarafların tasarrufunda olan dava dilekçesini yazma işi de özenle yapılması, hem kişinin kendi menfaatleri açısından hem de yargılamanın hızlı ve doğru bir şekilde sonuca gitmesi bakımından üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Ayrıca davayı kazanma ya da kaybetme hususunda kendi menfaatleri önemli olduğu kadar diğer bir bakımdan da önem taşır: Bir hukuk davasının açılmasıyla harekete geçirilen ve sevk edilen makam, devletin adalet aracıdır. Davanın iyi hazırlanmış olması devlet makamlarının daha hızlı ve verimli şekilde hakkın himaye edilmesini sağlanmasını önemli bir şekilde kolaylaştırır.

Davasını mevzu hukuk ve usul bakımından iyi kurmuş olan bir davacının bu davayı daha açtığı zaman yarı yarıya kazanmış olduğunu saymakta bir hata yoktur. Hatta “dava, dava dilekçesi ile kazanılır ya da kaybedilir” sözü yaygın bir söz olarak kullanılmaktadır.

Çalışmamızda bahsettiğimiz kanuni hükümler ve uygulamalar hakkında gerekli donanıma sahip olup, bunları dava dilekçesine aksettirebilmek taraflar özellikle avukatlar için hakkın himayesi bakımından hayati önem taşımaktadır.

Bu sebeple dilekçe yazılmadan önce yazılacak olan ihtilafın, talebin tam ve doğru anlaşılarak öğrenilmesi, iyi bir araştırma ve hazırlığın yapılması, bu araştırma çerçevesinde elde edilen malzemenin düzenlenmesi, hukukî nitelendirmenin yapılarak, bu nitelendirmeye uygun şekilde, kanunda belirtilen koşul vakıalara karşılık gelen somut vakıaların, hukukî gerekçelerinin yazılması gerekir. En son olarak da yazılananın düzeltilmesi ve doğruluğunu kontrol ile dilekçe tamamlanmalıdır.

Dilekçenin hazırlanmasından sonra şu soruların sorulması yararlı olacaktır:

- Somut olaylara dayalı mı?
- Gereksiz ayrıntıya boğulmuş mu?
- İlk okumada anlaşılıyor mu?
- Mantıklı mı?
- İkna edici mi?

Dava dilekçesi hazırlarken bu soruların sorulması yol göstericilik bakımında önem taşır. Dava dilekçesinde talebin dayandırıldığı vakıaların somut olaylara dayanması gerekmektedir. Bu olayları anlatırken talebin dayandığı çerçevede olaylar özetlenmeli, gereksiz ayrıntılardan kaçınılmalıdır. Özellikle vakıalar kısmında anlatılan olayları net açık sade bir dille yazılması, hâkime kolaylık sağlayacak hukukî durumun tam olarak ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır. Dava dilekçesinin bütününde dilin kullanımına önem verilmelidir. Düzgün bir Türkçeyle gereken hususların açık ve akıcı bir dille yazılması ilk okunmada dava dilekçesinin anlaşılmasını ve

davanın daha kısa sürede sonuçlanmasını sağlar. Özellikle avukatların korunmasını istediği hakkı savunurken mantıklı temellere dayandırması ve ikna edici özelliğinin kuvvetli olması mesleğin en iyi şekilde icrası bakımından çok önemlidir.

Dava dilekçesinde bulunması gereken diğer özellikler kısalık, açıklık, doğruluktur. Bu açıdan dilekçelere, gerekli özenin gösterilmesi ve davanın sağlam bir temele oturtulması gereklidir. Çünkü dilekçede yapılacak hatanın yargılama içinde düzeltilmesi oldukça güçtür, bazen mümkün olmayabilir.

Esas hak ve usul bakımlarından iyi kurulup yazılmış bir dava dilekçesini okuyan hâkim, onu daha çabuk ve kolay anlar. Kendi görevini, yapacağı işi muhakeme sırasındaki yolunu iyi çizer ve buna bağlı olarak işini çabuk ve kolay yapar.

Çok haklı bulunulan bir davada iyi hazırlanılmamış ve dava dilekçesinin iyi yazılmamış olması bu haklı davayı kaybetme ihtimalini oldukça yükseltir. Zira diğer mahzurlarının yanında mevzu kanunlara göre nasıl ve ne kadar bir hakkı isteyeceğini iyi bilmeyen davacı taraf, hasmının izni olmadan davasının mahiyetini değiştiremez, davada yanlış ve gereksiz bir delil göstermişse de buna dayanmaktan vazgeçemez.

Ancak günümüzde taraflar özellikle bu işi meslek olarak yapan avukatlar, dilekçe yazmayı üzerinde titizlikle durulması gereken bir edim olarak görmemektedirler. Üzerinde uzunca düşünülüp, uygun kelimelerin arandığı, konu bütünlüğünün ve açıklığının olduğu dilekçeler artık çok sıkça rastlanmamaktadır.

Buraya kadar anlatmaya çalıştıklarımız iki temele oturtulabilir. Avukatların yapmış oldukları mesleğe saygıları ve dil yetkinliği. Dilin günümüzde iyiden iyiye yozlaştığını ve zayıfladığını göz önünde bulundurur, insanlarımızın okumaya, öğrenmeye kültüre karşı isteklerinin azaldığını görürsek avukatlarımızın da dili doğru şekilde kullanmak ve mesleklerine yansıtmak konusunda çok farklı olmayacağını gözlemlemiş oluruz.

Hukukun üstünlüğü, insan hakları, demokrasi gibi ilkeler ışığında yer almış bir meslek grubunun mensuplarının görevlerini layıkıyla yerine getirmemesi gibi bir lüksü olmadığı kanaatindeyim. Bu mesleğin de yapılabildiğinin en büyük göstergesi ortaya çıkan eseri, dava dilekçelerini ciddiye almamız kaçınılmazdır.

Ek

ANKARA ASLİYE (…) HUKUK HAKİMLİĞİNE,

Davacı **:** Adı, Soyadı ve Adresi.

(varsa) **Vekili** **:** Avukat **(**Adı, Soyadı ve Adresi).

Davalı **:** Adı, Soyadı ve Adresi.

Konusu **:** (Örneğin 9.000 TL'lık alacak davasıdır).

Vakıalar (Olay) **:**

1) (Davalının davacıdan hangi tarihte hangi şartlarla, ne kadar para aldığı).

2) (Vadenin geldiği, ancak alacağın ödenmediği).

3) (Alacağın ödenmesi için, borçluya hangi noterlikten, hangi tarih ve yevmiye sayı ihtarnamenin çekildiği ve ihtarnameye rağmen ödemenin yapılmadığı).

Deliller (sübut delilleri) **:** (9.000 TL bedelli bir adet senet, ihtarname,yemin).

Hukuki Sebep **:** (Borçlar Kanunu'nun 306-312'nci ve 101 ve 103'üncü maddeleri).

Cevap Süresi **:** 10 gündür.

Netice-i Talep (Talep Sonucu): (Fazlaya ilişkin hakkımız saklı kalmak kaydıyla, 9.000 TL'lık asıl alacak, gecikme (temerrüt) faizi ve … TL ihtarname masrafı olmak üzere, toplam … TL'nın dava tarihinden itibaren işleyecek temerrüt faiziyle birlikte ödenmesine davalı …'nın mahkûm edilmesini saygı ile arz ve talep ederim).
…/…/2011

Davacı …. Vekili
Av. ……...
(tarih ve imza)

KAYNAKÇA

Akgün, M. Zerrin: Vekâlet Akdi ve Bazı Akitlerden Farkı, Adalet Dergisi, S:11, Ankara 1953.

Alangoya, Yavuz: Medeni Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1979.

Alangoya, Yavuz; ***Yıldırım***, M.Kamil; ***Yıldırım***, Nevhis-Deren: Medeni Usul Hukuku Esasları, Alkım Yayımcılık, İstanbul 2005.

***Altun*,** Uğurtan: Medeni Usul Hukukunda Savunmayı Genişletme Yasağı, Master Tezi, Ankara 1992.

***Ambroise**,* Coralie: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesi, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Adli Yargı Sempozyumu, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Ankara 2004.

Anaral, Hüseyin: Yetki Sözleşmesi, Adalet Dergisi, S:1–2, Ankara 1977.

***Ansay**,* S. Şakir: Hukuk Yargılama Usulleri, 5. Baskı, Ankara 1964.

***Anıl*,** Yaşar Şahin: Hukuk Davalarına Hâkimin Kendiliğinden Yapacağı İncelemeler, Adalet Dergisi, S:2, Ankara 1982.

Atatay, Aytekin M: Boşanma Davasında Gayri Mümeyyiz Olan Davacının Kanuni Temsili, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, S:1-4, İstanbul 1960.

***Atalı*,** Murat: Hukuk Yargılamasında Genel Mahkemeler, Görev Kavramı ve Görevsizlik Kararı, Prof Dr Halil Cin'e Selçuk Üniversitesi'nde 10. Hizmet Yılı Armağanı, Konya 1995.

Aydemir, Efrail; ***Güray,*** S.Feridun: Basit Yargılama Usulü, Ankara Barosu Dergisi, S:1, Ankara 1975.

Barutoğlu, Tulez: Uyuşmazlık Mahkemesi'nin Görevli Yargı Yerini Belirlemede Esas Aldığı Yasa Hükümleri ve Uyguladığı Genel Ölçüler, Adalet Dergisi, S:5,Ankara 1984.

Bartu, Vefik: Hukuk Davalarında Çabuk Görülüp Bitirilmesi Hakkında Bir İnceleme, İzmir Barosu Dergisi, S:40, İzmir 1946.

Başaklar, Emin: Dava Dilekçesi, Ankara Barosu Staj Konferansı, 3 Sayılı Baro Dergisi, Ankara 1972.

Battal Şener; ***Erdem***, Nurşen: Avukatlık Mesleğinin Türkiye'deki Tarihçesi, Ankara Barosu Dergi, S:5-6, Ankara 1985.

Becker-Eberhard, Ekkehard (Çeviren M.Kamil *Yıldırım*): Dava malzemesinin Taraflarca Getirilmesi İlkesinin Esasları ve Sınırları, İlkeler Işığı Altında Medenî Yargılama Hukuku, Alkım Yayınları, İstanbul 2002.

Berki, Ali Himmet: Sulh ve İbra, Adalet Dergisi, S:12, Ankara 1969.

Berkin, Necmeddin M: Medeni Usul Hukuku Esasları, Hamle Matbaası, 1969 İstanbul.

: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunun Vazife Hükümleri ve Tatbikatı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, S:1, İstanbul 1952.

Belgesay, M.Reşit: Dava Teorisi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1943.

: Davaların Uzamasının Sebepleri Üzerinde Bir İnceleme, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, S:1, İstanbul 1949.

Bilge, Necip: Hukuk Başlangıcı, Hukukun Temel Kavram ve Kurumları, Ankara 2010.

Bilge, Necip; *Önen*, Ergun: Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, Ankara 1978.

Bruns, Rudolf: Medeni Usul Hukuku, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, S:1-4, İstanbul 1955.

Canbilen, Vehbi: Görev Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları, Adalet Dergisi, S:1,Ankara 1967.

Çelik, Hüseyin: Yargıtay Örnek Kararları İle Açıklamalı Hukuk Davalarında Dava Ehliyeti ve Davada Husumet, Ankara 2006.

Demircioğlu, Yaşar: Medeni Usul Hukukunda İnsan Hakları ve Adil Yargılanma Güvenceleri, Ankara 2007.

Demirkol, Selami: İdari Yargıda Dava Açma ve Davaların Takip Usulü, 6.Bası, İstanbul 2006.

Doğan, Tamer: Dilekçelerimiz Bizi Ele Veriyor, İzmir Barosu Dergisi, S:1, İzmir 2000.

Erdoğan, Aydın: Avukat Vekâletnamelerinin Noterde Düzenlenmesi Zorunlu Değildir, Ankara Barosu Dergisi, S:1, Ankara 2007.

Erol, Nevzat: Hukukta Deliller ve İkamesi, Ankara 1969.

Erişir, Evrim: Medeni Usul Hukukunda Taraf Ehliyeti, İzmir 2007.

Gölcüklü, Feyyaz; ***Gözübüyük,*** Şeref: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, 8. Bası, Ankara 2009.

Görgün, Şanal: Yargılamanın Gecikmesi ve Hızlanmasında Hakim, Taraf ve Avukatların Rolü, Yargı Reformu Sempozyumu, İzmir 2000.

Güner, Semih: Sır Saklama Yükümlülüğü, Ankara Barosu Dergisi, S:3, Ankara 2000.

***Hanağası*,** Emel: Davada Menfaat, Ankara 2009.

İstanbullu, Tahsin: Hukuk Usulünde Sürat ve Basitlik, Adalet Dergisi, Y:34, Ankara 1944.

Kaboğlu,İbrahim Öden: Özgürlükler Hukuku, Ankara 2002.

Keskin, O. Kadri: Yetki Anlaşmaları, Adalet Dergisi, Ankara 1973.

Keskin, O. Kadri: Hukuk Usulünde Hakimin Vereceği Kesin Mehil ve Müeyyidesi, Adalet Dergisi, S:3-4, Ankara 1976.

Keyman, Selahattin, Hukuka Giriş, Ankara 2010.

Kılıçoğlu, Ahmet: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2007 Ankara

Kiper, Osman: Hukuk Davalarında Kanıtlar, Ankara 1995.

Klesier*, Granville: Avukatlık Sanatı, Adalet Dergisi, S:3, Ankara 1952.*

Kuru, Baki: Dava Şartları, Av. Dr. Faruk Erem Armağanı, Ankara 1999.

: Hukuk Usulünde Dava Sebebi, Adalet Dergisi, S:4, Ankara 1967.

: Hukuk Davası Açarken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar, İstanbul Barosu Dergisi, S:10–11–12, C:58, İstanbul 1984.

: Medeni Usul Hukuku, Ankara 1981.

: Sözlü Yargılama Usulü, Adalet Dergisi, S:9–10, Ankara 1963.

: Vekâletnamesiz Dava Açılması, İzmir Barosu Dergisi, S:1,İzmir 1983.

***Kuru**,* Baki; *Arslan*, Ramazan; *Yılmaz*, Ejder: Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 21.Baskı, Ankara 2010.

Moroğlu, Erdoğan: Şirketlerde Adli Tebligat Kimlere Yapılır, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, İstanbul 1962.

Muşul, Timuçin: Medeni Usul Hukuku, 2. baskı, Ankara 2009.

***Nazlıoğlu**,* Gültekin: HUMK'da 3156 sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikle Delillerin Bildirilmesi ve Toplanması, Ankara Barosu Dergisi, S:1, Ankara 1987.

***Onar**, S. Sami; Belgesay, M.Reşit: Adliye Hukukunun Umumi Esasları, İstanbul 1944.*

Öktem, İmran: Hukuk Mahkemesinde Hak Nasıl Müdafaa Edilir, Ankara 1938.

Önen, Ergun: Medeni Yargılama Hukuku, Ankara 1979.

Özbudun, Ergun: Türk Anayasa Hukuku, Ankara 2004.

Özen, Muharrem: Savunma Hakkı Bağlamında Savunma Dokunulmazlığı, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, Ankara 2004.

Özdemir, Hatice: Medeni Yargılama Hukukunda Yargının Hızlandırılmasında İlişkin Tedbir ve Müesseseler, İstanbul 1998.

Öztan, Bilge: Medeni Hukukun Temel Kavramları, Ankara 2009

Öztek, Selçuk, Yıldırım, M. Kamil; Deren- Yıldırım, Nevhis: Prof. Dr. Ergun Önen'e Armağan, İstanbul 2003.

Öztek, Selçuk: Roma Medeni Usul Hukukunun Ana Hatları, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, S:1-4, İstanbul 1985.

Pekcanıtez, Hakan: Hukukî Dinlenilme Hakkı, Prof.Dr. Seyfullah Edis'e Armağan, İzmir 2000.

Pekcanıtez, Hakan: Medeni Usul Hukuku, Seçkin Yayımcılık, Ankara 2001.

:Yargının Hızlandırılmasında İlişkin Avrupa Usul Hukukunda Gelişmeler, İzmir Barosu Dergisi, S:4, İzmir 2000.

Pekcanıtez Hakan*;* ***Atalay,*** Oğuz; ***Özekes,*** Muhammet***;*** Medeni Usul Hukuku, Yetkin, Ankara 2010.

Postacıoğlu, İlhan E: Dava Teorisi Üzerine Bazı Mülahazalar, Ord. Prof. Tahir Taner'e Armağan, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1956.

: Davanın ve Kaziyei Muhkemenin Unsuru Olarak Hukukî Sebep, Dr. A. Recai Seçkin'e Armağan, AÜHF Yayınları, Ankara 1974.

: Medeni Usul Hukuku Dersleri, 6 Bası, Sulhi Geran Matbaası, İstanbul 1975.

Reisoğlu, Safa: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2008.

Sevig, Muammer Raşit: İkametgâh, İstanbul Üni Hukuk Fakültesi Mecmuası, S:3, İstanbul 1947.

Surlu, Mehmet Handan: Yargıç Gözüyle Avukatlığın ve Savunmanın Önemi ve Yargıtay Duruşmalarında Gözönünde Tutulması Gereken Hususlar, Ankara Barosu Dergisi, S:3, Ankara 2003.

Şengün, Kemal Oğuz: Kanıtların Saptanması Giderleri Hakkında Bir İnceleme, Adalet Dergisi, S:4, Ankara 1972.

Şengün, Kemal Oğuz: Hukuk Davalarında Delillerin Gösterilmesi, Adalet Dergisi, S:3, Ankara 1970.

Subaşı, Necdet: Adalet Kaybı: Bir Durum Analizi, Bülent Tanör Armağanı, Legal Yayımcılık, İstanbul 2004.

Sunar, Gülcan: Şekli Anlamda Taraf Kavramını Kabul Etmenin İcra ve İflas Hukukunda Doğurduğu Sonuçlar, Prof. Dr. Ergun Önen'e Armağan, İstanbul 2003.

Sungurtekin Özkan, Meral: Yargılamanın Gecikmesi ve Hızlanmasında Avukatların Rolü, Yargı Reformu Sempozyumu, İzmir 2000.

Tezcan, Durmuş: AİHM Kararları Işığında Adil Yargılanma Hakkı Bakımından Delillerin Değeri, Ord. Prof. Sulhi Dönmezer Armağanı, Ankara 2008.

Toptaş, Said: Davada Vekâlet Ücreti, Yayımlanmamış Master Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 2007.

Tuğsavul, Muhsin: İspat Külfeti, Kanuni Deliller ve İkamesi, Adalet Dergisi, S:7, Ankara 1951.

Tunçomağ, Kenan: İkametgah, İstanbul Üni Hukuk Fakültesi Mecmuası, S:1-4, İstanbul 1961.

Tutumlu, M. Akif: Açılmış Sayılan Dava Dosyasındaki Delillerin İspat Gücü, Yetkin Yayınları, Ankara 2006.

: Medeni Yargılama Hukukunda Delillerin İleri Sürülmesi, Ankara 2007.

: Hukuk Yargılamasında Delil İkamesinin Kapsamı, Şekli ve Zamanı, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S:6, Ankara 1989.

Umar, Bilge: İcra ve İflas Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi, İzmir 1973.

Ülgenalp, Nuri: Hukuk Davalarında Vekâlet, Adalet Dergisi, S:4, Ankara 1945.

Üstündağ, Saim: Medeni Yargılama Hukuku, C: 1–2, İstanbul 2000.

Üstündağ, Saim: Medeni Usul Hukukunda Salahiyet Anlaşmaları, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, S:1–4, İstanbul 1964.

Üstündağ, Saim: İddia ve Müdafaanın Değiştirilmesi Yasağı, İstanbul 1967.

Yaman, Murat: İdari Yargıda Dava Dilekçesi, Ankara 2006.

Yavuz, Nihat: Hukuk Davalarında Sürat ve Sadelik Nasıl Temin Edilir, Adalet Dergisi, S:1–2, Ankara 1976.

Yenice, Kazım: Dava Yeterliği, Adalet Dergisi, S:1, Ankara 1963.

: Taraf Yeterliği, Adalet Dergisi, S:9–10, Ankara 1963.

Yıldırım, M. Kamil: Dava Malzemesinin Taraflarca Getirilmesi İlkesinin Esasları ve Sınırları, 3.Baskı, İstanbul 2002.

Yılmaz, Ejder: Adli Yazı Dili, Ankara Barosu Dergisi, S:5, Ankara 1991.

:Hukuk Davaları Bakımından Adalet Hizmetlerinin İyileştirilmesi İhtiyacı ve Yapılması Gerekenler, Konya 1996.

Yılmaz, Orhan: Hukukun Vakıaya Uygulanması, Dr. A. Recai Seçkin'e Armağan, Ankara 1974.

Yılmaz, Zekeriya: Medeni Usul Hukukunda Davanın Açılmamış Sayılması, Ankara 2001.

Cerit, Sibel, Medeni Usul Hukukunda Dava Dilekçesi, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Erdal Tercan, 112 s.

ÖZET

Hakkı zedelendiğinde kişi, hakkın korunmasını devlet makamlarından isteyebilmek için dava hakkını kullanarak dava açmak yoluyla devlet gücünü kullanması gerekmektedir. Dava sürecinin başlaması için de dava dilekçesinin verilmesi ilk adımdır. Dava ise ikame edilmiş bir davayı, ihtilafı gidermesi yani bir hakkı himaye etmesi için mahkemeye yapılmış fiili müracaatı ifade eder. Bu müracaatı da ancak dava hakkına sahip olan kişi yapabilmektedir. Dava hakkı ise kısaca kişinin ihlâl edilen hakkının devlet eliyle korunması için mahkemeye müracaat hakkına denmektedir. Bu bağlamda dava hakkını kullanmak isteyen davacının fiili müracaatı dava dilekçesini ilgili makama sunmasıyla mümkündür. Bu kapsamda inceleme konumuz olan dava dilekçesi dava sürecinin en önemli aracıdır.

Bu bağlamda davanın açılması Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.179 ile şekli belirlenmiş bir dava dilekçesi ile mümkündür. Çalışmamızda maddede ve diğer kanunlarda belirtilen şekli unsurlar tanımlar ve teorik tartışmalara da yer verilerek incelenmiştir. Aynı zamanda dava dilekçesinde yer alması gereken hususların noksanlığı halinde ne gibi yaptırımların öngörüldüğüne yer verilmiştir.

Hukuk düzeninin sağlanması açısından tarafların tasarrufunda olan dava dilekçesini yazma işi de özenle yapılması, hem kişinin kendi menfaatleri açısından hem de yargılamanın hızlı ve doğru bir şekilde sonuca gitmesi bakımından üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Bu bakımdan dilekçe; somut olaylara dayalı, gereksiz ayrıntıdan uzak, ilk okumada anlaşılabilen, mantıklı ve ikna edici olmalıdır.

Cerit, Sibel, Petition in Law of Civil Procedure, Post Graduate Thesis, Advisor: Prof. Dr. Erdal Tercan, 112 p.

ABSTRACT

When an individual is subjected to an act of encroachment, he/she shall apply to the power of the state by using his/her right to claim a lawsuit in order to request the protection of subjected right. Submission of the petition is the first stage for starting the lawsuit process. Lawsuit defines a filed lawsuit as well as a performed application to the court for the intention of establishing protection of a right, or settlement of a dispute. This application can only be made by an individual who holds the right of litigation. Right of litigation can briefly be defined as an application to the court which is performed by a person for the intention of protecting his/her rights by the help of governmental action. In this context, actual application of an individual who intends to use his/her right to file a lawsuit is possible by submitting his/her petition to relevant authority. Therefore, our subject matter, lawsuit petition is the most important medium of lawsuit process.

A lawsuit can be filed by submitting the petition in accordance with Article 179 in Code of Civil Procedure. Concordantly, our study involves a thorough analysis of formal facts, definitions and theoretical discussions involving the relevant article and other laws. Also, possible sanctions which may be imposed in case of any deficiency in the lawsuit petition are included in the study.

From the viewpoint of legal order, a meticulously prepared lawsuit petition, which is at the disposition of parties, is an important issue which requires attention for the benefit of the individual as well as for establishing a rapid, accurate and correct process in proceedings. In

this respect, the petition shall be reasonable and convincing, based on substantial events without any unnecessary detail as well as it shall be written in an accurate wording which is understandable at the first read.